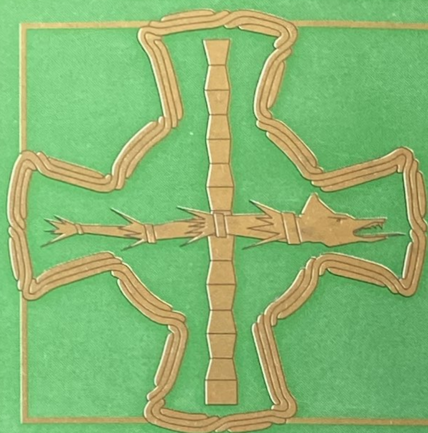

rost

manifest românesc

www.romfest.org

an I • nr. 5 • iulie 2003 • 15.000 lei

PAULESCU

sau ştiinţa lui *scio Deum esse*

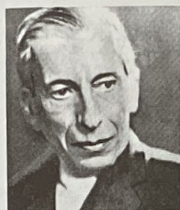
Nuanţe de roz în Basarabia roşie

Hristos şi reforma socială

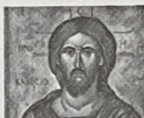
Coperta I : Nicolae Paulescu, în deplină maturitate

sumar

numărul 5 - iulie 2003

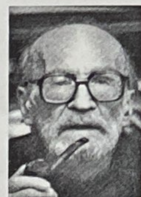

rost
manifest românesc

Fondată 2002

Revistă editată de Asociația ROMFEST XXI

Președinte de onoare
Pr. Gheorghe CALCIU-DUMITREASA

Președinte
Prof. Marcel PETRIȘOR

Director editorial
Claudiu TÂRZIU
tel: 0740 114 706

Director executiv
Nicu BUTNARU
tel: 0723 504 807

Redactori
Mihail ALBIȘTEANU
Silviu ALUPEI
Radu DUMITRESCU
Mircea PLATON
Florea TIBERIAN

Design și grafică
Gina ROGOJINOIU

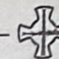
Ediție internet
Dragoș DORAN

Corespondență
C.P. 62, Oficiul Poștal 66, București.
e-mail: rost@romfest.org
http://www.romfest.org

Difuzare
Rodipet SA, Compress SRL, Anota SRL

Abonamente
direct la redacție sau prin Rodipet (număr de catalog: 4843-VI)

ISSN: 1583-6312

HOLOCAUSTUL
față / verso

Claudiu TÂRZIU

Asumarea întregului trecut istoric este o dovadă de maturitate într-o societate.

În ultimii ani, România a făcut pași importanți pentru recuperarea adevărului istoric. Din păcate, istoria oficială rămîne împănată cu falsuri și pigmentată cu zone de penumbră. Istoricii fie n-au îndrăznit, fie n-au fost lăsați să tranșeze anumite subiecte din istoria națională. Una dintre chestiunile controversate este existența Holocaustului în România. Poate și pentru că orice încercare de nuanțare a discuției despre Holocaust riscă să fie taxată drept dovadă de antisemitism și extremism, de atitudine antidemocratică. Iar negarea Holocaustului - săvîrșit contra evreilor în timpul celui de-al doilea război mondial - este pedepsită cu închisoarea, în virtutea unei ordonanțe guvernamentale emise anul trecut. Măsura face parte dintr-o politică globală de mitizare a Holocaustului, prin care s-ar încerca împiedicarea repetării dezastrului.

Totuși, într-o societate deschisă, nu putem permite ca subiecte de interes național să devină tabu. Și în nici un caz înainte de a fi aflat adevărul. Că adevărul nu poate fi reglementat prin ordonanță este un truism cunoscut pînă și de guvernanți.

Nu minimalizăm tragedia evreilor, dar nici nu îngăduim ca românii să fie culpabilizați pe nedrept.

Așadar, disputa asupra Holocaustului a revenit în actualitate printr-o inabilitate a guvernului. Defunctul Minister al Informațiilor s-a pronunțat, cu dreptate, dar fără vreun rost: *"înlăuntrul hotarelor României în epoca 1940-1945 nu a avut loc un Holocaust"*[1]. Atrocitățile au fost comise în Ardealul de Nord, sub ocupație maghiară, și în Transnistria.

Un duh mînios s-a ridicat dinspre organizațiile evreiești și din presa națională și internațională[2]. Au fost vehiculate iarăși cifre incredibile: între 250.000 și 350.000 de evrei uciși în România sub regimul Mareșalului Antonescu. De altfel, la Templul Coral din București, un monument închinat victimelor Holocaustului din România stabilește numărul acestora la 400.000! Potrivit altor plăci comemorative, în 1941, la Iași s-ar fi înregistrat 2000 de victime pe zi, timp de șase zile, în Basarabia - 3000 de victime pe zi, timp de 60 de zile, în Transnistria - 700 de victime pe timp de 120 de zile![3]

Dacă a fost un asemenea măcel înseamnă că a existat o politică de stat pentru exterminarea evreilor, în baza căreia au fost construite lăgăre și camere de gazare, iar plutoanele de execuție au tras non-stop zile la rînd. În fața unui program de eliminare fizică a evreilor am vorbi, fără îndoială, de Holocaust. Însă, nu există documente care să susțină aceste presupuneri. Omorurile în masă de la Iași (29 iunie - 4 iulie 1941) și București (21 - 23 ianuarie '41), singurele în care avem certitudini, au fost mai degrabă accidente, izbucniri sîngeroase determinate de anumite conjuncturi. Nu au fost prezentate dovezi că au făcut parte dintr-un plan de exterminare a evreilor, care să justifice ideea de Holocaust.

De reținut că Tribunalul de la Nürnberg nu a condamnat nici un cetățean român pentru asasinarea programată a evreilor.

Acceptarea, fără probe indubitabile, a ideii că la noi a fost Holocaust împotriva evreilor ar afecta serios sănătatea morală - și așa șubredă - a societății românești. Ar fi ca și cum am susține că: statul român a fost primul care a aplicat "soluția finală" evreilor (căci Hitler a ordonat-o în Reich abia în anul 1942); istoricii români au ascuns permanent genocidul; românii trebuie să se căiască în veci și să plătească despăgubiri statului Israel[4].

Deja, sentimentul de vinovăție este indus tinerelor generații prin intermediul manualelor de istorie și al orelor speciale despre Holocaust care se fac în școlile românești de pe vremea cînd ministrul Învățămîntului era Andrei Marga. În plus, președinții României post-comuniste au cerut scuze public Israelului, în numele poporului român, pentru Holocaust. Astfel, este oarecum justificată reacția de azi a reprezentanților comunității evreiești: negați un fapt de notorietate publică?

Dincolo de bîlbîielile autorităților (acum neagă, acum afirmă) stă necesitatea stabilirii adevărului în privința Holocaustului.

În rest, este benefică păstrarea în memoria colectivă a acestui episod negru din istoria umanității. Cum se impune și declanșarea unor eforturi similare pentru reamintirea și condamnarea Holocaustului roșu. Sub teroarea regimurilor comuniste au fost curmate viețile a sute de milioane de oameni din diferite neamuri, din anul 1917 încoace.

Un proces al nazismului a avut loc. Firesc ar fi să urmeze unul al comunismului.

---

[1]Ex-ministrul Vasile Dîncu, Răzvan Theodorescu, care l-a susținut, și președintele Ion Iliescu ar putea intra sub incidența ordonanței guvernamentale care prevede pedeapsa cu pușcăria pentru cei care neagă Holocaustul.

[2]Analistul Dan Pavel și-a exprimat intenția de a-i trimite la *"reeducare democratică"* pe toți cei care îndrăznesc să-și exprime dubiile cu privire la săvîrșirea Holocaustului în România.

[3]130.000 de evrei ar fi fost suprimați în Transilvania de Nord, sub ocupație maghiară, dar și aceste victime sînt trecute în contul României!

[4]Germania a achitat 150 de miliarde de mărci pentru cele 6 milioane de evrei cărora le-ar fi luat viața.

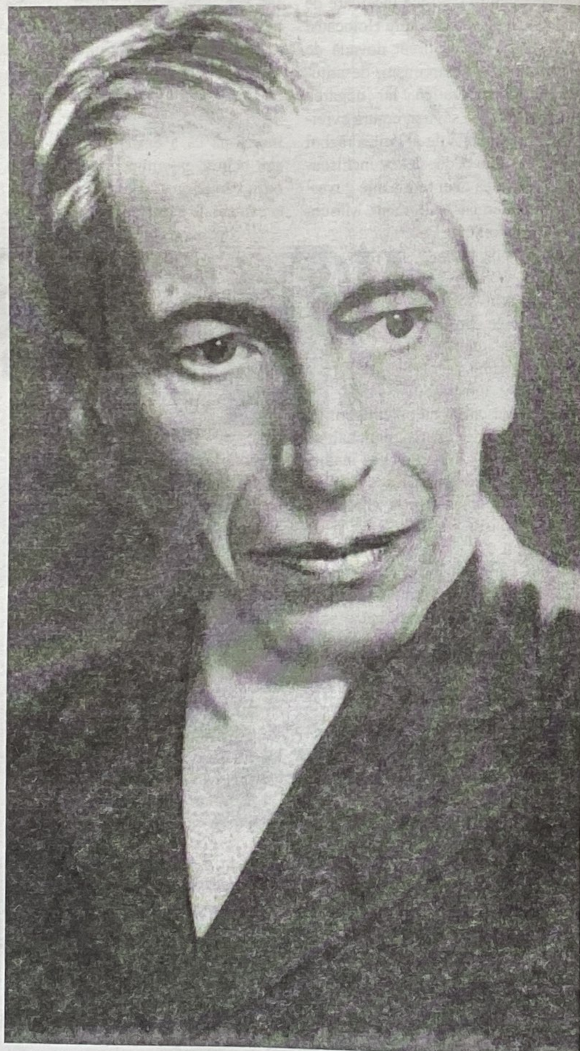
repere

NICOLAE C. PAULESCU

sau ştiinţa lui *scio Deum esse*

Răzvan CODRESCU

Fiecare epocă, de când lumea, şi-a avut *prejudecăţile* ei. Ceea ce numim *mentalităţi* sunt, în primul rând, sinteze colective ale *prejudecăţilor dominante* într-un anumit moment istoric. Mentalitatea modernă, pe lângă prejudecata că nu ar mai avea prejudecăţi, se defineşte prin alte câteva apriorisme generale şi cronicizate: exaltarea raţiunii, a individului, a progresului etc. La rând cu acestea (şi în strânsă legătură cu ele) stă *prejudecata incompatibilităţii între adevărul ştiinţific şi adevărul religios, între valorile credinţei şi valorile cunoaşterii*. Adevărurile se extrag raţional şi experimental, dintr-o realitate limitată la imediatul empiric. Lumea este conjurată să răspundă schemelor noastre mentale şi posibilităţilor tehnice de care dispunem. Tot ceea ce nu intră în aceste cadre de recepţie şi interpretare, adică în sistemul curent de prejudecăţi, ofensează sau sperie. Spiritul rătăceşte printre fenomene, ignorând esenţele. Efectele sunt înregistrate cu meticulozitate, dar cauzalitatea este în suferinţă: adevăratele cauze sunt confundate, cel mai adesea, cu condiţiile favorizante ale fenomenelor. Fizicul triumfă asupra metafizicului, fără scrupule şi fără complexe. Într-o lume atât de suficientă sieşi, de Dumnezeu nu mai este nici nevoie, nici loc. Cum observa un autor francez, "oamenii pierd esenţialul şi ignoră ceea ce au pierdut". Rămâne doar mirarea difuză că, după atâta "deşteptăciune" şi "progres ştiinţific", lumea, în loc să se prefacă în "paradis", aduce tot mai mult a "infern"!

Dar fiecare epocă, de când lumea, a cunoscut, pe lângă curentul dominant al prejudecăţilor colective, şi *reacţiuni* individuale, uneori complet izolate, fie revalorificând anumite sugestii viabile ale trecutului, fie anticipând anumite dezvoltări viitoare. Fiecare epocă şi-a avut *reacţionarii* ei, ce adeseori şi-au scandalizat contemporanii, dobândindu-şi însă marele merit de a fi împiedicat - sau măcar de a fi încercat să împiedice - încremenirea spiritului în sisteme de prejudecăţi. Adevărata dinamică istorică a culturii şi a civilizaţiei se datorează până la urmă nu majorităţilor înscrise în "convenţie", ci acestor minorităţi care o refuză.

Modernitatea şi-a avut şi ea, pe lângă atâţia apologeţi de duzină, adversarii sau *desfermecătorii* ei, ce au chemat-o să-şi conştientizeze limitele, să-şi cenzureze "uitările" şi să se autodepăşească din mers. Savantul român **Nicolae C. Paulescu** s-a numărat printre aceştia din urmă. El şi-a propus să combată mai ales prejudecata curentă a incompatibilităţii dintre religie şi ştiinţă. Nu de pe poziţii strict teoretice, cum au făcut-o alţii, ci din exerciţiul permanent al profesiei sale. El nu a fost un filosof care, izolat de activitatea ştiinţifică propriu-zisă, să se fi dedat la speculaţii şi verdicte, ci a fost un practician genial, luminat de credinţe şi de intuiţii profunde. În răspărul pozitivismelor contemporane, "ştiinţa" s-a smerit, cu N. C. Paulescu, dinaintea lui Dumnezeu, fără să înceteze de a fi "ştiinţă". Ba chiar *s-a înălţat smerindu-se*, căci orice întâlnire *autentică* cu divinul este fecundă şi înălţătoare, ca una ce face să se răsfrângă în relativ ceva din maiestatea absolutului. Aceasta este marea lecţie pe care ne-a transmis-o profesorul Paulescu, dincolo de performanţele lui de laborator.

Concepţia ştiinţifică creştină a lui N. C. Paulescu nu a apucat să fie sintetizată într-o singură carte, deşi ea pare să se fi închegat în conştiinţa lui destul de devreme, călăuzindu-i întreaga activitate didactică şi publicistică. Încă din 1904, la câţiva ani după întoarcerea din Franţa şi în preajma numirii sale ca profesor definitiv de fiziologie la Facultatea de Medicină din Bucureşti, îşi începe polemica ştiinţifică de lungă durată cu exponenţii autohtoni ai evoluţionismului. Argumentaţia antidarwinistă folosită de tânărul savant împotriva unor N. Leon sau D. Voinov, dezvoltată în textele publicate în *Convorbiri literare* şi *Spitalul*, îl încântă, între alţii, pe un T. Maiorescu, spirit raţionalist şi polemist încercat. În 1905 ţine trei lecţii cu un viu ecou în epocă ("Finalitatea în biologie", "Materialismul", "Suflet şi Dumnezeu"), care vor alcătui lucrarea publicată în acelaşi an, *Noţiunile "suflet" şi "Dumnezeu" în fiziologie*. În 1910 vedea lumina tiparului volumul *Instincte sociale. Patimi şi conflicte. Remedii morale*, cu faimoasa teorie despre instincte şi patimi (reluată în *Cele patru patimi şi remediile lor*, 1921), din care creşte organic întreaga sa concepţie asupra viului. Precizări interesante se află şi-n volumul *Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Francmasoneria* (1913), ce continuă, cu analiza legislaţiilor religioase, cartea din 1910, precum şi în *Traité de Physiologie médicale* (apărut în ţară, în 3 volume, între 1919 şi 1921).

Desigur, nu pot ambiţiona aici mai mult decât o schiţare a concepţiei teiste a lui N. C. Paulescu (aparent catolicizante pe alocuri, dar foarte ortodoxe în rădăcinile ei) asupra originii, rânduielilor şi dinamicii viului. Pentru el, ca şi pentru gândirea creştină tradiţională, dumnezeirea se vădeşte din "contemplarea" măreţiei şi ordinii Creaţiei. De altfel, orice concepţie creaţionistă şi finalistă dezvoltă, într-un fel sau altul, aşanumitul "argument cosmologic" al existenţei lui Dumnezeu, în strânsă legătură cu aşanumitul "argument teleologic" (finalist). Aşa cum îndărătul operei de artă, în care toate elementele sunt armonice şi necesare, există geniul creator al unui artist conştient (fie el cunoscut sau nu), ce a urmărit un scop, a utilizat o tehnică şi a impus o structură, tot astfel îndărătul ordinii universale (*kosmos*-ului) trebuie să existe o inteligenţă creatoare, ale cărei "urme" apar incontestabile observatorului atent şi lucid. Aşa cum despre o operă de artă căreia i se ignoră autorul nici o minte normală n-ar putea afirma că ar fi rezultatul hazardului, al întâmplării oarbe, tot astfel e absurd să se creadă că lumea, în uimitoarea ei complexitate, e un produs al hazardului pur. Materialismul ne cere să credem într-o minune mai mare decât toate minunile! Îmi amintesc de cuvintele puse pe seama lui Iisus într-o apocrifă: "Dacă ceea ce este material s-a zămislit din ceea ce este spiritual, aceasta reprezintă o minune. Dar dacă ceea ce este spiritual s-a zămislit din ceea ce este material, aceasta reprezintă o minune a minunilor. Numai că atunci stau şi mă întreb: Cum e cu putinţă atâta bogăţie într-atâta puţinătate?!" (*Evanghelia după Toma*, 29; trad. mea).

Profesorul Paulescu afirmă cu tărie: "Adevărata ştiinţă este cunoştinţa prin cauze, iar cine studiază cauzele secundare e forţat de însăşi logica ştiinţifică să se ridice până la cauza primă, adică până la Dumnezeu".

Şi în altă parte: "Viaţa este efectul a două cauze imateriale: una, *cauza secundă* sau SUFLETUL - unică pentru fiecare fiinţă vieţuitoare; cealaltă, *cauza primă* sau DUMNEZEU - unică pentru totalitatea fiinţelor vieţuitoare". Astfel, în concepţia sa, "a demonstra existenţa unei cauze prime a vieţii, imateriale, unice şi infinit înţelepte - iată limita sublimă la care ajunge fiziologia. Această cauză primă este Dumnezeu. Omul de ştiinţă nu se poate deci mulţumi să zică: *Credo in Deum*. El trebuie să afirme: *Scio Deum esse*".

Pentru mentalitatea ştiinţifică (de ieri, dar şi de azi), astfel de afirmaţii, ba încă într-un *Tratat de fiziologie medicală*, sunt cel puţin derutante... Contemporanii mărturisesc că era fascinant să-l asculţi dezvoltând asemenea lucruri de la catedră: "Ca profesor, Paulescu era o figură covârşitoare. Lecţiile lui de fiziologie erau extrem de impresionante. Care dintre noi nu a fost cuprins de emoţie [...] atunci când, în faţa unei studenţimi atente şi iubite, evoca existenţa dumnezeirii, a acelei forţe supreme în care el credea cu o convingere neclintită?", scria dr. Aurel Abramovici. Viaţa se întemeiază, la toate nivelurile ei, pe *instinctele* pe care Dumnezeu le-a sădit în natură. Paulescu înţelege să demonstreze acest lucru cu o extraordinară meticulozitate, în maniera ştiinţei descriptiviste a secolului al XIX-lea. Tratând, bunăoară, problema instinctelor sociale, el face un lung excurs prin mai tot universul zoologic, selectând şi citând masiv din opera lui Alfred Edmund Brehm, una dintre "marile enciclopedii taxinomice şi descriptive", considerată "lucrarea cea mai vastă şi mai completă de la sfârşitul secolului al XIX-lea", sinteză a întregii cercetări moderne, de la *Historia animalium* a lui Gesner (a doua jumătate a secolului al XVI-lea) până la, să zicem, *Les sociétés animales* a lui Espinas (a doua jumătate a secolului al XIX-lea). El îşi construia astfel *fundamentul biologic* al teoriei sale, urmând să raporteze apoi fenomenul uman la marele tot organic al naturii vii. Concluzia generală extrasă din faptele prezentate este că "*legea supremă* care conduce societăţile, la oameni şi la animale, este IUBIREA". Cercetarea *ştiinţifică* îl duce astfel la o concluzie profund *creştină*.

Nefuncţionarea acestei "legi supreme" în multe societăţi omeneşti nu-l contrazice principial, ci vădeşte doar tendinţa de perversiune a omului în raport cu natura, cu *ordinea firească a lumii lui Dumnezeu*. Desigur, omul nu poate fi redus la natură, în sensul biologic al cuvântului; el nu-i doar *fiinţă pro-creatoare*, ca animalele, ci şi *fiinţă creatoare* (de cultură şi civilizaţie); în această a doua ipostază, el *depăşeşte natura*. Însă a depăşi natura nu înseamnă, cum cred îndeobşte modernii, a o nega sau a o silui; în condiţii normale, civilizaţia şi cultura, corolare istorice ale umanului, trebuie *să se armonizeze* atât cu natura, cât şi cu Dumnezeu, după cum şi una cu cealaltă.

Paulescu constată în lumea vie anumite conflicte rezultate "din exerciţiul normal al instinctelor"; astfel de conflicte au mai degrabă un caracter benefic, funcţionând ca nişte forme de reglaj ale naturii vii. Cu adevărat îngrijorătoare sunt acele conflicte rezultate "din *trebuinţe instinctive anormale* (alterate, deviate), cu alte cuvinte, din *patimi* sau vicii" (ceea ce limbajul teologic numeşte îndeobşte "păcate"), care sunt apanajul exclusiv al omului - singura fiinţă vie capabilă să-şi pervertească instinctele prin conştiinţă: "Dintre animale [aici în sensul de fiinţe înzestrate cu suflet, *anima* - n. n.], singur omul are facultatea de a transforma instinctele în acte voluntare [...] De aici a rezultat că, în timp ce animalul încătuşat de instincte nu se abate niciodată de la legile naturii, omul, aproape liber, a ajuns să calce în picioare aceste admirabile legi stabilite de Dumnezeu în vederea fericirii lui. Într-adevăr, nu orice om este în stare să cunoască şi să înţeleagă scopurile instinctelor; în aceste condiţii, prerogativa de a-şi alege mijloacele devine, în mâinile omului ignorant sau neînţelept, o armă periculoasă, cu care se poate chiar sinucide. Din admirabila desfăşurare a actelor instinctive, un asemenea om nu remarcă şi nu reţine decât *senzaţiile plăcute* care însoţesc îndeplinirea actelor respective. Şi în loc de a se înălţa până la scopul instinctului, el nu mai urmăreşte decât *plăcerea*, devenită unică ţintă a activităţii sale. Or, *patima* nu e altceva decât *căutarea exclusivă a plăcerii ce rezultă din satisfacerea unei trebuinţe instinctive deviate* (adică al cărei scop natural este ignorat, neînţeles sau chiar - nu de puţine ori - dinadins relativizat)".

Aici ştiinţa se întâlneşte cu înţelepciunea sfinţilor; *Filocalia* avertizează mereu asupra acestor lucruri, începînd încă de la Sfântul Antonie cel Mare ("Nu cele ce se fac după fire sunt păcate, ci cele rele după alegerea cu voia"); la rândul său, Sfântul Maxim Mărturisitorul, mai ales în *Cele patru sute de capete despre dragoste*, vorbeşte despre *patimi* în termeni aproape... "paulescieni": "Patima este o mişcare a sufletului împotriva firii, fie spre o iubire neraţională, fie spre o ură fără judecată a vreunui lucru, sau din pricina vreunui lucru dintre cele supuse simţurilor [...] Sau iarăşi, păcătoşenia este o judecată greşită cu privire la înţelesurile lucrurilor, căreia îi şi urmează reaua întrebuinţare a lucrurilor [abuzul de lucruri]. De pildă, când e vorba de femeie, judecata dreaptă cu privire la împreunare trebuie să vadă scopul ei în naşterea de prunci. Deci cel ce urmăreşte plăcerea, greşeşte în judecată, socotind drept bine ceea ce nu este bine. Aşadar, unul ca acesta face rea întrebuinţare [abuzează] de femeie împreunându-se cu ea. Tot aşa este cu celelalte lucruri şi înţelesuri".

Lupta cu patimile - leitmotiv al literaturii mistice şi ascetice - reprezintă şi din punctul de vedere ştiinţific al lui N. C. Paulescu marea problemă morală şi socială a fiinţei umane. El nu întârzie să pună problema "profilaxiei şi terapiei" patimilor rezultate atât din devierea instinctelor individuale, cât şi din aceea a instinctelor sociale. Dacă în privinţa patimilor individuale ("de nutriţie şi de reproducere") medicina poate avea o oarecare eficienţă, în faţa patimilor sociale ("de proprietate şi de dominaţie") ea rămâne neputincioasă. În căutarea unor "remedii ale patimilor sociale" (capitolul astfel intitulat este inclus şi în volumul de faţă), profesorul va iscodi "scrierile marilor filosofi" (arătând şi rădăcinile ideologice ale Revoluţiei franceze - cel mai mare cutremur social cunoscut până la acea dată - ale cărei orori le va zugrăvi cu numeroase citate din *Les origines de la France contemporaine* de H. Taine), apoi "principalele legislaţii civile" şi, în cele din urmă, "principalele legislaţii religioase".

Cunoştinţele lui Paulescu sunt nu o dată surprinzătoare, iar analizele sale, cel mai adesea, pertinente. Totul culminează cu examinarea *moralei creştine* (fireşte, din perspectiva propusă), pe care o găseşte a fi singura cu adevărat lucidă şi eficientă, mai ales în privinţa "celor două patimi sociale, de *proprietate* şi de *dominaţie*", care au adus lumii cele mai mari ravagii. Iubirea, pe care o aflase, prin cercetare empirică, drept "legea supremă a naturii vii", se regăseşte la temelia învăţăturii lui Iisus Hristos. Iubirea este legea Creaţiei, pentru că Însuşi Creatorul este Iubire (Ioan 4, 8 şi urm.). Esenţa morală a creştinismului este formulată astfel: "... Dumnezeu vrea ca recunoştinţa pe care I-o datorăm s-o manifestăm faţă de semenii noştri, adică *să iubim pe orice om ca şi când ar fi Dumnezeu*!" (afirmaţie întemeiată pe Matei 25, 31-40). Întrucât nu poate fi decât *divină*, această morală este şi singura cu adevărat... *ştiinţifică*. Dacă Dumnezeu este cauză primă şi scop ultim a tot ce există, atunci adevărata ştiinţă nu poate duce decât la descifrarea în natură a semnelor voinţei şi raţiunii divine, la întâlnirea cu Dumnezeul cel Viu, cu Iisus Hristos, *Logos*-ul întrupat. "Ştiinţa vieţii m-a determinat să afirm, într-o lecţie anterioară: «Cred în Dumnezeu». Aceeaşi ştiinţă mă determină astăzi să adaug: «Şi în Iisus Hristos»"... Mesajul esenţial al vieţii şi operei lui N. C. Paulescu stă în această reliefare a *unităţii dintre natural şi supranatural*, cu toate consecinţele ei teoretice şi practice. Poate că nici un savant român n-a mai vorbit atât de avântat ca el despre "unirea desăvârşită ce trebuie să existe între religie şi ştiinţă".

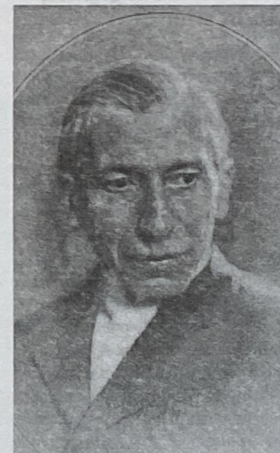
Prezentându-l în câteva pagini din volumul său *Ortodoxie şi etnocraţie* (1937), Nichifor Crainic observa: "Pentru Nicolae Paulescu [...] naturalul şi supranaturalul nu se exclud, ci se completează; Hristos n-a venit să strice natura, ci s-o desăvârşească. Căci natura e creaţia lui Dumnezeu, iar creştinismul e revelaţia aceluiaşi Dumnezeu".

Ştiinţa lui *scio Deum esse* de aici începe.

Geniul românesc al ŞTIINŢEI CREŞTINE

Silviu ALUPEI

- Astăzi, intelectualul creştin este socotit de “elita intelectuală” ori exentric, ori “înapoiat”
- Inteligenţia, alcătuită în cea mai mare parte din oameni “raţionali”, atei sau indiferenţi religios - în cel mai bun caz -, anticreştini - în cel mai rău
- Elitei “nereligioase” înţelegem să-i contrapunem modele de intelectuali creştini din epoca interbelică
- Aceşti intelectuali creştini trebuie să fie reperele noii generaţii

În anul 1942, excepţionalul teolog Nicolae Mladin (1914-1986), monah autentic, devenit Mitropolit al Ardealului, publica un articol în *Revista teologică*, intitulat *"Doctrina despre viaţă a profesorului Nicolae Paulescu"*. Era al doilea text de forţă al literaturii ortodoxe referitor la marele profesor, primul fiind al gânditorului creştin Nichifor Crainic: *"Nicolae Paulescu, fondatorul naţionalismului creştin"*, apărut în volumul *Ortodoxie şi etnocraţie* (Ed. Cugetarea, 1937).

Părintele Mladin scria: "Paulescu este pentru știința românească - în sancturarul științei universale - ceea ce este Pasteur pentru Franța". Doi savanți creștini - Louis Pasteur (aparținând spațiului romano-catolic) și Nicolae Paulescu (aparținând spațiului ortodox) - pentru o Europă descreștinată de revoluția franceză și de revoluția bolșevică.

"Cauza primă este Dumnezeu!"

Pasteur (părintele Chimiei biologice și al Microbiologiei) ne-a lăsat mărturie: "Noțiunea și respectul de Dumnezeu ajung în mintea mea pe căi tot atât de sigure ca acelea care ne conduc la adevăruri de ordin fizic".

Paulescu (descoperitorul insulinei), la rându-i, spunea: "A demonstra existența unei cauze prime a vieții, imaterială, unică și infinit-înțeleaptă; iată limita sublimă la care ajunge fiziologia. *Această cauză primă este Dumnezeu*".

Astăzi, necroforii și sicofanții științei românești, mai precis intelectualii atei ante și post-decembriști, nu mai gândesc cauzal. Ei judecă *ideologic* și... pragmatic, oficializând adevăruri științifice (medicale, sociologice, istorice etc.) după cum le cere partidul, statul, rectorul, decanul, președintele...

Adevărul Evangheliei, gândit științific

Gândirea paulesciană ar putea constitui subiectul unor utile și interesante teze de doctorat atât în domeniul medicinii, cât și în filosofie și teologie. Dar cum Paulescu a fost un *intelectual creștin* și *naționalist* pe deasupra, gândirea și viața lui sunt denaturate, când nu defăimate, ignorate, când nu contestate vehement. Concepția despre lume și viață a profesorului Paulescu trebuie ținută sub obroc, fiindcă azi apariția sintagmei "intelectual creștin" poate periclita planurile scelerate ale celor care vor să-l scoată pe Hristos din Universitate și din Academie, iar a omagia un naționalist, fie el și savant, nu e corect politic.

Nichifor Crainic, remarcabil interpret al gândirii paulesciene, descoperise valoarea științifică a scrierilor profesorului de fiziologie: "Pentru Nicolae Paulescu, *naționalismul e adevărul natural*, iar *creștinismul e adevărul supranatural*. (...) Nu e nici o laudă pentru noi să recunoaștem că până azi apologia adevărului creștin pe temeiuri științifice, închegată de Paulescu, e mult mai prețuită în Occident, decât în România. (...) Nicolae Paulescu e filosoful care *gândește științific adevărul Evangheliei*".

Biroul lui Paulescu

Spiritul paulescian și "era" Animal Planet

O parte din operele fundamentale ale gândirii paulesciene au fost retipărite în ultimii ani. "*Concepția despre viață a profesorului Paulescu* "- acel studiu al Mitropolitului Mladin - a fost retipărit și el la Iași, în 1997, prin grija eseistului Mircea Platon. Însă, duhul științific al lui Paulescu este în continuare ținut la ușile Universității românești postcomuniste (după cum am arătat altă dată, la fel se întâmplă și cu spiritul lucrărilor altor mari cărturari creștini ai românilor). De altfel, nici în Occidentul - altă dată avid de știința lui Paulescu - nu este astăzi tolerată gândirea paulesciană. Știința lumii orbecăiește prin întunericul holisticii, al evoluționismului de tip Animal Planet, al ateismului, al neoprotestantismului de "factură antihristică". Deși nanotehnologia a disecat omul, tainele, misterul, Dumnezeu nu are loc în știința modernă.

Savantul creștin Paulescu ajunsese la cauza primă - Dumnezeu - doar cu instrumentele științei medicale de la nivelul anilor 1910 - 1930. Și a plătit. I s-a refuzat recunoașterea descoperirii insulinei, fiind privat și de premiul Nobel pentru medicină.

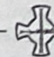
A trăit ca un ascet ortodox

Paulescu le vorbea studenților despre *Legea iubirii*, despre Biserica lui Hristos, despre Jertfa euharistică. Un student al său, N. Mucichescu-Tunari, relata, în revista *Sfarmă Piatră*, în 1936, o discuție cu Paulescu: "Îmi aduc aminte că ne-a întrebat o dată, pe fiecare, dacă ne ducem la biserică în fiecare duminică. (...) Și, cum era de așteptat, răspunsul nostru nu l-a mulțumit. Ba chiar s-a supărat. Și ne-a dojenit aspru. Dojana aceea n-am s-o uit niciodată".

Memorabile au rămas și cuvintele lui Paulescu adresate studențimii sub forma unui manifest: "Naționalismul, adică iubirea de Neam, îl aveți imprimat în suflet, căci e un instinct cu care v-ați născut și n-aveți nevoie să-l învățați, ci numai să-l disciplinați".

Așadar, iată care erau sentimentele care îl călăuzeau pe profesor: dragostea pentru Hristos și iubirea de neam.

Nichifor Crainic, titularul catedrei de Mistică de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București (abandonată astăzi, în favoarea ecumenismului !) a descris astfel sfârșitul savantului: "A trăit ca un ascet ortodox și a murit în paradisiacă seninătate sufletească, primind Sfintele Taine din mâna părintelui Ghiță de la biserica lui parohială din București, cu hramul Sfântul Mina. Viața lui a fost viața aproape ireproșabilă a sfinților. Ce pildă covârșitoare de naționalism creștin ne-a lăsat omul acesta, care își îngenunchia geniul și imensa-i știință în fața Sfântului Potir, care a dorit ca rămășițele lui pământești să fie înfășurate în flăcările tricolorului românesc!".

TABLOU bio-bibliografic

Răzvan CODRESCU

1869. În ziua de 30 octombrie se naște la București (Calea Moșilor 69) Nicolae C. Paulescu, fiul negustorului Costache Paulescu, de 41 de ani, și al Mariei Paulescu (n. Dancovici), de 24 de ani. Este primul din cei patru copii ai familiei (vor urma un alt băiat, botezat Constantin, și două fete: Elena și Constanța). Familia tatălui se numise inițial Pavel, apoi devenise Pavelescu (savantul era văr bun cu poetul și epigramistul Cincinat Pavelescu, 1872-1934, fiul profesorului și directorului Școlii Politehnice din București, Ion Pavelescu, fost director al Monetăriei Statului), iar în cele din urmă, într-o ramură a ei, Paulescu.

1880. Nicolae C. Paulescu termină clasele elementare (urmate la "Școala primară de băieți nr. 1, Culoarea de Galben") și se înscrie la "Gimnaziul Mihai Bravul" (Liceul "Mihai Viteazul"), pe care-l va absolvi în 1888. Elev eminent, el este atras atât de arte (poezie, muzică, teatru), cît și de științe (mai ales de cele naturale).

1888-1891. Urmează cu strălucire, la Paris cursurile Facultății de Medicină, iar la încheierea lor devine, prin concurs, extern al spitalului parizian "Hôtel-Dieu", având-l ca șef de serviciu pe Étienne Lancereaux (1829-1910), cel mai ilustru clinician și anatomo-patolog al epocii, de care se va apropia în scurtă vreme, devenindu-i prieten și colaborator apropiat (ba chiar la un pas, pare-se, de a-i deveni și ginere).

1892-1899. Rămâne în Franța, unde se desăvârșește profesional și are acces în cercurile înalte ale științei europene. Din 1894 îl aflăm intern la spitalul "Notre-Dame du Pérpetuel Secours". În 1897 devine doctor în Medicină, adjunct al lui Lancereaux la "Notre-Dame du Pérpetuel Secours" și secretar de redacție la *Journal de Médecine interne*. Tot acum își începe, în limba franceză, bogata activitate publicistică ("Recherches sur la coagulabilité du sang hépatique", în *Archives de Physiologie*, ianuarie 1897, p. 21). În 1899 devine și doctor în Științe Naturale. În Franța, chiar și după întoarcerea sa definitivă în România (1901), i s-au decernat numeroase titluri sau distincții academice și universitare, sperându-se multă vreme într-o revenire a lui la Paris, unde începuse, între altele, importante cercetări, alături de reputatul fiziologist Albert Dastre (1848-1917), "în scopul de a izola produsul activ al secreției interne a pancreasului".

1900. Se reîntoarce în țară, ca agregat la Catedra de Fiziologie a Facultății de Medicină din București (refuzând în prealabil o ofertă venită din Elveția: o catedră la Facultatea de Medicină din Fribourg).

1901. Revine pentru scurt timp în Franța (unde a obținut titlul de Doctor al Universității din Paris, cu o teză de Chimie biologică: *Étude comparative de l'action des chlorures alcalins sur la matiere vivante*).

1902. Își deschide cursul de Fiziologie la 1 noiembrie, cu lecția "Generația spontanee și darwinismul în fața metodei experimentale" (cf. *Noțiunile de "suflet" și "Dumnezeu"*..., ed. 1999, p. 163 și urm.), ce va face, în anul următor, obiectul unei aspre critici semnate de dr. N. Leon (*Convorbiri literare*, aprilie 1903).

1903. Apare, la Paris, Lancereaux et Paulesco, *Traité de Médecine. I. Nosologie*, 940 pagini (ce va deveni unul dintre cele mai apreciate tratate de medicină ale epocii, chiar dacă n-a putut fi definitivat).

1904. "Despre stil în fiziologie" (în revista *Spitalul*) pare să fie prima sa scriere publicată în limba română. Tot acum își începe, în *Convorbiri literare* și *Spitalul*, polemica științifică de lungă durată cu N. Leon și D. Voinov, susținându-și, cu argumente solide, poziția antidarwinistă. Este numit, mai târziu decât s-ar fi cuvenit, profesor definitiv de Fiziologie la Facultatea de Medicină din București.

1905. ține cele trei lecții faimoase ("Finalitatea în biologie", "Materialismul", "Suflet și Dumnezeu") care vor alcătui lucrarea *Noțiunile "suflet" și "Dumnezeu" în fiziologie*, apărută în același an, la București.

1906. Apare Lancereaux et Paulesco, *Traité de Médecine. II. Pathologie de l'appareil nerveux et de l'appareil cutané*, 1052 pagini.

1908. Stârnește o vâlvă internațională prin lucrarea sa *L'Hypophyse du Cerveau. Physiologie. Recherches expérimentales*, Vigot, Paris, 146 pagini.

1909. În aprilie, la insistentele solicitări ale Reginei Elisabeta (Carmen Sylva), N. C. Paulescu se deplasează în Germania, la Wiesbaden, pentru a-i examina o nepoată atinsă de o boală pe care specialiștii germani n-o putuseră diagnostica. N. C. Paulescu va reuși să-i pună diagnosticul corect și să o vindece în scurtă vreme, coordonându-i din țară tratamentul.

1910. Apare, la București, eteroclitul volum *Instincte Sociale. Patimi și conflicte. Remedii morale.* Este un an trist pentru N. C. Paulescu, care-și pierde mai întâi tatăl, apoi și cumnatul (maiorul Angelescu, de doar 47 de ani, soțul surorii sale Elena). Tot acum se stinge din viață și maestrul său, Étienne Lancereaux. Pe de altă parte, propria-i sănătate este din ce în ce mai șubredă. Decide să se mute din strada Armenească în "casa cu geamuri bombate" de pe strada Radu Calomfirescu.

1912. Apare Lancereaux et Paulesco, *Traité de Médecine. III. Pathologie de l'appareil respiratoire et de l'appareil digestif*, 1200 pagini.

1916-1918. Anul intrării României în prima conflagrație mondială îl găsește pe N. C. Paulescu în plină activitate științifică. Este anul în care

obține, în diabetul experimental, primele rezultate hipoglicemiante cu extractul apos de pancreas. Ajunsese deja foarte aproape de tratamentul diabetului, dar evenimentele erau neprielnice continuării cercetărilor. Este mobilizat ca medic, cu gradul de locotenent-colonel; dar tocmai lui i se rechiziționează calul și trăsura! În noiembrie, trupele germane ocupă Bucureștiul. "Am rămas pe loc - mărturisește într-un *Memoriu* adresat Consiliului profesoral al Facultății de Medicină - pentru că șeful meu militar, doctorul Skupiewski, îngrijorat de starea sănătății mele, mi-a dat un asemenea ordin, într-o adunare la Sala Tomis, în preziua plecării autorităților" (este vorba de guvernul condus de Ion I. C. Brătianu, care la 20 noiembrie a trebuit să părăsească Bucureștiul, strămutându-se la Iași). Încă de la începutul lui august, silit să se deplaseze pe jos la distanțe considerabile, începuse să urineze sânge. Hematuria s-a agravat treptat și nu se va mai vindeca de ea niciodată. În acești ani ai războiului - pe fondul întreruperii activităților sale obișnuite - scrie o piesă de teatru, *Irina, Împărăteasa Bizanțului*, ce însă n-a ajuns să vadă lumina tiparului (nici ca atare, nici în scontata versiune versificată de Cincinat Pavelescu, despre care se spune că ar fi responsabil de rătăcirea manuscrisului).

1919. Îi apare volumul întâi (448 pagini) din *Traité de Physiologie médicale* (tipărit în țară).

1920. În volumul al doilea (732 pagini) din *Traité de Physiologie médicale* (difuzat în străinătate de editura pariziană Vigot) apar inserate, pentru prima oară, efectele antidiabetice ale extractului apos de pancreas în diabetul experimental.

1921. Apar volumul al treilea (930 pagini) din *Traité de Physiologie médicale* și *Cele patru patimi și remediile lor*. Tot în acest an trimite patru comunicări către Societatea de Biologie din Paris (apărute în *Comptes Rendus Hebdomadaires des Séances et Mémoires de la Société de Biologie de Paris*), cu privire la descoperirea *pancreinei* (o primă formă de insulină). În august, în *Archives Internationales de Physiologie* (Liege), publică primul memoriu exhaustiv despre descoperirea tratamentului antidiabetic (a pancreinei sau pancreaninei).

1922. Ministerul Industriei și Comerțului din România îi eliberează, la 10 aprilie, brevetul de descoperire a pancreinei (purtând nr. 6255 și intitulându-se "Pancreina și procedura fabricației sale"). Printre altele, în brevet se precizează: "Pentru ca pancreina să fie întrebuințată cu folos în tratamentul diabetului la om, ea trebuie să fie preparată în mari cantități, ceea ce necesitează un mare capital [...] Revendic invențiunea produsului organic pancreanina, care, injectată în sânge, produce o diminuare sau chiar o suprimare trecătoare a simptomelor diabetului". În februarie 1922, cam la 7-8 luni de la apariția lucrărilor de pionierat ale lui Paulescu în presa științifică internațională, doi tineri și obscuri cercetători canadieni, F. G. Banting și C. H. Best, lucrând în laboratorul de fiziologie al profesorului J. J. MacLeod (1876-1935) de la Universitatea din Toronto, își fac publice rezultatele lor în aceeași direcție.

1923. În lunile mai și august, în *Archives Internationales de Physiologie*, apar alte două memorii ale lui N. C. Paulescu asupra pancreinei. Premiul Nobel va fi însă acordat lui Banting și MacLeod! Protestele lui N. C. Paulescu către forurile științifice internaționale se dovedesc zadarnice, ca și atitudinea favorabilă lui a unor personalități științifice izolate. În conștiința noastră, dar și în memoria posterității științifice (cum o dovedesc multe mărturii actuale: Începând, în pragul anilor '70, cu cea a prof. Ian Murray, care, referindu-se la MacLeod, Banting și Best, observa că "Munca lor ar putea fi considerată, mai degrabă, ca o confirmare a rezultatelor lui Paulescu"), el rămâne însă adevăratul descoperitor al insulinei (amănunte pot fi găsite, de pildă, în C. Angelescu, Laura Sigartău Petrina, *op. cit.*, sau în I. Pavel, *The priority of N. C. Paulescu in the discovery of insulin* - vezi mai jos).

1924-1930. Depune mărturie în procesul "văcăreștenilor" (autorii "complotului studențesc" din 1923, judecați și achitați în primăvara lui 1924, cu excepția lui Ion I. Moța, achitat abia în toamnă), în favoarea acestora. (în *Pentru legionari*, Corneliu Z. Codreanu nota: "Succesul acuzării nu ține mult, căci profesorul Paulescu își citește declarația într-o atmosferă de biserică, pe care o crea marele său prestigiu și figura sa de sfânt. Declarația a fost scurtă, dar a desființat rechizitoriul procurorului, care se retrăgea jenat, parcă mai în fundul scaunului" - ed. 1936, p. 192). Apare la București, în trei părți inegale, *Biserica și Sinagoga față cu pacificarea Omenirii* (I și II - 1924; III - 1925). Publică o serie dură de broșuri și articole antievreiești și antimasonice. În afara unor articole de răsunet publicate în *Journal d'Urologie* de la Paris (în colaborare cu Gh. Mârza și V. Trifu), se ambiționează să continue de unul singur ceea ce începuse, pe vremuri, alături de Lancereaux. În 1928 apare, cu mari dificultăți, la Imprimeria Școlii Militare de Infanterie din Sibiu (!), *Traité de Médecine. IV. Pathologie des appareils assimilateurs, urinaire et génital* (676 pagini). Volumul al cincilea (dedicat, pare-se, sistemului mezodermic, respectiv aparatului sangvinolimfatic și celui locomotor) a rămas doar în manuscris.

1931. La 20 martie își alcătuia, prevăzător, testamentul. După ce a suferit o operație ce păruse izbutită, situația savantului a început să se înrăutățească în curând. Așa cum el presupusese, natura tumorii vezicale fusese canceroasă. În dimineața zilei de 17 iulie, înconjurat de cei apropiați, îi adresează câteva cuvinte surorii sale (ce-i fusese ca o mamă), apoi adăugă: "Eu mă duc"... Își făcu o cruce și... se duse. Era într-o zi de duminică și clopotele chemau la liturghie. N. Iorga îi scrie el însuși necrologul ("Moartea unui învățat") în *Neamul Românesc*: "... a trăit ca un mucenic și a murit ca un sfânt". Un emoționant necrolog îi compune și medicul evreu Aurel Abramovici (1883-1942), fost student al său: "De o probitate exemplară în lucrările lui științifice, de o corectitudine dusă până la extrem în raporturile lui cu studenții [...], Prof. Paulescu a atins uneori Genialitatea..." ("Profesorul Dr. N. Paulescu", în *București medical*, august 1931). Este înmormântat la cimitirul Bellu.

1937. Vede lumina tiparului, la Editu-

ra Cugetarea - P. Georgescu-Delafras din București, volumul lui Nichifor Crainic *Ortodoxie și etnocrație* (cf. reed. 1997, Editura Albatros, mai ales p. 127 și urm.), în care sunt dedicate câteva pagini entuziaste, dintr-o perspectivă teologică, dimensiunii *creștine* și *naționale* a personalității lui N. C. Paulescu (pe care mentorul gândirist îl evocă și în alte lucrări ale sale).

1944. Apare primul (și unicul) volum din ediția V. Trifu: Dr. N. C. Paulescu, *Fiziologie filosofică. I. Noțiunile "suflet" și "Dumnezeu" în fiziologie*, în seria "Scriitori români moderni" a Fundației Regale pentru Literatură și Artă.

1969. Răspunzând campaniei internaționale de restabilire a adevărului inițiate de fiziologistul scoțian Ian Murray în 1968 (în continuitatea căreia se înscriu și eforturile unor specialiști români, în frunte cu prof. dr. Ioan Pavel), Comitetul Nobel recunoaște meritele și prioritatea lui N. C. Paulescu în descoperirea tratamentului antidiabetic. Profesorul A. W. K. Tiselius (1902-1971), directorul Institutului Nobel, deplânge situația din 1923, dar exclude posibilitatea unei reparații oficiale, exprimându-și doar speranța că "opera de pionierat" a lui N. C. Paulescu va fi elogiată cum se cuvine cu ocazia celebrării a 50 de ani de la descoperirea insulinei.

1976. Apare volumul *The priority of N. C. Paulescu in the discovery of insulin* de prof. dr. I. Pavel (Editura Academiei, București), sprijinit pe numeroase mărturii ale unor somități ale lumii științifice internaționale.

1982. Apare volumul monografic *Nicolae C. Paulescu* de Constantin Angelescu și Laura Sigartău Petrina, în seria "Savanți români" a Editurii Științifice și Enciclopedice din București.

1990. Pe fondul reconsiderării postcomuniste a unor mari personalități cultural-științifice din trecutul românesc, dr. Nicolae C. Paulescu este numit membru *post mortem* al Academiei Române.

1995. Apare, în colecția "Elita interbelică" a Editurii Anastasia din București, la inițiativa directorului literar de atunci (Teodor Baconsky), cel dintâi volum de Nicolae C. Paulescu editat în țară, după război: *Instincte sociale. Patimi și conflicte. Remedii morale* (text îngrijit, introducere, repere bio-bibliografice, note și comentarii de Răzvan Codrescu), făcând parte din ciclul "Fiziologie filosofică".

1996. Capitolul *Francmasoneria* (din volumul *Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Francmasoneria*) este editat separat și aproape subversiv, la Editura Majadahonda din București, într-o broșură îngrijită superficial de istoricul Gh. Buzatu (altminteri bun cunoscător al contextului interbelic). La Casa Memorială "Nicolae C. Paulescu" din București (str. Radu Calomfirescu 15, colț cu Hristo Botev) - având-l ca amfitrion pe ing. Dan Angelescu, strănepotul și moștenitorul legal al savantului - este dezvelită festiv o plachetă comemorativă (printre cei prezenți numărându-se și viitorul președinte Emil Constantinescu).

Bustul lui Paulescu sculptat de Dimitrie Paciurea

1997. A XIV-a Conferință Națională de Fiziologie (București, 29-31 mai), organizată sub egida Societății Române de Științe Fiziologice și a Catedrei de Fiziologie "Nicolae C. Paulescu" de la Universitatea de Medicină și Farmacie "Carol Davila" din București, este închinată adevăratului descoperitor al insulinei. Președintele Comitetului de organizare a fost prof. dr. Radu Cârmaciu. La Editura Universitară "Carol Davila" apare o broșură cuprinzând programul și conferințele în rezumat.

1999. La Editura Anastasia apare volumul Nicolae C. Paulescu, *Fiziologie filosofică. I. Noțiunile de "suflet" și "Dumnezeu" în fiziologie* (ediție îngrijită, prefață și repere biobibliografice de Răzvan Codrescu).

2001. "Anul Paulescu". La împlinirea a 80 de ani de la descoperirea insulinei și a 70 de ani de la trecerea la cele veșnice a lui N. C. Paulescu, îi este consacrată în ziua de 23 mai, în Aula Academiei Române, o sesiune comemorativă, organizată de Secția de Științe Medicale a Academiei Române (moderator: acad. Ion Baciu). Au luat cuvântul, printre alții, acad. Ion Hăulică, prof. dr. C. Ionescu-Târgoviște (directorul Institutului de Diabet, Nutriție și Boli Metabolice "Nicolae Paulescu"), prof. dr. Mihai Coculescu și prof. dr. Radu Cârmaciu (regretatul șef al Catedrei de Fiziologie de la Facultatea de Medicină și Farmacie "Carol Davila", răpus de un atac de cord câteva luni mai târziu). "Anul Paulescu" a prilejuit și alte manifestări, organizate mai ales de către Societatea Româna de Diabet, Nutriție și Boli Metabolice, Institutul "Nicolae Paulescu", Federația Română de Diabet, Nutriție și Boli Metabolice și Academia Română; astfel, spre exemplu, în intervalul 12-14 iunie a avut loc la Sinaia simpozionul internațional "Nicolae Paulescu after 80 years since insulin discovery", iar pe 31 august 2001, la Universitatea de Medicina și Farmacie "Carol Davila", simpozionul intitulat "80 de ani de la descoperirea insulinei", care s-a bucurat de prezența președintelui IDF (Federația Internaționala de Diabet) Sir George Alberti. În parcul UMF a fost dezvelit un monument dedicat memoriei profesorului N. C. Paulescu. Spre sfârșitul anului, s-a reeditat, în condiții subculturale, controversatul volum *Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Francmasoneria* (Editura AntetXXPress, f. l., f. a.); "Anul Paulescu" ar fi meritat, desigur, o altfel de încheiere...

ROST LA TVR CULTURAL

Emisiunea "Telecronicar 7 X 7" din 20 iunie de la TVR Cultural a fost dedicată revistei *Rost*. Realizatorul Gabriel Rusu l-a avut invitat în studio pe Claudiu Târziu, directorul publicației, care a vorbit despre programul revistei și despre temele de interes ale *Rost*-ului. Printre altele, el a explicat că subtitul revistei, "manifest românesc", anunță că publicația își propune să exprime crezul și programul unei noi elite pentru resurecția morală și spirituală a românilor. Răspunzînd unei întrebări a realizatorului, Claudiu Târziu a precizat că reperele grupării *Rost* sînt personalități conservatoare ale culturii române: de la Eminescu la Petre Țuțea. Gabriel Rusu a observat că linia directoare a *Rost*-ului este potrivnică tendințelor impuse de fenomenul globalizării. La care interlocutorul său a declarat că *Rost* optează pentru diversitate în contra uniformizării, pentru dreptul la diferență care dă frumusețea lumii în dauna globalizării nivelatoare, pe urmele părintelui Dumitru Stăniloae și a altor cărturari creștini români.

MANIPULARE
HUMANUM EST

Televiziunile noastre cele de toate nopțile au alunecat în mania difuzării repetate a unor filme românești care falsifică istoria. Sergiu Nicolaescu - cel din vremea cînd nu se visa senator PSD - umple ecranele de praf de pușcă și de "lecții patriotice" administrate adversarilor regimului comunist. El este urmat, la mare distanță, de regizori despre care azi nu se mai aude nimic. Din aceste filme mincinoase se înțelege că securiștii și activiștii de partid erau niște tipi de treabă, cinstiți, educați, devotați unor idealuri înalte și dispuși să-și dea viața pentru cauză. De cealaltă parte a baricadei, anticomuniștii sînt niște dubioși puși pe rele, criminali din naștere, proști ca noaptea și dornici de a se îmbuiba pe spinarea boborului. Că adevărul e taman pe dos nu mai contează pentru televiziuni, de vreme ce astfel de filme pot fi cumpărate la kilogram, să acopere grila de vară. Luna trecută ne-a fost servit fără avertisment "Acțiunea autobuzul", un film din '78 al lui Virgil Calotescu, în care agenți acoperiți ai Securității capturează un grup de "bandiți", adică de luptători în rezistența anticomunistă. Istoricul Dorin Dobrincu de la Institutul Xenopol din Iași crede că scenariul a fost inspirat de povestea adevărată a grupului Ion Gavrilă-Ogoranu, din Făgăraș, mistificată grosolan. Pînă și Sergiu Nicolaescu e revoltat de manipularea la care sîntem supuși prin astfel de "filme care îi denigrează pe nedrept pe partizani". Însă, CNA-ul nu găsește de cuviință să facă vreo recomandare în privința acestor producții mediocre și jignitoare la adresa memoriei unor martiri. CNA ar putea să ceară televiziunilor măcar să difuzeze înaintea filmelor cu pricina un text în care să arate că adevărul istoric este altul.

Mesajul Dreptei către Biserică

Varujan VOSGANIAN

Spune arhiereul: "*Doamne Dumnezeule, caută din cer de vezi și cercetează via (viața) ce a sădit-o Dreapta Ta și desăvârșește-o pe ea*".

În modelul său social și comunitar, Dreapta acordă Bisericii un rol deosebit. În aspirația sa de a lega tradiția națională și creștină cu modelul european de dezvoltare capitalistă și modenizare instituțională, Dreapta are în vedere, pe de o parte, morala creștină, ca miez al conduitei morale, iar pe de altă parte, rolul social al Bisericii.

Trebuie să spunem de la bun început că noi susținem libertatea de exprimare religioasă și că nimeni nu trebuie persecutat în vreun fel din cauza credinței sale. Când vorbim despre tradițiile creștine și despre morala creștină nu dorim să jignim în vreun fel religiile necreștine. Dreapta românească crede în necesitatea dialogului dintre religii, fie ele creștine sau necreștine. În același timp, privim cu îngrijorare către proliferarea mișcărilor anticreștine, sataniste, care se îndreaptă nu numai împotriva moralei sociale, dar capătă forme violente, care tulbură ordinea publică. Față de astfel de mișcări noi considerăm că măsurile de contracarare trebuie să fie severe și mijloacele eficace. Cu atât mai mult cu cât astfel de prozelitisme se îndreaptă mai ales către tineri.

Există câteva chestiuni asupra cărora trebuie să ne exprimăm numaidecât atitudinea. Cea dintâi este legată de raportul dintre Biserică și stat. Statul român este un stat laic și așa trebuie să rămână. Pentru ca atât statul cât și Biserica să-și păstreze rostul lor, statul nu trebuie să se amestece în treburile dinlăuntrul Bisericii, iar Biserica nu trebuie abătută de la menirea sa, de apărătoare și propovăduitoare a credinței strămoșești. În același timp, separarea Bisericii de stat nu trebuie văzută ca o tentativă de a subordona Biserica statului și de a conduce națiunea către ateism. Ca garant al drepturilor fundamentale ale omului, între care la loc de frunte este cel al libertății religioase, statul trebuie să sprijine Bisericile în îndeplinirea menirii lor. Ceea ce presupune un sprijin constant pe care instituțiile statului trebuie să acorde acestora, fără discriminări principiale.

Statul să sprijine Biserica

Statul nu trebuie să manifeste tendințe de secularizare programatică. Mai mult decât atât, el va avea în vedere, în măsura în care este posibil, restabilirea drepturilor patrimoniale ale Bisericii, fie că e vorba de mănăstiri, fie că e vorba de parohii. Un Guvern al Dreptei nu va rămâne indiferent la faptul că există încă atâtea sate românești, cu deosebire în Moldova, unde nu există biserici, sau unde bisericile sunt neîncăpătoare ori lăsate în paragină. O atenție specială va fi acordată sprijinirii eforturilor Episcopiei de Covasna și Harghita pentru a reface bisericile românești distruse sau ruinate în perioada ocupației horthiste și neglijate în timpul dictaturii comuniste. Cele mai semnificative monumente istorice ale românilor aparțin patrimoniului religios. Ele trebuie conservate și restaurate. Aceasta nu este numai o obligație culturală, ci un mod de a ne păstra identitatea națională. Sprijinirea parohiilor sărace, salarizarea preoților, sprijinirea revendicărilor patrimoniale ale Bisericii și conservarea patrimoniului religios sunt obiective pe care statul trebuie să și le asume. În ceea ce privește răspândirea bisericilor pe teritoriul românesc, administrația centrală și locală trebuie să sprijine construirea de noi biserici. În orașele mari, acolo unde au fost construite cartiere de blocuri, sunt încă prea puține biserici. În capitala țării, de pildă, există, în cartierele noi, parohii care numără uneori până la 20.000-30.000 familii. Același lucru trebuie să se petreacă în comunitățile sărace unde, din lipsa unui focar al credinței strămoșești, oamenii cad pradă prozelitismului sectar. Nici un sat românesc nu trebuie să rămână fără biserică.

Am un cuvânt de laudă pentru mănăstirile noastre. Dezvoltarea vieții monahale este, în ultimul deceniu, o realitate dintre cele mai dătătoare de speranță. Căci mănăstirile au fost dintotdeauna focare de trezvie mistică, dar și de cultură. Dacă este să judecăm, cea mai mare parte a patrimoniului cultural din Evul de mijloc, fie că e vorba de obiecte de cult ori de podoabă, fie că e vorba de monumente ori de scrieri, îl avem rămas prin grija călugărilor noștri. Iar mănăstirile nu au fost și nu sunt numai izvor de cultură și credință românească (deși aceasta ar fi îndeajuns pentru a fi vrednice de cinste), ci ele au constituit forme de rezistență chiar și împotriva totalitarismului comunist, fie prin atitudinea unora dintre monahi, fie prin modul în care au sprijinit rezistența anticomunistă din munți. Avem astăzi monahi excepționali care, fără să slujească vreunei forțe politice anume, sunt exemplari prin învățătura pe care o dau oamenilor.

Biserica, mai presus de interesele politice

Fără a se implica în treburile statului, Biserica rămâne un pilon al solidarității naționale. În momentele de încercare a neamului, Biserica, prin preoții și mitropoliții săi, trebuie să dea un mesaj de îmbărbătare și solidaritate.

Nu putem ocoli aici chestiunea implicării Bisericii în politică. Să fim bine înțeleși: Biserica este mai presus de cele vremelnice. Tradiția slujește călăuzirii oamenilor și răspândirii cuvântului sfânt. Instituția Bisericii, înfățișarea sa vremelnică, cu preoții și ierarhii săi, cu sfintele lăcașuri de pelerinaj și de rugăciune, trebuie să fie purtătoarea acestei Tradiții, care este mai presus de încercările de ieri, de azi ori de mâine. Așadar, Biserica, în întregul său, trebuie să fie mai presus de interesele politice. Spun mai presus, iar nu deoparte. Biserica nu trebuie să rămână indiferentă la destinul neamului pe care îl păstorește. Mai ales că va fi, după aceea, în slujbele sale, obligată să se roage pentru sănătatea celor pe care poporul îi alege și aceasta nu trebuie să fie pentru slujitorii Bisericii o ispită, ci trebuie să o facă din toată inima.

Dar Biserica trebuie să fie mai presus, căci e chemată, de la înălțimea altarelor sale, să reamintească tuturor credincioșilor care sunt acele valori pe care conducătorii neamului trebuie să le apere și care trebuie să se regăsească în orice gândire și acțiune politică ce se revendică a fi națională. Biserica nu este menită să-i îndrume pe oameni către cutare sau cutare partid, ci să reamintească principiile naționale și morale pe care aceștia nu trebuie să le uite și în virtutea cărora să-și facă alegerea.

Este demnă de apreciere hotărârea Sinodului Bisericii Ortodoxe Române de a cere membrilor Sinodului să nu se implice în viața politică.

Acțiunea socială a ortodoxiei

În același timp, însă, acțiunea socială a Bisericii trebuie să sporească. Există o generație de preoți tineri

POLIȚIA LIMBII ÎN SUA

Profesoara Dianne Ravitch de la Universitatea New York a publicat în primăvara anului curent o carte despre "poliția limbii" în SUA. Ravitch, fost consultant pe probleme educaționale al lui Bush senior și Bill Clinton, a descoperit 500 de cuvinte care nu pot apărea în manualele școlare, în virtutea unei politici tacite a editorilor. Astfel, au fost eliminate cuvintele *"Dumnezeu"* și *diavol"* - noțiunile fiind controversate -, *"dinozauri"* - care îi deranjează pe cei credincioși -, *"orb"* care este jignitor, *"yacht"* pentru că este elitist, *"gagică"* - discriminator sexual, iar *"omul de zăpadă"* s-a schimbat în *"persoană de zăpadă"*, *"bamele bunicii"* se scriu *"înțelepciuni*

populare" din motive de sex, indienii nu pot fi prezentați în "armonie cu natura", negrii nu vor fi descriși furioși iar femeile mai mici decât bărbații. Poliția limbii se va întinde curînd și în Europa. Deja sînt semne: de exemplu, nu mai avem voie să spunem țigani, ci numai rromi. Poliția limbii va înghiți, încet, încet, din ce în ce mai mult cuvinte. Pînă vom comunica monosilabic. Pardon, am vrut să spun "corect politic".

BATJOCURĂ DE LUX

Nu de mult, SNCFR a lansat cu mare zgomot pe șinele patriei un tren "super-rapid" numit *Săgeata albastră*. Situația e cam albastră, întrucît trenul cu pricina este o adevărată batjocură. De lux. Dotat cu aer condiționat și mobilier copiat din filmele SF, trenul nu oferă minimum de confort, în schimb o călătorie cu el îți zvîntă buzunarele. *Săgeata* este "bou-vagon" mai lung, adică necompartimentat, are scaune atît de incomode încît, după câteva ore de călătorit, anchilozezi, iar aparatele de aer condiționat nu reușesc să absoarbă tot fumul de țigară care te sufocă. Fiindcă, în ciuda unei legi care interzice fumatul în locuri publice neamenajate în acest scop, în *Săgeată* fumătorii au voie să-și practice viciul în tot locul. Chiar dacă, repet, trenul nu are compartimente pentru fumători și pentru nefumători. Într-un drum la Iași mi-a fost dat să văd cum un nou născut era cît pe ce să-și dea duhul sub valurile de fum de țigară.
În Germania și în alte țări civilizate, astfel de trenuri sînt folosite pe distanțe mici, de câteva zeci pînă la o sută de kilometri, astfel încît lipsa de confort nu este atît de acută. În România, *Săgeata* circulă pe vechile rute ale Inter-City-ului, de 400 - 500 de kilometri. Dar ce ne mirăm? La noi, prostia fudulă a făcut întotdeauna casă bună cu guvernanții.

TUPEUL PÎN' LA DUMNEZEU

Iată că legalizarea homosexualității își ridică poalele în cap.

care înțeleg acest lucru. Am vizitat câteva astfel de parohii unde preoții au construit sisteme de ajutoare sociale, au făcut centre de inițiere a tinerilor în informatică și s-au implicat în problemele generale ale comunității. Preotul este un lider spiritual al comunității și parohia este o formă de organizare a societății civile.

Un pas important în ceea ce privește acțiunea socială a ortodoxiei l-a făcut Biserica Ortodoxă Rusă, care, în Conciliul Episcopilor, care a avut loc la Moscova între 13-16 august 2000, a aprobat documentul Fundamentele acțiunii sociale. Declanșarea în cadrul Bisericii Ortodoxe Române a dezbaterilor pe aceeași temă, vizând o doctrină socială corespunzătoare mileniului III, sunt benefice și dătătoare de speranță. Adoptarea unei astfel de doctrine sociale ar putea oferi toate lămuririle necesare privind punctul de vedere al Bisericii în raporturile sale cu statul și modul în care Biserica înțelege implicarea sa în diverse domenii ale existenței sociale: morală, politică, educație, asistență socială, sănătate, cultură, conservarea mediului, activitățile duse în slujba păcii ș.a.m.d.

Noi nu cerem preoților să intre în politică. În același timp, însă, nu îi respingem pe cei care doresc să o facă. În lupta pentru neatârnare, pentru unitate națională, pentru credință și pentru emancipare, Biserica a dat luptători de seamă și jertfe pilduitoare. Preotul este și cetățean, iar dreptul de se implica în viața cetății nu-i poate fi refuzat. Propovăduitor al credinței neamului, preotul poate fi și un luptător, atunci când credința neamului este amenințată. Avem nevoie de astfel de însoțitori. Împotriva ateismului, împotriva dezrădăcinării și a confuziei morale, preotul este un însoțitor de nădejde.

Biserica Ortodoxă Română, liderul spiritual al românilor

Socotim că Biserica Ortodoxă Română este liderul spiritual al poporului român. Unii consideră, probabil, această expresie ca fiind defăimătoare la adresa altor culte religioase. Aceștia sunt răuvoitori. Prin această formulare nu facem decât să dăm recunoașterea care se cuvine Bisericii Ortodoxe ca biserică întemeietoare a poporului român, păstrătoare a celor mai îndelungate și scumpe tradiții de spiritualitate românească și reprezentantă a credinței împărtășite de larga majoritate a românilor. Am susținut, din aceste considerente, inițiativa ca în Legea cultelor, Biserica Ortodoxă Română să fie socotită biserică națională. Tot așa cum am socotit ortodoxia o formă de exprimare a conștiinței naționale.

Aceasta nu înseamnă că ne alăturăm celor care doresc să micșoreze meritele pe care Biserica Greco-Catolică le are pentru istoria poporului român. Ca și Biserica Ortodoxă, Biserica Greco-Catolică din Ardeal este o biserică a neamului. Ea a dat martirii și cărturarii săi, reprezentanți de frunte ai clerului greco-catolic au luptat pentru întregirea țării și pentru emancipare culturală și națională. Preoții greco-catolici au îndurat prigoana cezaro-crăiască cu aceeași dârzenie cu care au îndurat-o pe cea a martiriului comunist. Biserica Ortodoxă Română și Biserica Greco-Catolică sunt biserici ale neamului, biserici surori, între care nu încape a o slăvi pe una cu prețul de o denigra pe cealaltă.

Dreapta românească salută dialogul demarat între cele două Biserici pentru depășirea unor situații litigioase, mai ales de natură patrimonială. Acestea trebuie rezolvate în spiritul național și ecumenic, după voința credincioșilor și potrivit realităților istorice, astfel încât niciodecum practicarea uneia dintre credințe să nu devină o piedică în calea practicării celeilalte. Este o problemă pe care numai înțelepciunea întâistătătorilor celor două biserici și buna conviețuire dintre credincioși o poate depăși. În toate, însă, trebuie avut în vedere ca spiritului național să nu-i fie adusă nici o sfâșiere și orice acțiune să fie mânată nu numai de credință, ci și de dragostea de neam.

Dreapta românească salută deschiderea dialogului interconfesional. Prin originea noastră latină și prin credința ortodoxă, Biserica națională poate juca un rol important în regăsirea unității pierdute a Bisericii creștine.

POLITICA POST-RĂZBOI RECE a Uniunii Europene

Radu DUMITRESCU

Ultimul război din Irak a reliefat o opoziție accentuată, între nucleul dur al Europei (Franța, Germania) și hegemonul american. Vechiul orgoliu european a explodat pentru prima dată după Criza Suezului (1956 – ultima manifestare deosebită a politicii externe a marilor puteri europene) indicînd o voință crescîndă pentru anihilarea statutului de subordonare față de superputerea transatlantică. Este însă acesta semnul unei competiții globale între europeni și americani, un indiciu al luptei pentru statutul de hegemon al secolului XXI sau doar o tensiune în plus într-o alianță care își redefinește obiectivele în noul mileniu?

Colapsul comunismului a condus la o creștere spectaculoasă a prestigiului Americii, iar pentru un viitor *leadership* foștii rivali nu mai puteau fi luați în calcul. În ultimele două decenii se crease totuși mitul noilor competitori, Uniunea Europeană și Japonia, care, datorită unei dezvoltări economice deosebite, ar fi fost tentați să abandoneze vechea alianță și să intre, cu temeritate, în cursa pentru hegemonie. Profitînd de jocul mondial de putere în care Washingtonul asigurase și securitatea Europei Occidentale și pe cea a arhipelagului nipon, în perioada războiului rece, statele europene și Japonia au construit bugete militare reduse (3,5 % din PNB - CEE, 1% - Japonia, dar 7 % Statele Unite), direcționînd sume importante pentru dezvoltare și devenind în scurt timp cei mai tenaci adversari comerciali ai colosului nord-american.

Considerînd războiul rece drept unul hegemonic, putem constata extenuarea simultană a învinsului și a învingătorului, situație ce ar fi oferit poziții privilegiate Uniunii Europene si Japoniei, într-o posibilă concurență globală. Acest lucru era deja sesizat de Richard Lebow care, în 1994, aprecia că alături de Moscova și Washingtonul a pierut războiul rece, plătind un important preț economic pentru triumful din 1990. Importantele cheltuieli militare făcute de administrațiile americane au condus la majorarea datoriei naționale, la decăderea infrastructurii și la dezechilibre în balanța comercială.

Bătălia economică

Pe coordonatele producției industriale, pe o scală între 0 și 120, Europa era plasată la 103, Japonia la 106 și Statele Unite la 115. În 1998, 42 din cele 100 de corporații reprezentative ale lumii se găseau în SUA, 33 în Europa Occidentală și 15 în Japonia. În industria chimică cele mai mari trei companii erau germane, fiecare cu cel puțin 1/3 din volumul de vînzări peste « Du Pont » - cea mai puternică firmă chimică americană. În 1990 nu existau bănci americane între primele 20 din lume, iar în domeniul serviciilor, 9 din cele mai mari firme își aveau sediul în Japonia. Principalele companii de computere erau acaparate în ordine de America (10), Europa (6), Japonia (4).

Prozelitismul de tip sectar practicat de organizațiile homosexualilor devine tot mai insistent și mai nerușinat. Deunăzi, emisiunea "Întîlniri de credință" de la B1 TV, a găzduit o dezbatere despre homosexualitate din perspectivă creștină. Punctul de vedere creștin a fost reprezentat cu eleganță, echilibrat și cu argumente solide de către publicistul Răzvan Codrescu. Avocatul diavolului a fost Florin Buhuceanu, de la asociația Accept. El însuși homosexual, Buhuceanu s-a declarat "creștin practicant". Cine l-o spovedi și cine l-o împărtăși? Buhuceanu a făcut o serie de afirmații care se voiau argumente teologice pentru a-și susține teza că homosexualitatea nu e un păcat, ci o opțiune. Mai avea puțin bietul rătăcit și ar fi susținut că Hristos îngăduia homosexualitatea. Pentru Buhuceanu, episodul biblic al pedepsei divine căzute asupra Sodomei și Gomorei este unul interpretabil. Sfînta Tradiție și învățăturile Sfinților Părinți sînt relative, în viziunea lui. Drept care, conchide, în pofida evidenței, că homosexualitatea nu este condamnată nicăieri de Biserică. În zadar a încercat Răzvan Codrescu să-l trezească la realitate. Toate trimiterile biblice, pildele, explicațiile logice, de bun simț, conforme cu învățătura creștină s-au izbit ca de un zid de obraznicia lui Buhuceanu. Dacă pînă mai ieri homosexualii militau pentru a scăpa de pedeapsa cu închisoarea pentru devierea lor, astăzi vor să ne convingă că apucăturile pidosnice sînt acceptate și de credința creștină.

"MARTORII LUI IEHOVA", LEGALIZAȚI

O sectă pe cît de ciudată pe atît de periculoasă, "Martorii lui Iehova", a fost legalizată recent la noi. "Martorii lui Iehova" s-a înscris la Judecătorie, după 1990, ca organizație neguvernamentală, deși în statut se definea drept cult

creştin. Astfel, a eludat *Legea cultelor*, care nu i-ar fi permis să activeze legal. În 1997, "Martorii lui Iehova " a cerut Secretariatului de Stat pentru Culte recunoaşterea oficială, care i-ar fi deschis drumul legal spre prozelitismul agresiv în şcoli şi în mass media. A urmat un proces, finalizat la Curtea Supremă de Justiţie, anul acesta, cu o hotărîre favorabilă organizaţiei. Ministerul Culturii şi Cultelor n-a avut decît să se conformeze deciziei judecătoreşti. Este de mirare cum justiţia română permite existenţa unei secte care incită la revoltă contra autorităţilor statului. Toată ideologia iehoviştilor este îndreptată împotriva statului, căci secta consideră statele drept *creaţii ale lui Satan*. Iehoviştii sînt împotriva însemnelor de stat, necinstind drapelul ţării şi refuzînd intonarea imnului. În plus resping transfuzia de sînge, îndemînduşi membri ca mai degrabă să accepte moartea decît să se salveze printr-o astfel de intervenţie medicală. Organizaţia îi încredinţează pe membrii săi că după *Armaghedon* numai ei vor trăi pe pămînt şi, în consecinţă, îi determină să se izoleze social.

PUTEREA NU VREA PROCESUL COMUNISMULUI

În martie a.c., la împlinirea a 50 de ani de la moartea lui Stalin, nouă organizaţii civice, la iniţiativa Fundaţiei ICAR, au dat în judecată statul român pentru constatarea holocaustului la care au fost supuşi românii, între 1945 şi 1989, de către comunişti. Reclamanţii au cerut ca pîrîţii - recte Preşedinţia, Guvernul şi Parlamentul, ca reprezentanţi ai statului - să ceară scuze public victimelor comunismului şi urmaşilor acestora. Ei mai cereau să se constate că "Securitatea din România anilor 1945-1989 a avut caracter terorist şi a făcut Poliţie Politică". ICAR a solicitat o despăgubire simbolică: *1000 de lei*. Pentru a pleda cauza s-au înscris mai mulţi

În ceea ce priveşte agricultura, U.E. deţinea 60 % din producţia mondială de vinuri (SUA, locul II – 7.3 %), 22.2 % din producţia de lapte (SUA, locul II –12.2 %), locul I la carne şi locul II la cereale (după SUA).

În al treilea sfert al secolului, economia Europei a crescut cu o rată medie de 5 % anual, dublă faţă de cea din secolul al XIX –lea. Această creştere s-a încetinit după şocul petrolier din 1973. Deşi deţinea 20 % din exporturile mondiale încă din anii '80, Europa de Vest a regresat la nivelul înaltei tehnologii. Ponderea acesteia în cadrul exporturilor a scăzut de la 56 % în 1971 la 47 % în 1981 în timp ce contraconcurenţii japonezi şi-au dublat exporturile *high- tech* în aceeaşi perioadă. Această bruscă inferioritate tehnologică a început să aibă implicaţii negative. Pentru prima dată din secolul al XVIII – lea, iniţiativele unei revoluţii economice nu îşi mai aveau originea în Europa.

Şomajul a crescut continuu, atingînd un procent de 11% la începutul anilor '90. Comparativ cu americanii (şomaj 6 %) sau japonezii (şomaj 3%), era binecunoscută inabilitatea europenilor în a crea locuri de muncă. Această stare negativă a impulsionat crearea Pieţei Unice (1993) în care a fost asigurată libertatea de mişcare a peroanelor, bunurilor, serviciilor şi capitalului. Deşi cu un şomaj ridicat, Uniunea Europeană era o entitate relativ bogată. PNB-ul pe cap de locuitor era de aproape 17.000 $ ceea ce permitea U.E. să acorde ajutoare lumii a treia în valoare de 33 miliarde $ (SUA – 11.7 miliarde $, Japonia – 11.1 miliarde $) la nivelul anului 1992.

Potrivit lui Joseph S. Nye Jr., echilibrul dintre cei trei mari poli de putere era totuşi relativ şi usor de modificat în perioade scurte de timp. (1995)

Resurse de bază

	U.E.	Japonia	SUA
Teritoriu			
	1.7 % din total	0.3 %	7 %
Populaţie			
	324 milioane	130 mil.	244 mil.
Forţe armate			
	2.6 milioane	0.24 mil.	2.2 mil.
Arme nucleare			
	1200	0.24 mil.	2.2 mil.
Export/parte din exportul mondial			
	20 %	10 %	11 %

Braţul armat al Bruxelles-ului

Din punct de vedere militar, statele Uniunii Europene dispuneau de o armată considerabilă: 2,6 milioane de persoane. Capacităţile nucleare franceze şi britanice, modernizate în anii '80 şi la începutul anilor '90, deşi în dezechilibru cantitativ în comparaţie cu cele americane sau ruseşti, contau ca element al descurajării posibililor adversari. Dimensiunea militară a comunităţii vest-europene, Uniunea Europei Occidentale, încerca să completeze structurile organizaţiei politice, oferind U.E.O. alură de braţ armat al Bruxelles-ului. Deşi aspiră la asigurarea securităţii continentale, U.E.O. se afla într-o fază incipientă faţă de NATO. Rivală sau pilon european al NATO, U.E.O. indica totuşi eforturile susţinute către o autonomie militară europeană în condiţiile în care structura corespondentă a Americii se transformase din aparat militar în mit cu adînci implicaţii psihologice.

Din perspectiva componentelor cuantificabile ale puterii, U.E se plasa, aşadar, într-o poziţie mediană faţă de Washington şi Tokyo, păstrînd un echilibru general care îi permitea să spere la o înfiietate globală. Marele atu al Uniunii era continuarea integrării, pe orizontală (extindere) şi pe verticală, proces care ar fi adus importante schimbări la nivelul elementelor forte ale puterii. Un cunoscut vizionar american, Samuel P. Huntington, argumenta că în cazul care Uniunea Europeană ar dovedi mai multă coeziune politică, ea "ar avea resursele demografice", valoarea, economia, tehnologia şi un potenţial militar consolidat pentru a deveni puterea proeminentă a sec. XXI, iar în cazul în care "secolul XXI nu va fi un secol american, cel mai probabil va fi unul european".

Elementele puterii, în unitatea lor dezvăluiau deci o Uniune Europeană cu capacităţi şi slăbiciuni, fără ambiţii politice explicite pe arena internaţională, dar cu mai multe posibilităţi într-un viitor nu prea îndepărtat. Asigurîndu-şi reconstrucţia internă, vreme de o jumătate de secol, sub umbrela securităţii americane, UE nu a schiţat gesturi internaţionale clare după 1990. Într-o anumită măsură ea a apărut nehotărîtă sau încercînd să menţină un echilibru între continuarea alianţei (deosebit de profitabilă) cu America şi o tentaţie mondialistă, care ar fi răzbunat situaţia de satelit obedient a Washinghton-ului în timpul războiului rece. Politica globală a UE părea să se înscrie într-o analiză făcută de Kenneth Waltz : "Statele pot avea o mulţime de obiective. Unele pot viza cucerirea lumii, altele o hegemonie locală, alte state pot să nu tindă către nici o hegemonie ci să-şi dorească, pur şi simplu, să fie lăsate în pace. Dorinţa de supravieţuire este comună tuturor statelor. (...) Multe state ar putea prefera să joace un joc în care toate ţările să coopereze pentru a rezolva probleme de maximizare. Altele ar putea prefera să nu intre în nici un joc...".

Noile obiective

Strategia confuză şi imposibil de decriptat a europenilor în epoca postrăzboi rece, poate avea unele explicaţii. Interesele divergente ale liderilor naţionali nu au permis o viziune comună asupra viitorului, cu atît mai mult cu cît problemele interne ale integrării şi provocarea venită din angajarea unui nou tip de relaţii cu proaspătul Est capitalist, au trecut în plan secund obiectivele de politică globală. Din inerţie s-a optat pentru continuarea poziţiei de subordonare faţă de SUA, în condiţiile în care vremurile noi aduceau conflicte speciale (Golf, fosta Yugoslavie) şi ameninţări originale la adresa securităţii (conflicte etnice şi religioase, trafic de arme şi droguri, chestiuni de mediu). Europa nu s-a decis pentru renunţarea la relaţia transatlantică atîta timp cît manifestările Rusiei nu erau previzibile. Deşi inexistentă ca putere economică, Moscova putea face presiuni asupra vecinilor prin ameninţarea cu arma nucleară şi prin controlul resurselor alocate spre periferiile sale. U.E a optat aşadar pentru o politică mai puţin glorioasă, dar sigură şi a respins o tentaţie mondialistă pentru care nu era încă pregătită şi care ar fi adus-o în raporturi antagonice cu rivali care o depăşeau ca şi capacităţi dezvoltate în sectoare cheie.

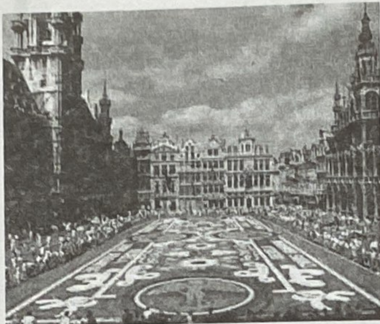
Politica post-război rece a U.E a fost desfăşurată în contra oricăror

maeştri ai Baroului Bucureşti. La 16 iunie a.c., o instanţă de la Judecătoria Sectorului 1 a apreciat că iniţiatorii acţiunii sînt "lipsiţi de interes" în acest proces şi a respins acţiunea. Prin aceasta, judecătorii i-au împiedicat pe iniţiatori să demaşte torturile fizice şi psihice la care i-au supus comuniştii pe sute de mii de români. Decizia a fost atacată la Tribunalul Bucureşti. Probabil că PSD nu va accepta să se desfăşoare un proces al comunismului, de vreme ce este moştenitor al partidului unic de tristă amintire. Şi va face ca şi această instanţă să respingă acţiunea. Pînă la CEDO nu mai este o clae atît de lungă...

HYDE PARK MOLDAV, INTERZIS

Una din puţinele supape ale nemulţumirii basarabenilor faţă de regimul politic de la Chişinău a fost închisă. Emisiunea "*Hyde Park*" a lui Oleg Brega de la postul de radio *Antena C* a fost desfiinţată la presiunea autorităţilor comuniste. Moderatorul nu făcea altceva decît să permită oricui să-şi spună păsul în direct, timp de cinci minute, fără a fi întrerupt. Astfel, emisiunea a devenit un spaţiu al criticii virulente împotriva Puterii. În plus, nu puţini erau cei care lansau în eter îndemnuri de unire cu ţara-mamă, România. De fapt, emisiunea era o tribună a intelectualilor care nu s-au resemnat cu ideea că Basarabia va rămîne în sfera de influenţă a Rusiei. În consecinţă, Puterea a dispus, prin intermediul CNA, interzicerea emisiunii lui Brega. Înainte de a lua această decizie drastică, partidul comuniştilor a încercat să dinamiteze emisiunea prin organizarea unor apeluri la radio de susţinere a politicii promovate de regimul lui Voronin şi prin intimidarea ascultătorilor de către Securitate. Acest atac împotriva libertăţii de expresie din Republica Moldova ar trebui să-i deştepte pe nostalgicii după comunism din România.

principii clasice de asigurare a balanței mondiale de putere. Echilibrul balanței ar fi presupus dispunerea Bruxelles-ului de partea competitorilor mai slabi, pentru a împiedica superputerea victorioasă (Statele Unite) de la obținerea preponderenței globale. Prin atitudinea sa, Europa a optat pentru sprijinul hegemoniei americane în detrimentul balanței de putere. Europenii au sacrificat echilibrul global în numele unității de civilizație și a comunității culturale, politice și economice cu America de Nord. Regulile de aur ale balanței de putere s-au prăbușit înaintea disconfortului european de a-și găsi aliați între regimuri nedemocratice, paupere sau cu manifestări internaționale care nu concordau codului comportamental occidental. Atașamentul ferm al Europei la relația transatlantică a permanetizat un hegemon multiplu (cu mai multe componente autonome) care-și inhibă rivalii și care nu pare a putea fi depășit într-o perioadă de timp previzibilă.

În aceste condiții, care ar fi fost beneficiile Uniunii Europene în urma jocului mondial ? Aparent, ea era conectată la prosperitatea nucleului hegemonic (SUA) și avea mulțumirea de a vedea impuse, ca reguli internaționale ale secolului XXI, principii generate de civilizație occidentală: folosirea redusă a forței militare în rezolvarea disputelor dintre state, diminuarea numărului de arme de distrugere în masă, deschidere economică și libertatea de mișcare a mărfurilor – capitalului –, serviciilor, impunerea noilor concepte ale suveranității și respectării drepturilor omului. Pe deasupra acestora, uneori lent și mai puțin sesizabil, dar cu maximă hotărîre, Europa apuseană își construia o nouă imagine pentru sec. XXI. Este ceea ce teoreticienii de relații internaționale au numit o politică a prestigiului. Robert Gilpin explica în acest sens : "prestigiul este reputația pentru putere… În timp ce puterea se referă la capacitățile economice, militare și la altele, asociate statului, prestigiul se referă în primul rînd la modul în care statele percep capacitățile unui stat, aptitudinea și dorința sa de a-și exercita puterea… ".

Așadar, Uniunea Europeană folosea tactica demonstrării puterii în arena internațională. Ea nu forța modificarea *statu-quo*-ului ci urmărea, încet dar sigur, menținerea și chiar creșterea staturii sale din perspectiva globală. Fiind conștienți de prioritatea problemelor interne, liderii europeni nu insistau pentru schimbări internaționale majore. Totuși, an după an, s-au văzut semne ale viitoarelor ambiții europene: o armată integrată care să achiziționeze și capacități tehnologice care astăzi sunt proprii doar americanilor, implicarea mai insistentă în crizele de la periferia Uniunii (Orientul Mijlociu, Cecenia), extinderea și aprofundarea relațiilor economice cu celelalte continente, unele poziții de duritate adoptate în raporturile cu Rusia sau Statele Unite.

Rocadă la cîrma lumii

La începutul anilor '90, cînd comunitatea europeană se transforma în Uniunea Europeană, Apusul european nu își putea permite să țintească la hegemonie. Analiza elementelor puterii arată un oarecare echilibru cu hegemonul și cu ceilalți competitori, dar așa cum istoria a indicat adeseori, poate fi o mare diferență între puterea potențială și puterea demonstrată. Aflate în confruntare semicentenară cu un rival redutabil (URSS), Statele Unite aveau capacitatea îmbinării, mobilizării și activării eficiente a elementelor puterii. Acest lucru era deja verificat. În cazul Uniunii Europene totul se contura doar ca o posibilitate.

Criza irakiană din 2003 a scos în evidență un tandem franco-german hotărît să se opună soluțiilor discreționare propuse de America. Fricțiunile dintre cele două grupări s-au manifestat de la ciocniri diplomatice în sediul ONU pînă la mici războaie comerciale în care consumatorii americani refuzau produsele alimentare franceze. Totuși, în mod iresponsabil, unii analiști s-au grăbit să declare finalul alianței UE-SUA.

În realitate, nu se poate discuta de o asemenea ruptură, ci doar de echilibrarea relației o dată cu creșterea puterii internaționale a UE. Statele Unite și Europa au valori comune, rădăcini religioase comune, sînt promotoarele liberalismului și au aceeași viziune asupra ordinii internaționale. În termenii științei relațiilor internaționale, cei doi coloși generează aceleași bunuri publice, iar supraviețuirea fiecăruia depinde de relația transatlantică favorabilă. În aceste condiții e o utopie să gîndim la o reală rivalitate americano-europeană, mai ales în condițiile ridicării explozive a Rusiei și a Chinei. Statele Unite și Europa sînt condamnate să se înțeleagă.

Singura modificare plauzibilă ce ar putea interveni spre jumătatea sec. XX, ar fi cedarea hegemoniei către U.E. La fel ca altă dată, cînd Marea Britanie și-a recunoscut limitele și s-a retras amiabil solicitînd preeminența SUA, peste cîteva decenii și americanii vor putea constata diferența de putere și vor invita U.E la conducerea globală. Așadar, de cel puțin trei secole, cedarea preeminenței hegemonice se face doar într-o familie de state liberale, celelalte fiind excluse de la conducere și considerate ca avînd viziuni agresive asupra ordinii internaționale. Excluzînd varianta disputei între europeni și americani, incidentele dintre Franța-Germania și SUA din timpul războiului din Irak nu sînt decît un semn că noul colos, U.E., s-a trezit la viață și solicită locul pe care i-l confera puterea sa economică.

Statul național și promotorii politicii "corecte"

Nicolae TESCANU

Un anume Dan Pavel joacă rolul profesorului de democrație prin diverse gazete, unde i se permite să-și publice textele cu pretenții de analize politice. Nu-i bai, libertatea de expresie este a tuturor. Și responsabilitatea așijderea.
Am trecut, înțelegători, peste multe din articolele danpaveliene cu tendințe româno-fobe. Ne-am zis: fiecare cu dambalua, pardon, părerea lui. A venit însă clipa cînd trebuie pus la punct. Nu de alta, dar studenții[1] fostului activist UASCR[2] convertit după '90 la liberalism ar putea lua drept adevăruri derapările ideologice ale acestuia.

Într-un articol strecurat pe post de editorial (sic!) în ziarul *Ziua*, din 9 iunie a.c., pe care și l-a intitulat *"Maghiarii și minoritățile în democrațiile naționaliste"*, Dan Pavel se căznește să demonstreze că sintagma "stat național" din Constituția României nu mai este justificată. Din condeiul lui bont se nasc doar jigniri și sentințe. De pildă, îi catalogheză lipsiți de *"cultură politică democratică"* și ignoranți pe acei intelectuali de notorietate care țin la ideea de stat național, ca și pe *"studenții naționaliști"* care, *"ca un blestem anual"*, îl chinuie cu întrebări despre temeiul existenței partidelor etnice. Afirmă, fără umbră de îndoială, că România este *de facto* stat multinațional și multiconfesional, nu *"etnic și religios pur"* cum ar vrea cu disperare - după D.P. - *"naționaliștii și fundamentaliștii religioși"*.

Întîi, sancționăm eroarea de gîndire: nu numai naționaliștii și fundamentaliștii religioși își apără neamul și credința, stimabile, ci tot omul de bun simț. Și-apoi unde-ai văzut dumneata stat pur din punct de vedere etnic și religios? Poate Ungaria să tindă spre așa o performanță, căci a reușit, din interbelic și pînă azi, să reducă numărul românilor de pe teritoriul său de la 300.000 la 15.000.

În fine, rezultatele recensămîntului - invocate și de dascălul de politichie - îl contrazic. Nu putem vorbi de stat multietnic într-o Românie cu 89,5 % cetățeni de etnie română (în care maghiarii reprezintă 6,6 % din totalul populației, iar țiganii 2,5 %, restul minorităților avînd undeva între 0,1 și 0,3 %). Cît despre credința majoritară, 85% dintre cetățenii României s-au declarat ortodocși.

Cîntarea UDMR

Mai departe, D.P. avertizează că *"și în perioada interbelică și în cea post-comunistă, intoleranța a dus la crime în masă, războaie civile sau conflicte internaționale"* și se lansează într-o apologie ditirambică a UDMR. Formațiune pe care o crede *"cea mai cinstită si mai eficientă"* dintre toate partidele care activează la noi. Încercând să acopere excesele UDMR, el legitimează formațiunea de la înaltele principii europene, în virtutea cărora - nu-i așa? - există, după cum spune, partide etnice în multe țări de pe bătrînul continent (Spania, Belgia, Bulgaria, Marea Britanie etc…). Meritul principal al UDMR ar fi acela al canalizării maghiarilor către activități nonviolente, conducerea înțeleaptă a lui Domokos Geza și Marko Bello fiind singura care a permis evitarea unor evenimente gen Târgu Mureș – 1990. Cum a reușit asta UDMR? Prin participarea la guvernare cînd în alianță cu anticomuniștii, cînd alături de neocomuniști. Fapt pe care analistul îl crede pozitiv și demn de laudă. După noi, participarea la guvernare a UDMR provoacă tensiuni și alimentează nemulțumiri în rîndurile majorității, întrucît etnicii maghiari au obținut mai multe drepturi decît românii. În plus, statutul UDMR este confuz: înscrisă ca asociație - finanțată de la buget -, se comportă ca un partid politic, participînd la alegeri.

Butoaie cu pulbere

În continuare, Pavel se aruncă primejdios cu capul înainte, cînd spune că în Occident sînt partide etnice recunoscute. Nicăieri în lume nu sînt bine văzute astfel de formațiuni, mai degrabă incitatoare la război civil decît factori de stabilitate. Îi amintim că în Occident unde sînt partide etnice sînt și conflicte: Spania, Irlanda de Nord, Canada (unde francezii au încercat să cîștige independența Quebec-ului). Partidele etnice au interese specifice, prin urmare neconforme cu acelea ale majorității. Poate de aceea, Franța, de pildă, nu acceptă vreo uniune democrată a corsicanilor sau a germanilor din Alsacia și Lorena[3] pe eșicherul politic. Nici în Congresul SUA nu a pătruns vreun partid al mexicanilor, cum nici în Bulgaria nu viețuiește vreo formațiune politică a turcilor[4] și nici în Turcia nu poate fi legalizată vreo grupare a kurzilor.

Prin comparație, România a dovedit nu numai toleranță, ci și inconștiență, riscînd să se vadă iarăși dezmembrată la un moment dat.

Probabil că Dan Pavel nu va gusta exemplele din Europa.

Ofensivele armate ale spaniolilor și ale britanicilor contra separatismului basc și irlandez, trebuie că-i face și pe ei, în ochii lui Pavel, ignoranți, fasciști, poate și primitivi. Fiindcă nu ni-l închipuim atît de democrat încît să se abțină de a pune etichete celor care cred în legitimitatea apărării statului național și a zăgăzuirii pretențiilor nejustificate ale minorităților.

1 Dan Pavel este conferențiar la Facultatea de Științe Politice a Universității București.
2 Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România.
3 95 % din cetățenii acestor provincii sînt germani.
4 Sînt 1,8 milioane de turci în Bulgaria, suficienți pentru a se ridica la luptă politică precum țiganii și maghiarii la noi.

HRISTOS și reforma socială

Silviu ALUPEI

Corupție în viața publică, imoralitate în viața particulară, sărăcie sub toate formele, multă mizerie, debusolare, disperare, minciună și nesiguranță, violență și crimă, ură, deznădejde și necredință, mai ales necredință... Cam așa arată, în cîteva cuvinte, lumea noastră de astăzi, din care politicienii vor să „reformeze" societatea de mîine. Toate speranțele, toate așteptările, se îndreaptă spre această „reformă", cu sentimentul picurat în suflete, picătură cu picătură, de discursuri politruce, că de această „reformă" ține toată existența noastră de mîine, faptul de a fi mai buni sau mai răi, mai nevolnici sau mai răzbătători. Ca și cum o rețetă miraculoasă de tămăduire a sufletului unui neam s-ar afla în manualele de „marketing" sau în banii de la FMI. Dar ce pot manualele de marketing în fața milionului de avorturi săvîrșite anual în România? Cum pot opri băncile internaționale fratricidele și paricidele (peste 2000, de la apariția legii pămîntului) care se petrec pentru cîțiva ari de pămînt? Ce fel de soluții „economice" pot salva sutele de mii de țărani orășenizați în urma demolării satelor și care umplu la refuz cele mai sordide blocuri de la periferiile orașelor noastre? Ce sa va întîmpla cu această uriașă masă dezrădăcinată, fără nici o identitate, excitată și îndobitocită la maximum de avalanșa de producții dintre cele mai ordinare, ale unor televiziuni și ele „reformate"? Oare „reforma" ne va izbăvi de ignoranță, de alcoolism, de lene, de ură, de hoție?

O reformă economică nu poate să facă nimic din toate acestea, care țin de o profundă reformă socială. Mai mult, o reformă economică nici nu poate reuși pe fondul unui organism social corupt și bolnav. Nu e vorba numai de bolile sărăciei, șomajului, mizeriei, ci de tare mai profunde, moștenite după jumătate de veac de dictatură, și care au mutilat conștiința publică. Comunismul ne-a *îndrăcit* și încă nu s-a auzit pînă acum ca o reformă economică să izbăvească un popor de diavol. Dar ca să-l îndrăcească a fost posibil.

E un truism să afirmăm necesitatea unei reforme economice. Dar ar fi o nebunie să credem că ea ar putea exorciza un popor. Se va întîmpla ca *„duhul cel necurat, întorcîndu-se, va afla casa măturată și împodobită și atunci va merge și va lua cu el alte șapte duhuri mai rele decît el și va intra să locuiască în casă; iar cele de pe urmă ale casei aceleia se vor face mai rele decît cele dintîi"* (Luca, 11, 26).

Mai înainte de reforma economică, poporul acesta are nevoie de Hristos, „pentru că cele din urmă să nu-i fie mai rele decît cele dintîi". Recreștinarea vieții publice dacă s-ar fi urmărit de către clasa noastră politică, nu ar fi rezolvat, desigur, problema „restructurării întreprinderilor", dar ar fi restructurat tradiții, cutume și chiar legi care ar fi grăbit „reforma" conștiinței civice. Nu trebuie uitat că trăim într-un Răsărit ortodox în care o schimbare socială implică stări sufletești pe care psihosociologia modernă nu le poate sesiza. A construi o lume de mîine pe mentalități și legi de import, e totuna cu a construi pe nisip mișcător.

Timp de cîteva sute bune de ani, pînă la filosofia „contractului social", care avea să pervertească viața și conștiința publică, Biserica s-a ocupat nu numai de mîntuirea personală a sufletelor ci și cu "mîntuirea" cetățeanului, în spiritul unei adevărate concepții teologice despre cele patru probleme sociale clasice: *familia*, *proprietatea*, *munca* și *justiția socială*.

Problema familiei

Importanța familiei în creștinism se vede nu numai de la faptul că „începutul minunilor" Mîntuitorului Hristos s-a petrecut la cununia din Cana simbolizînd totodată și restabilirea familiei în demnitatea ei, dar și de acolo că Biserica a instituit o *Taină* între cele șapte pentru întemeierea familiei: *Taina nunții.*

„Contractul social" a pervertit concepția despre familie, înțelegînd-o ca un simplu contract juridic între soți și în consecința legitimînd posibilitatea „anulării" contractului. Acestei înțelegeri complet secularizate a cununiei, legiferată și încurajată oficial, i-a urmat o adevărată explozie a numărului de divorțuri; mai grav a fost că în timp s-a ajuns la o nouă concepție despre căsătorie, care a dus la ruinarea de astăzi a familiei. Ruinarea familiei este o realitate care va avea consecințe dezastruoase și pentru viitorul lumii românești, încă patriarhală. Peste ruinele familiei deja cresc buruieni dintre cele mai otrăvitoare: „căsătoria" liberă, homosexualitatea, avortul, divorțurile, propaganda „liber-schimbului sexual" și alte asemeea practici inspirate de Sodoma și Gomora.

Familia trebuie salvată și ajutată printr-o legislație de inspirație creștină, după modelul românesc de pînă la 1866, sau după modelul grecesc contemporan.

Problema proprietății

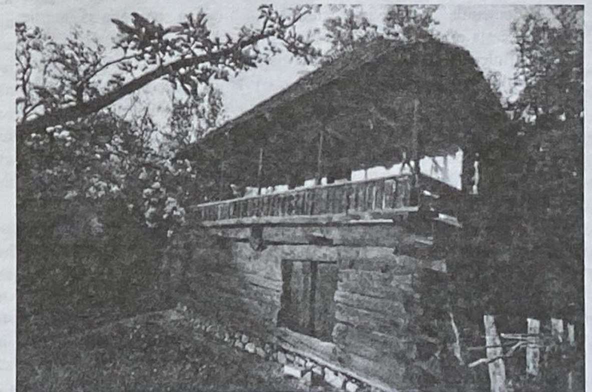
Părinții Bisericii nu au încetat niciodată să propovăduiască lumii că bogăția și sărăcia nu sînt nici păcate, dar nici virtuți, adică nu sînt nici bune nici rele. *Sinodul din Gangra* (sec.IV) a luat în discuție conceptul de *„bogăție cu dreptate"*, - pe care nu a condamnat-o. Totuși, contrastul violent dintre viața celor săraci și viața celor bogați a făcut subiectul celor mai incisive predici ale Sfîntului Ioan Gură de Aur, marele învățător al Bisericii. Ceea ce a condamnat întotdeauna Biserica a fost acea bogăție *„în spatele căreia se ascunde o nedreptate"* (Sfîntul Ioan Hrisostom), bogăția care orbește, care ia mințile, care *subjugă*; de asemenea, sfinții părinți au biciuit în cele mai aspre cuvinte lăcomia, *arghirofilia.* Dar în mod deosebit la părinții Bisericii, bogăția a fost întotdeauna pusă în ecuație cu obligația de a face milostenie.

În Biserică, mîntuirea bogatului este condiționată de modul, egoist sau altruist, în care își administrează bogăția. *„În ceasul de acum prisosul vostru să umple lipsa acelora, ca și prisosul lor să fie spre plinirea lipsei voastre"*, îndeamna pe cei bogați Sfîntul Ioan Hrisostom. Istoria Bisericii este plină de bogați ilustri care au întemeiat mînăstiri (unde s-au călugărit împreună cu toata familia lor), sau au patronat orfelinate, spitale, „vasiliade" întinse pe sute de hectare, ori care au întemeiat biblioteci, care au sprijinit cultura și arta timpului. Bogații din Biserică au alcătuit întotdeauna o clasă nobilă, nu o clică de parveniți, precum cei mai mulți din zilele noastre.

În același timp, Biserica a stimulat proprietatea, a apărat-o prin norme canonice, a folosit-o pentru a-și cîștiga, și mai tîrziu, pentru a-și pastra libertatea.

Se poate spune că învățătura Bisericii este singura „doctrină" în care se pot împăca bogăția cu sărăcia, după cum observa la vremea sa unul dintre cei mai de seamă moraliști ortodocși, profesorul univ. dr. Șerban Ionescu (1887-1946): *„Sărăcia este prilej de mîntuire pentru cel bogat (oferindu-i ocazia unei fapte bune), iar bogatul este mijloc de susținere pentru sărac (oferindu-i milostenie), potrivit chemării date lor de Dumnezeu".*

Dacă atît bogatul, cît și săracul, și-ar fi făcut datoria în Biserică, unul față de altul, diferențele dintre ei nu ar mai fi ajuns să se rezolve prin revoluții sîngeroase ori prin utopicele soluții comuniste. Dar pentru această

nu e de ajuns să se lucreze doar la legea „sponsorizării“, ci mai ales trebuie lăsat ca Hristos să lucreze în inimile noastre.

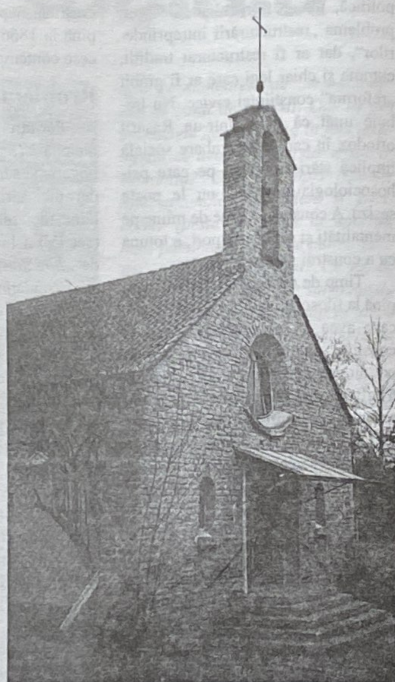
Problema muncii

Între diferitele perspective (istorice, economice, politice etc.) asupra muncii, singură tradiția ortodoxă definește *munca drept o virtute*. Între extrema „muncii ca mijloc de exploatare“ și extrema „conștiinței clasei muncitoare“, nu poate izbăvi decît munca înțeleasă ca *virtute - vocație, perseverență, conștiinciozitate*. Nu trebuie uitat că, pentru prima dată în istoria omenirii, Biserica a spus cuvintele: *„Cine nu muncește nici să nu mănînce“* (Apostolul Pavel, în II Tesaloniceni 3, 10). *„Roagă-te și muncește“* este un îndemn care a structurat viața comunității creștine încă din primele secole. Se cunosc nevoințele uimitoare ale marilor părinți ai pustiei egiptene, în schimb se vorbește prea puțin despre acele corăbii cu cereale (provenite exclusiv din munca lor) și trimise de aceiași monahi egipteni spre ținuturile sărace sau calamitate.

Problema justiției sociale

Toată învățătura și toată viața Bisericii, Sfînta Scriptură și întreaga iconomie a mîntuirii omului, sînt centrate în creștinism pe ideea de *dreptate*. „Dreptatea omenească“ trebuie să fie o reflectare a dreptății dumnezeiești, o „prelungire“ a acesteia în domeniile de activitate ale omului. Acesta este și simbolul prezenței Sfintei Scripturi pe masa judecătorului. Înaintea lui Dumnezeu, împlinirea dreptății este mai importantă decît chiar un act de cult. Despre dreptate în acest sens au vorbit în special proorocii Legii Vechi, iar dintre aceștia cele mai tulburătoare cuvinte au rămas de la *Proorocul Isaia*: *„Nu știți voi postul care îmi place? - zice Domnul. Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile jugului, dați drumul celor asupriți și sfărîmați jugul lor. Împarte pîinea ta cu cel flămînd, adăpostește în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l și nu te ascunde de cel de un neam cu tine. Atunci lumina ta va răsări ca zorile și tămăduirea ta se va grăbi. Dreptatea ta va merge înaintea ta, iar în urma ta slava lui Dumnezeu. (...) Pe vechile tale ruine se vor înalța clădiri noi, vei ridica din nou temeliile străbune și vei fi numit dregător de spărturi și înnoitor de drumuri, că țara să poată fi locuită.“* (Isaia 58, 6-9, 12).

Armonizarea claselor sociale va rămîne mereu piatra de încercare pentru orice reformă socială. Celebra lozincă a Revoluției franceze de la 1789, *„libertate, egalitate, fraternitate“*, care a inspirat și continuă să inspire atîtea teorii juridico-sociale cu ifose democratice, s-a dovedit pînă la urmă o înșelătoare formula sangvinară, o parodiere sinistră a unui ideal formulat într-un alt sens de Evanghelie. În afara lui Dumnezeu, nota undeva Balzac, cu amărăciune, există numai *„libertatea de a muri de foame, egalitatea în mizerie, fraternitatea interesului“*.

Formulei francmasonice, creștinismul îi opune concepția sa proprie, care a eliberat cu adevărat omenirea: libertatea de a face ce vrei a înlocuit-o cu IUBIREA aproapelui; egalitatea în fața unor contracte a înlocuit-o cu EGALITATEA ÎN FAȚA LEGII LUI DUMNEZEU; fraternitatea de interes a înlocuit-o cu FRĂȚIETATEA între oameni. Aceasta este învățătura lui Iisus și a Bisericii creștine, „dar oamenii au iubit mai mult întunericul decît lumina“.

Orice convenție pur omenească în ce privește „justiția“ socială, orice compromis în numele „drepturilor omului“, a acelor „drepturi“ care sfidează *drepturile lui Dumnezeu*, nu va reuși niciodată să clădească o lume mai bună sau mai dreaptă. *Nu mai există „o nouă ordine mondială“*. Nu există „etică nedureroasă a noilor timpuri democratice“. Numai frica de Dumnezeu poate pune în rînduială lumea de azi și lumea de mîine. *„Legea Domnului e fără prihană, întoarce sufletele; mărturia Domnului e credincioasă, înțelepțește pruncii, judecățile Domnului sînt drepte, veselesc inima; porunca Domnului e strălucitoare, luminează ochii; frica de Domnul este curată, rămîne în veacul veacului; judecățile Domnului sînt adevărate, ,îndreptățite toate“*. (Psalm, 18, 8-10).

O astfel de „reformă socială“, care s-ar inspira din Evanghelie și din Biserică, ar schimba fața lumii noastre într-o secundă. Numai că această „secundă“ poate dura enorm, fiindcă este secundă convertirii și a pocăinței, „secunda“ întoarcerii fiului risipitor la Tatăl care privește cu răbdare din cer joaca noastră de-a „reforma socială“.

Episcopul-martir Nicolae Popovici,

SAU DESPRE CURAJUL DE A ROSTI

George ENACHE*

Personalitate marcantă a Bisericii Ortodoxe Române din veacul XX, Nicolae Popovici este relativ puțin cunoscut față de cum ar merita să fie. S-a născut în 1903 în comuna Biertan, din fostul județ Târnava Mare, și-a făcut studiile secundare la liceul „Andrei Șaguna" din Brașov și pe cele universitare la Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde a susținut și un strălucit doctorat pe tema epiclezei euharistice.

Un timp a fost profesor la Sibiu, pentru ca în aprilie 1926 să fie ales episcop al Oradiei Mari. În noua calitate de episcop, a dovedit că nu este numai un erudit ci și și un om de acțiune, știind să îmbine cuvântul cu fapta. Era în același timp stăpânul turmei dar și slujitorul ei umil, impunând tuturor prin puterea exemplului personal. Din îndemnul său, 12.000 de concubini din eparhia Oradiei s-au cununat civil și religios, primind astfel binecuvântarea bisericii.

Era în același timp un orator desăvârșit, ținând adesea predici din amvonul catedralei episcopale. Știa exact ce să spună pentru a mângâia și întări inimile credincioșilor și, în același timp, cum să spună, pentru ca toți să înțeleagă învățătura lui Hristos. De aceea, catedrala era mereu plină, orădenii fiind deosebit de mândri de vlădica lor.

În vara lui 1940, România pierdea Basarabia, Bucovina de Nord și nord-vestul Ardealului. O parte importantă a eparhiei Oradiei era astfel ruptă de țară, din fericire vremelnic. Cunoscând prestanța și intransigența episcopului Popovici, care s-ar fi opus categoric unei politici antiromânești, autoritățile horthyste l-au expulzat din teritoriul ocupat. S-a stabilit la Beiuș, continuând să slujească, să ctitorească și să spere.

Recucerirea Basarabiei, Bucovienei de Nord și crearea Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria în 1941 l-au făcut pe Nicolae Popovici să părăsească un timp turma sa, pentru a pleca aproape șase luni în acestе teritorii, lovite de ateismul comunist, pentru a contribui cu puterile sale la renașterea vieții creștine. Dacă Basarabia și Bucovina fuseseră numai un an sub ocupație sovietică, Nicolae Popovici a constatat în Transnistria efectele devastatoare pe care le făcuse comunismul pe toate planurile, după 20 de ani de acțiune continuă. De aceea el nu a obosit să denunțe această plagă a umanității, deopotrivă prin cuvântări și prin scris.

Sfârșitul anului 1944 aduce României eliberarea Ardealului de Nord, dar și machează începutul comunizării ei. Nicolae Popovici se întoarce în sfârșit la Oradea, dar vederea răspândirii unei ideologii inumane și atee chiar în propria țară nu-l poate lăsa indiferent.

Atunci, dintre toți el a ales calea unei opoziții deschise, fiind convins de faptul că statul comunist nu se va mulțumi cu simpla supunere a bisericii, ci va încerca distrugerea ei. În acțiunile sale el a respectat permanent canoanele și tradiția bisericii. După cum se știe, Biserica ortodoxă nu se amestecă de obicei în treburile statului, ocupându-se de dezvoltarea vieții religioase. Dar deși respectă statul, uneori prea mult, Biserica Ortodoxă are autonomia ei în luarea deciziilor în afacerile ecleziastice și libertatea de a-și răspândi învățătura. Când aceste lucruri sunt încălcate de stat, biserica are dreptul să reacționeze. Episcopul Popovici a militat pe toate căile pentru a arăta și opri abuzurile statului comunist față de biserică. Prin memorii înaintate Ministerului Cultelor a afirmat dreptul suveran al episcopului de a numi pe protopopi, a cerut ca preoții să nu mai fie arestați fără știrea ierarhului, iar acesta să poată interveni în apărarea celor reținuți. A cerut să nu se mai organizeze diferite manifestări duminica, menite să tulbure liniștea liturghiei. S-a opus unificării Bisericii greco-catolice cu Biserica ortodoxă, considerând că lucrurile făcute prin forță nu au durabilitate. De asemenea, a căutat să limiteze influența sindicatului de la episcopie, calul troian al comuniștilor în viața bisericii.

În ceea ce privește predicile sale, el a refuzat constant să se

* Doctorand în istorie, lector Universitatea “Dunărea de Jos” - Galați

supună indicaţiilor date de Ministerul Cultelor, afirmând că nu poate spune neadevăruri în biserică. Astfel a refuzat să vorbească despre binefacerile colectivizării, despre lupta pentru pace şi alte aspecte pe care comuniştii le-ar fi dorit promovate de preoţi. În schimb el vorbea de măreţia credinţei creştine, de speranţă în mai bine, de valorile naţionale.

Pentru Securitatea care nota conştiincioasă toate aceste predici, ele nu erau altceva decât instigări contrarevoluţionare. În ochii autorităţilor, episcopul de Oradea devine persoană non grata. În urma presiunilor foarte mari, sinodul Bisericii Ortodoxe Române a fost obligat să-l pensioneze pe 4 octombrie 1950. Toate eforturile patriarhului Iustinian de a-l salva, prin mutarea lui la Galaţi, s-au izbit de afirmaţia categorică a lui Dej şi Groza, care au spus că, dacă Popovici nu este pensionat, atunci va fi arestat.

Restul zilelor, un adevărat exil, Nicolae Popovici şi le-a petrecut la mănăstirea Cheia. Aici moare în 20 octombrie 1960, la doar 57 de ani. În 1992, trupul său este adus şi odihneşte în catedrala din Oradea.

După cum am spus, Securitatea consemna toate predicile episcopului orădean, astfel că în dosarele sale se află dovezi consistente ale curajului cu care acesta rostea adevărul. În cele ce urmează, oferim cititorului câteva fragmente ilustrative din acestea.

Fragment din predica de Anul Nou, 1 ianuarie 1950

"O jumătate de veac care a trecut peste noi a fost veacul păcatului şi al ateismului. Mintea omenească a inventat multe lucruri, arme ucigătoare, tancuri, avioane şi atomul ca urgia războaielor să nimicească sute de mii de vieţi omeneşti şi tot ce s-a clădit. Ştiinţa, cultura în această epocă a fost şi este în slujba omului pământesc şi nu în slujba celui de sus, pentru care motiv a suferit şi suferă lumea. Nu avem lipsă de ştiinţă, de cultură, dar avem lipsă de Hristos, de mântuire, de libertatea trupească şi sufletească. Nu plângem după aceşti 50 de ani, dar nădăjduim că cei 50 de ani ce vor urma, şi îndeosebi anul 1950, va aduce după Sf. Scriptură (e vorba de anul sabatic n.n) slobozenie, iertare şi mângâiere oamenilor care şi-au pierdut moşiile, casele, libertatea şi care au pierdut sufletele. Noi am dat şi vom da ceea ce este al cezarului, dar nu vom lăsa să fie luate de la noi ceea ce este al lui Dumnezeu, vom da braţele de muncă, sudoarea noastră, averea şi ultimul cojoc dacă e nevoie, dar credinţa şi inimile noastre le vom păstra pentru Dumnezeu.

Părinţi! Să aveţi grijă de copii voştri, creşteţi-ii în spiritul evangheliei, pentru că aveţi răspundere în faţa lui Dumnezeu, nu-i lăsaţi în cinematografe şi pe terenurile sportive, unde tineretul este dus cu forţa şi unde primeşte o educaţie antireligioasă. Aduceţi-i în biserică, că aci primesc educaţia care-i place lui Hristos. Păstraţi sufletele lor de ideile străine de neamul nostru şi vă veţi mântui şi voi şi neamul nostru. În pragul Anului Nou, biserica trimite binecuvântarea pentru tot poporul şi îndeosebi tineretului nostru, trimite corpului didactic care sunt răspunzători pentru educarea tineretului nostru. Curaj învăţători, să nu uitaţi că veţi răspunde şi voi pentru tineretul nostru care a păşit pe calea rătăcirii.

Trimitem binecuvântarea ostaşilor noştri care nu sunt lăsaţi în biserică ca altă dată, ca să primească binecuvântarea la începutul anului. Să nu uitaţi şi să vă rugaţi şi să aveţi curaj să urmaţi pildele marilor înaintaşi ai noştri, a lui Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Horia, Cloşca şi Crişan, Avram Iancu şi alţi mari luptători ai neamului nostru. Ei să fie pentru voi izvor de vitejie în toată viaţa voastră.

Trimitem binecuvântarea bisericii stăpânirii ţării şi îi rugăm ca să ne ocrotească în spiritul iubirii frăţeşti prin fapte şi nu prin vorbe ca stăpânirea să fie iubită de fiii ţării aşa cum iubeşte tatăl pe fiul şi reciproc, cu atât mai mult cu cât numai o stăpânire iubită de popor poate să guverneze etern.

Trimitem binecuvântarea bisericii neamului nostru de pretutindeni, neamului care a suferit şi suferă pentru că mulţi au părăsit pe Hristos. Îi rugăm pe ei în pragul acestui an sfânt ca să nu urmeze căile rătăcirii, ci să se reîntoarcă la Hristos.

Trimitem binecuvântarea celor întemniţaţi, celor în suferinţă, celor care au pierdut speranţele în viitor, trimitem îmbărbătare alături de binecuvântare şi le spunem lor: „sus inimile; că este mântuire, dar numai atunci când există binecuvântare şi veţi cere."

Totul am spus ce am putut să spun, iar dorinţele noastre fierbinţi, nevăzute, numai simţite, pot să fie citite în lacrimile noastre, care este graiul viu şi care vorbesc mai bine ca oricine. Ştergeţi-vă lacrimile şi să aveţi nădejde, fiindcă anul acesta sfânt va aduce mântuire şi pentru noi şi pentru toţi aceia care cred în Hristos Domnul Dumnezeul nostru."

„După terminarea predicei, funcţionarii comprimaţi de la diferite instituţii au comentat astfel predica lui Popovici: << În ultimii doi ani a fost cea mai sdrobitoare predică a episcopului faţă de regim, a fost un rechizitoriu fenomenal faţă de regim.>>"

Arhiva Consilului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (A.C.N.S.A.S.), fond informativ, dosar 2669, vol.1, f. 71

Notă, 9 februarie 1950

„La Institutul Teologic s-au serbat patronii teologiei, Sf. Trei Ierarhi: Vasile, Grigore şi Ioan Gură de Aur.

Solemnitatea urma să fie onorată cu prezenţa patriarhului Iustinian şi a tov. ministru Stanciu Stoian. La ora 10 am. însă, atât Patriarhul, cât şi tov. Ministru Stanciu Stoian au fost chemaţi telefonic de tov. Gh. Gheorghiu Dej, aşa că nu au mai participat le serbare; au ajuns însă la timp la institut pentru a participa la "mica agapă" ce a urmat după serbare.

În numele patriarhului a vorbit la serbare episcopul N. Popovici al Oradiei. Pe marginea vieţii celor trei mari ierarhi ortodocşi, Vasile, Grigore şi Ioan, episcopul Popovici a vorbit despre "îndrăzneala" creştină.

Subiectul a fost tratat cu

"îndrăsneală" reuşind să electrizeze într-adevăr pe preoţii şi studenţii din sala festivă. Vorbind despre lupta celor trei mari ierarhi cu lumea păgână a vremii lor, despre curajul acesteia de a înfrunta toate primejdiile unor regimuri politice ostile bisericii lui Hristos, episcopul Popovici a reuşit cu uşurinţă să convingă un auditoriu reacţionar, că în situaţia de azi, preoţimea trebuie să aibă o atitudine identică cu cea a acestor stegari ai creştinismului..

A impresionat deosebit amintirea dialogului înverşunat dintre Vasile şi pretorul păgân Modestus. Mişcat de vehemenţa şi curajul cu care Sf. Vasile îşi apăra credinţa creştină, guvernatorul Modestus a exclamat: "Nici un episcop nu mi-a vorbit în felul acesta." La care Sf. Vasile a răspuns: "pentru că desigur, încă nu aţi întâlnind un adevărat episcop al lui Hristos."

Episcopul Popovici şi-a închinat cuvântarea cu rugăciunea: " Să rugăm pe cei trei mari ierarhi, să binevoiască din cer pe toţi sprijinitorii şi apărătorii bisericii lui Hristos şi să împrăştie pe duşmanii ei."

Cei prezenţi în sală au explodat în aplauze furtunoase. Referitor la cele de mai sus, preotul Olimp Căciulă, bibliotecar la Institutul teologic a spus:

"A vorbit ca un mare ierarh. S-a ridicat cu îndrăzneală şi curaj la nivelul lui Vasile cel Mare. A spus însă lucruri care trebuiesc spuse."

Iar Al. Tudor din comuna Podu Rece din Dâmboviţa a afirmat:

"A vorbit ca un Hristos. Preoţilor la venea să se ducă să-l îmbrăţişeze. Cu astfel de vlădici, comuniştii nu vor reuşi să distrugă Biserica."

Pr. Iustin Moisescu a afirmat:

"Popovici a vorbit de o mie de ori mai "tare" decât" Ciopron (Partenie, fostul episcop al armatei, n.n.) la deschiderea cursurilor. Cred că "chelului îi lipsea tichia de mărgăritar."

Sursa: M. Stănescu

Valoare: serioasă

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar 2669, vol. 1,f. 52

Fragment din predica ţinută cu ocazia Sfintelor sărbători ale Paştelui, aprilie 1950

„Iisus Hristos a fost înconjurat de duşmani recrutaţi din jurul său şi de către autorităţile militare, care l-au urmărit până la moarte, iar după moarte a fost păzit de soldaţi înarmaţi, care în faţa adevărului au căzut cu faţa la pământ, pentru că adevărului nimeni nu-i poate sta împotrivă. Ucenicii lui Hristos pentru dreptate şi pentru credinţă au fost schingiuiţi, batjocoriţi, au fost supuşi persecuţiilor şi restricţiilor fixate de legile din acele timpuri, ba unii chiar omorâţi.

După cum în trecut Biserica a ieşit învingătoare, după cum Iisus a îngropat pe toţi duşmanii săi, tot aşa biserica va îngropa pe toţi acei care vor lupta împotriva ei...

Luptaţi pentru apărarea credinţei lui Hristos. Luptaţi pentru apărarea bisericii lui. Nu vă temeţi, nu fiţi vânzători şi trădători ai lui Iisus, iubiţi-l pe Iisus. Cine îl iubeşte pe Iisus suferă pentru el şi nu se teme de nimic."

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar 2669, vol.2, f. 21

Fragment din predica ţinută la mănăstirea Isbuc, cu ocazia unei procesiuni, în faţa a o mie de oameni, mai 1950

„Astăzi conducătorii nu sunt alături de Dumnezeu şi nici nu cred în el, acestor oameni nu le vor reuşi planurile lor, căci fără Dumnezeu nu se poate face nimic...

Oamenii uită de Dumnezeu şi din nimica se ridică în posturi de răspundere şi caută să ajungă în posturi cât mai mari, fără să gândească că acele grade le poate pierde, dar pe Dumnezeu nu poate să-l piardă niciodată, deoarece credincioşii trebuie să lupte cu duşmanul care este contra lui Dumnezeu.Să mergem pe drumul pe care a mers Hristos, pe drumul presărat de sânge. Dovada sunt ucenicii care au fost arşi de vii pe rug şi omorâţi în chinurile cele mai grele. De aceea, fiecare creştin, fiecare credincios, trebuie să lupte pentru credinţă."

„La sfârşitul predicei, consemnează informatorul, Popovici a îndemnat pe cei prezenţi să lupte pe linia religiei contra duşmanului care nu vrea să ştie de Dumnezeu şi de suferinţele Mântuitorului."

A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar 2669, vol.1, f. 130

Îngeri cu fețe murdare

Mircea PLATON

Era o vreme când mi se părea inoportună dorința gangsterului ca, înainte de a-l ucide pe eroul principal, să îi explice planurile sale. Întotdeauna, pentru că pierde timpul cu explicațiile în loc să apese mai iute pe trăgaci, răufăcătorul pierde partida. Câștigă "nevinovatul".

Și totuși gangsterul e coerent. El are nevoie ca adversarul să înțeleagă de ce moare. Să nu piară inocent. Să-i instituie demnitatea unui "rost". Și se jertfește pentru asta.

Inocenții: cei care nu pricep de ce mor pentru că nu au știut niciodată de ce trăiesc, care îți compromit poza triumfului pentru că sunt prea imbecili ca să înțeleagă că au pierdut, care – incapabili să joace vreun rol – văduvesc istoria de orice dialectică.

Ce-i cu toți acești "inocenți" care au invadat genericele Istoriei pretinzând că "nu au știut", că au fost manipulați: ba de Stânga, ba de Dreapta. Surzi care joacă telefonul fără fir. Niște prostănaci! Ba, mai rău, poate niște cinici. Pentru că vărul inocenței e cinismul. Și el o abdicare de la datoria de a fi lucid, de a nu patina la suprafața – amăgitoare sau descurajantă – lucrurilor, o comodă abstractizare a lumii, o *"capitis diminutio"* a vieții până la statutul de iluzie și păpușerii.

Inocența nu e o scuză pentru nimic. E o trădare a conștiinței. *Un refuz al sensului.* Inocența se naște din idealism și dă naștere acestuia, butaforizând realitatea și fraudând "poruncile" mântuirii, care îți cer să fii *treaz*.

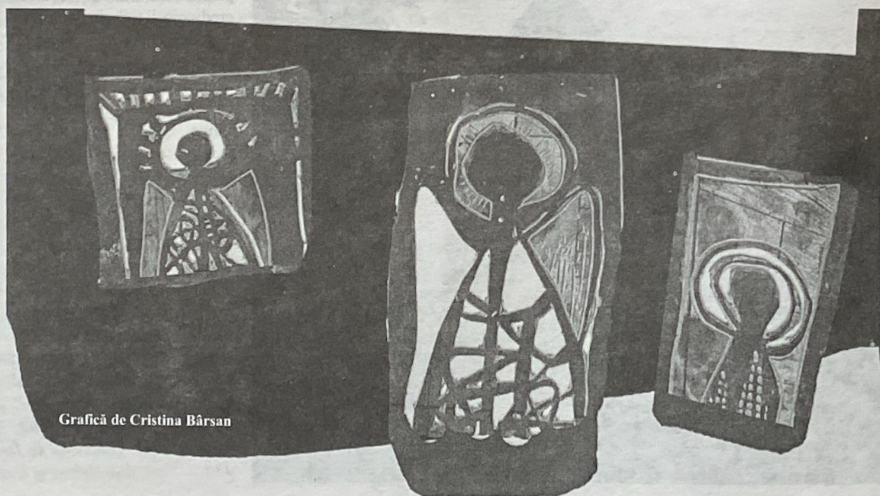
Fiindcă nimeni, niciodată, nu e nevinovat, *lipsit de păcat.* Trebuie doar să-l descoperi. Și să îl știi purta.

Păcatele cele mari nu se descoperă și nu pot fi duse decât de către conștiințele volnice. Sihaștrii se leapădă mai întâi de căderile cărnii, apoi de rătăcirile cugetului nu pentru a fi "puri", ci ca o propedeutică la revelația Răului. Ei azvârlă desagii pentru a putea lua în spinare o cruce.

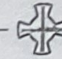
Își limpezesc conștiința pentru a putea zări albia apelor ei. Pentru că "durerea Lumii" e mai veche decât conștiința noastră. E dincolo de ea. Păcatul originar, ereditar fiind, nu sălășluiește în conștiință, ci în ființă.

Dar conștiința curată, străluminată de Duhul Sfânt, poate să înfrunte Leviathanul, *cameleonul păcatului care se face, odată cu noi, deșert sau oază.*

De aceea nici *eroul* și nici *sfântul* nu sunt inocenți. Sunt forme apoteotice ale lucidității: expansive, în primul caz, microcosmice în cel de-al doilea.

Grafică de Cristina Bârsan

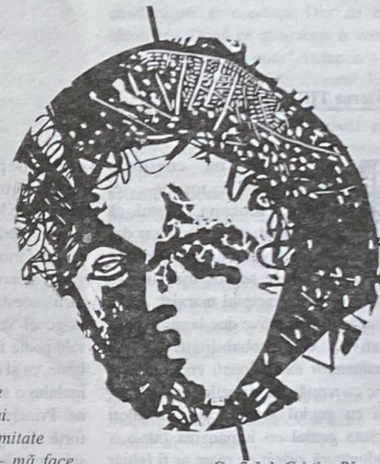

Un DIDEROT moldav

V-ați gândit vreodată cât de demonic poate fi să predici despre ateism într-un salon cu oglinzi? Să vorbești despre atomi în mijlocul unui infinit rece, de sticlă? Fiorul pervers pe care-l încercau damele Luminilor atunci când un filosof – cu peruca răvășită și ochii măriți de extazul nimicului – le vorbea, exsanguu, despre tăcerea de dincolo de serbările galante făcea să le tresară alunița de tafta așezată pe gondola sânului stâng. Sub soarele de toamnă al Vechiului Regim, ateii erau poeți, țineau sublimul, căci frigul morții veșnice nu se lăsa îndulcit, sufocat de rubanele roz și volanele gâdilicioase, de-al Venerei harnașament în care teologii îl capturaseră chiar și pe Tatăl, pentru a-l putea prezenta, apoi, domestic, făcând reverențe în saloane, drept "Dieu pour l'usage du gens du monde".

Trezit din reveria în care mă trăsese un gros volum in-4° din operele lui Diderot – scrierile ateiste se bucură de cele mai somptuoase legături în marochin aurit ce s-au lucrat vreodată -, m-am hotărât, legănându-mă în cearcănul de argint al unei seri de primăvară, să-mi pun boneta frigiană și să înhaț pana măglisită de sucuri impii a unui "filosof" ateu. Speram să chem în preajmă umbrele albastre ale celor ce se îmbarcau cândva spre Cythera. Să scap de singurătate. Să otrăvesc, să tulbur cu glas de flaut sufletul curtezanelor. Să le pângăresc fecioarelor caldul sidef al auzului cu algele reci ale ereziilor ieftine, eșuate pe-un țărm necunoscut...

Vorbeam, vorbeam, clipoceam... apă verzuie și mov, sărată și fierbinte, după cum le simțeam răsuflarea: "Ateismul e singura filosofie care legitimează moartea, care îi zidește cripta unui temei și rolul de protagonistă. Moartea ca «finitudine esențială» nu poate să ființeze în sine, etern, imuabil, decât între limitele înghimpate ale ateismului.

Grafică de Cristina Bârsan

Tocmai această intimitate – aproape incestuoasă – mă face să nu dau crezare ateismului. E prea legat de moarte pentru ca să nu-l cred o scamatorie de-a ei. Existența lui Dumnezeu (a Ființei, a nemuririi sufletului) e predicată de mai multe sisteme, existența morții, doar de unul. Ceea ce ne îngăduie să credem că acest unic "sistem" nu-i e indiferent, că și-a băgat coada. Altfel ar rămâne singură. Stearpă. Căci din ea nu crește nimic. Doar acest fruct debil al bătrâneții. Pe când dincolo, la curțile Domnului, bogăția este atât de mare, încât pe lângă Fiul Său (creștinismul) trăiește o ceată de paraziți care profită de bunătatea și generozitatea-I. Dată fiind mulțimea sectelor care Îl mărturisesc, e clar că Dumnezeu nu s-a implicat în toate. Dată fiind solitudinea de abator părăsit a doctrinei care o îngăduie, e sigur că moartea e acolo, în acea unică frază despre ea. Moartea suntem siguri unde o găsim, cu Dumnezeu e mai greu. E dificil să deslușești Cuvântul din răstignirea florală a unor polifonii vaste cât Universul. Pe când moartea e sigur acolo, în meschinătatea ateismului, în puținătatea lui, Dumnezeu nu e, sigur, nicăieri unde credem noi.

Numai sălașul morții îl putem afla raționând. Dumnezeu ni se revelează. E doar acolo unde spune El că e... În ambrazura ghirlandelor de sfinți..."

Vai, cum mi s-a frânt pana sub avânt apologetic. Rămas-am tot bacalaureatul de Coimbra. Imberbul. Credulul. Și mi-au fugit, îmbufnate, frumoasele, plictisite de atâta cateheză. Sunt singur iar. Și nici să beau nu pot...

Rândurile de mai sus, scrise cu cerneală neagră de bunul meu prieten Dragoslav Pogorâtu, dispărut cu multă vreme în urmă, le-am găsit pe câteva subțiri foițe de țigară lipite, în ***Istoria oracolelor*** a lui Fontenelle, în dreptul următorului pasaj:

"- Ce, mi-a răspuns, credeți că sunt incapabilă să gust plăcerile rațiunii? Vreau să vă demonstrez contrariul. Prezentați-mi stelele.

- Nu, i-am replicat. Mi se va reproșa că, într-o pădure, la ora zece noaptea, am făcut filosofie cu cea mai drăguță femeie din tot regatul. Căutați-vă în altă parte filosoful!" (M.P.)

Şi apa unde-au fost căzut în cercuri se roteşte

Motto: „D-aş fi stat eu oglindit în inimile tuturor ca în inima ta, Genunea, nici o vijelie nu m-ar fi smuls din inima Moldovii!"
(Barbu Delavrancea, ***Luceafărul***)

Florea TIBERIAN

Mulțimea nu constituie etalonul inșilor ei reprezentativi. Faptul că un erou, un sfânt, un geniu, răsar din sânul unui popor, nu înseamnă că sunt *formați* de acesta, așa cum se iluzionează principiul marxist: „acumulările cantitative duc la saltul calitativ". Ci probabilitatea ivirii oamenilor excepționali crește statistic cu numărul indivizilor considerați și cu gradul lor de coeziune. Poți căuta geniul cu lumânarea într-o... adunătură, oricât de mare ar fi (chiar autointitulată „națională"), în schimb îl vei recunoaște fără greutate la lumina candelei vii a obștilor și semințiilor ce se adună într-o unică *ecclesia*. Pentru că aceasta, la rândul ei, nu se alcătuiește democratic, ca simplă adițiune și medie a unor tendințe sociale, ci iradiată de charisma unei mari personalități fondatoare, fie ea de stirpe divină sau pământeană. Dar iată cât de sugestiv o spune Eminescu:

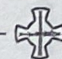
„Spiritul public este fapta puținor oameni. O singură frunte unsă cu mirul lui Dumnezeu e în stare să forme din oceanul cugetărilor omenești o singură volbură gigantică, care să se-nalțe din fundul abisului mărei până sus în nourii gânditori din ceriul luceafărului ce se numește geniu..." (***Geniu pustiu***).

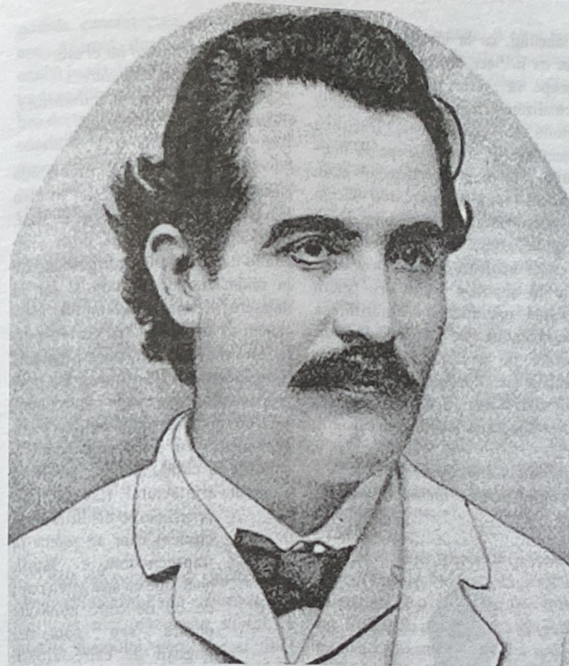
Iată cum numai câteva cuvinte de o aleasă și înaltă expresivitate poetică, au prins și au sintetizat esența tainicului proces de congregare a unei colectivități (aglutinată „la poale" de apele inconștientului colectiv - sufletele strămoșilor - iar la vîrf de puterile cerești), proces inițiat prin simpla prezență a restauratorilor spirituali trimiși de Dumnezeu. Peisajul etnopsihic primordial, înainte de a se putea vorbi de un popor, este de început de lume: un ocean de gânduri haotice, fără fibră, neordonate de nici o idee formatoare. Imaginea sugestivă a volburei noetice iscată de purtătorii acestora, conduce direct la Logosul-Verb, care prin vibrațiile sale poate fonda la fel de temeinic o lume, ca și o societate, dăruind informalului o structură. Căci dintotdeauna Principiile alcătuiesc liniile de forță ale unui vortex ce organizează substanța în care se implântă. Ia naștere astfel o pâlnie răsturnată, un anafor (*ana-phoros*) care imprimă firii un impuls ascendent în spirală, până în zenitul astral în care se resoarbe. Făcut să se învârtă în jurul acestui pol suprem, haosul se învârtoșează și prinde consistență, devenind Uni-vers. Iar comunitatea care gravitează în jurul unor repere sacre, valori spirituale și morale, devine și ea mai vârtoasă, mai virtuoasă, se umple de *vârtute*. Astfel vor fi stat lucrurile în fabulosul „început" de istorie moldavă a lui „1400", ne încredințează sărmanul Dionis într-una din peregrinările sale avatarice, văzând *„...poporul entusiast și creștin undoind ca valurile mării în curtea Domniei...*" (subl.mea, F.T.).

Pe de altă parte, consistența internă a lumii nu încetează să fie un prilej de uimire pentru oamenii de știință. Astronomul Paul Davies, sesizând ubicuitatea mișcării de rotație spiralată, de la electron la galaxie, se întreba: „Cum a ajuns Universul să se înfășoare, de vreme ce a doua lege a termodinamicii prezice o desfășurare asimetrică, spre dezordine?" Încă o dată, intuițiile eminesciene cuprind fulgurant scenariile cosmologice ale savanților. Bătrânul dascăl din ***Scrisoarea I*** are viziunea clipei de pe urmă a Universului, când *„timpul mort și-ntinde trupul și devine veșnicie*". Arcul ceasornicului cosmic s-a desfășurat până la capăt; foetusul încolăcit s-a destins la orizontala eternității.

Foarte potrivit pentru a reda caracterul configurativ al mișcării de înfășurare - un fel de horă prin care lumea și lucrurile capătă contur - este cuvântul „troian", în vechile lui sensuri reanimate de filosoful Constantin Noica. Mijloc de apărare (șanț, val de pământ) atribuit îndeobște împăratului Traian, „...troianul era totuși ceva, era val încremenit, întăritură, înainte de a fi oarbă îngrămădire, astfel că «troienirea» poate fi înțeleasă, la limită, drept un proces formator (...) Limba a reținut întâi isprava împăratului - ridicătura de pământ - și a slăvit-o în scrisul cronicarilor."

Ce semnificație se poate atribui transformării, de către memoria populară, a unui nume faimos într-un substantiv comun, decât aceea că oamenii locului au simțit instinctiv în cel care-l purta, în „bădița Traian", una dintre „frunțile unse cu mir" care i-a zidit ca popor? În curgerea informă a istoriei, cu oceanele ei de popoare care ies din matcă și se mișcă râuri-râuri, Cezarul a învăluit un spațiu între fruntarii ferme, a tras *o roată de pământ*, un troian înlăuntrul căruia s-au putut adăposti germenii care au dus la cristalizarea unei noi configurații etnospirituale. Și așa cum el și-a cuprins toți supușii sub faldurile largi ale togii, poetul de geniu se înfășoară nu numai pe sine în manta-i, ci în momentele hotărâ-

toare își adună, ca sub patrafir preoțesc, tot neamul pentru care suferă.

Iată de ce Eminescu va ști să prețuiască principiul de autoritate încarnat de către un cezar ca Napoleon pe care, în manieră romantică, îl va idealiza într-o ***Odă*** geamănă celei în care încearcă el însuși purpura măririi. Dacă această poezie are vreun merit, acela nu trebuie căutat în valoarea estetică, valoare care este practic nulă; ea este interesantă ca document imagologic. Tonul declamatoriu, imaginea emfatică a divinităților invocate („Jupiter Ammon", „Odin") converg aici nu în autoportret, ci asupra figurii impunătoare a Imperatorului (ms. 2262, 154r.-155r.). Decupată din fond, așa cum dalta sculptorului degajă o statuie dintr-un bloc de piatră, ea este puternic pusă în relief în raport cu informalul înconjurător pe care îl domină.

Leagăn tu avut-ai stâncile mării-n
Corsica gravă.
Și în jurul vieții tale-ncepute,
Negru, oceanul mișcă lume de valuri
Arătând mărirea, puterea, geniul
Singurătății.
Da, oceanul, ce singur o mie de evi e,
El a fost proorocul căilor tale...

Închipuit în mijlocul stâncilor din insula natală, înconjurat de mare așa cum monarhul se află în mijlocul poporului - sugestivă în acest sens fiind inversiunea „lume (popoare) de valuri" - „ocean de popoare" - , Napoleon este totodată inspirat de oceanul popoarelor pe care, mutatis mutandis, le-a însuflețit cu geniul său: „Peste pământ ai mișcat a popoarelor valuri." Ca orice cârmuitor, el își împrospătează puterile, soarbe energie *oglindindu-se*, contemplându-și icoana propriului chip în națiunea de al cărei destin trebuie (în mod ideal) să răspundă.

Și din nou privit-ai atunci în oglinda-ți,
În oceanul bătrân ce își mișc-a lui apă,
Furia lui îndrăzneață, puternică, mare,
Indiferentă.

Ai murit tu? Lumea nici astăzi nu crede.
Înfășurat în manta-i coborât piedestalul
Ș-amestecat în popor, l-au mișcat cu putere
Ochii-ți imóbili.
Apoi, sătul de icoana-ți, de tine singur,
Te-ai reurcat pe scări de marmură albă,
Ai resuit piedestalul și iarăși imóbil
Stai printre secoli.

Există deci o asemănare între conducători și conduși. Dar nu o identitate. După ce zăbovește o vreme „amestecat în popor", îndeplinindu-și misiunea istorică, Cezarul își reia locul pe soclul pe care singur s-a înălțat, de unde veghează tăcut și imobil de dincolo de vremuri, rumoarea și roirea noroadelor. Letargiei insolente a oceanului, a massei, care poate deveni lesne furie stihială (*Azi un diluviu, mâne-o murmuire* - cf. ***Adânca mare***...), el îi răspunde tot printr-o indiferență, aceea rece și nemișcată a frunții de marmură, prima nefiind decât o reflectare inversată a acesteia:

Fără păsare de a lumii lacrimi ori doruri,
Indiferentă stai, nemișcată și mare
Frunte de marmor...

Imaginea oceanului deține multiple valențe în universul mental al poetului, după cum o arată numeroasele referințe presărate în întreaga operă, semnalate, la timpul lor, de cercetători: în poezie, proză, teatru, publicistică, însemnări fugare. În ***Geniu pustiu***, Toma Nour își continuă glossa: „Sufletul omului e ca un val - sufletul unei națiuni ca un ocean. Când vântul cu aripi turburi și noaptea cu aeru-i brun și cu nourii suri domnește asupra mărei și valurilor ei - ea doarme monotonă și întunecată în fundul ei care murmură fără înțeles: pe cînd dacă, în senina și albastra împărăție a cerului înflorește Lumina ca o floare de foc - fiecare val reflectă în fruntea sa un soare - iar marea împrumută de la cer coloarea sa, seninul geniului său - și le reflectă în visul său adânc și luciu. Când națiunea e-n întuneric, ea doarme-n adâncimile geniului și-a puterilor sale neștiute și tace, iar când Libertatea, civilizațiunea plutesc asupră-i - oamenii superiori se ridică spre a-l reflecta în frunțile lor și a-l arunca apoi în raze lungi adâncimilor poporului..."

Aceste adâncimi neștiute, pre-

cosmogonice, corespunzătoare inconștientului colectiv, se traduc în semne vizibile prin intermediul unei suprafețe de oglindire. În stare calmă, sunt întrunite condițiile unui echilibru benefic, care permite reflectarea reciprocă dintre cer și mare. Cel dintâi poate „privi" acum până în fundul apelor, în vreme ce undele prind ca într-o mreajă icoana cerului cu soare și nouri, lună și stele. E răstimpul în care marea „espiră", după ce se burzuluise amarnic la cer:

Marea-nalță mii de valuri, mii de brațe-albe de spume
Spre-a se spânzura de stele și-a scăpa din astă lume
……………………………………………
…………
Detunată, cu turbare ea în pat se tologește,
Mișcă valurile-i negre și espiră…

(ms. 2290, 87v.)

Asemenea poporului năbădăios, care în unele momente nu ascultă decât de o voință în stare să-i înfrângă îndărătnicia, liniștindu-l cu forța, marea renunță la pretenția de a ajunge la stele, regăsindu-și calmul în matca ei firească. Abia acum ea poate răsufla în voie, spunându-și păsurile. Și cum le spune, cum „espiră"? Prin *murmur*, perceptibil, bunăoară, în sonetul ***Azi oceanu-ntărâtat***, murmur din care sunt țesute poveștile șoptite la urechea poetului. Pentru că, numai venindu-și în fire, lăsându-se determinat de matricea propriei sale naturi, oceanul inconștientului popular poate vedea cerul și își poate depăna povestea (făcând din cei ce știu să o asculte poeți reprezentativi), deschizând privirilor comorile adâncului său. Acum comunicarea e restabilită la modul complet, în paralel prin văz și prin auz. Întinderea de apă e netedă ca o linie orizontală, neîncrețită de suflarea vreunui vânt. Când o boare de duh se pornește pe fața adâncului, ca la începutul Creației, sau ca în fiece dimineață în zori, el începe să „scrie" pe oglinda apei, actualizând Cuvântul, atât ca ideogramă sacră, ca „desemn", cât și ca sunet mistic: marea începe să murmure. Putem prinde foșnetul ei în ghiocul (spiralat!) pe care-l ducem instinctiv la ureche, cochilie lângă cochilie, așteptând ca fluidul sonor al tainelor mării să curgă dintr-o cavitate în alta. De multe ori, pentru această operațiune de transfer a Inauzibilului, este nevoie de un intermediar, de sensibila cutie de rezonanță a unei conștiințe poetice, care captează și amplifică pentru urechea noastră mesajele stărilor abisale.

Azi oceanu-ntărâtat turbatu-i:
Răcnind, înălță brațele-i de spume,

Le spânzură de nori, să spargă lume
Până furtuna-l reîmpinge-n patu-i.

Ca un copil ce nici al spaimei nume
N-a cunoscut vreodată încredințatu-i
Că bolta cea albastră e palatu-i:
Cu-asalt s-o ia el vrea - ca pe-o cetate.

Rănit de fulgere, el se-ncovoaie
Și c-o poveste il adoarme-o boare
Și-n vis - un cer în fundu-i se îndoaie.

Tot ce-a dorit în visul lui el are:
Tărie, stele, luna cea bălaie…
Dormind, murmură - murmurând, tresare.

S-ar depărta mult de semnificația acestui poem, cine ar vedea în el o banală marină. El constituie, de fapt, un document psihic de prim rang pentru un ciclotimic ca Eminescu: de la seninătate la zbucium și iar la detașare. Reluând lectura lui, constatăm că au loc procese neverosimile, care nu suportă explicații naturaliste. Încercarea de a transgresa propria natură, de a „sparge lumea" pentru a pătrunde în palatul bolții cerești, echivalează cu „spargerea acoperișului de la casă", imagine mitică și element arhitectural („le fronton brisé" de pe clădirile neoclasice) care se referă la transcenderea lumii, analoage cu spargerea cojii de ou de către puiul de pasăre sau părăsirea gogoșii de către nimfă. Oceanul încearcă să anuleze condiționarea cosmică, să violeze ierarhia stihiilor, prin asaltul asupra simbolicei cetăți a cerului, întocmai cum împărăția cerurilor „se ia cu năvală".

Nu poate fi explicat în nici un fel cum poate un ocean (pe care, în realitate, vântul îl montează), să fie „reîmpins în patu-i" de o furtună, în loc ca aceasta să-l înfurie și agite și mai mult. Numai dacă ne gândim la fulgere ca la instrumentele clasice ale zeilor furtunii, cu care aceștia pacifică stihiile inferioare dezlănțuite. Prin urmare, Eminescu a repetat pentru noi, într-un frumos sonet, aceeași veșnică poveste a oceanului care ar vrea să atingă cerul rămânând ocean, surprinzând cu subtilă minuțiozitate gradarea fazelor de la „răzvrătire" la cumințire, ce va fi urmată iarăși de frământări. Căci finalul se deschide înspre o nouă perioadă de neliniște, lăsând să se întrevadă o reînfuriere a oceanului, din cauza impulsului de a poseda concret ceea ce visează că are. Această iluzie e cea care se exaltă în vis, trezindu-l. Murmurul se va transforma în rumoare, ca și plebea deșteptată demagogic din singura condiție în care poate avea cerul: aceea de calm și coeziune. Răscolite, ape și noroade se turbură deopotrivă și numai sclipătul iscoditor al unei stele poate răzbate prin larma și „turbarea" lor:

Atunci printre nouri, prin vânt și prin unde
O rază de aur se toarce ușor
Și-n fundul sălbatec al mării pătrunde
Prin vânt și prin nor.
……………………………………………
În fundul cel umed al mării turbate,
În lumea-i noptoasă, în sânu-i de-amar,
Lucește o steauă în piatră schimbată,
În mărgăritar.
(Când marea…)

Față de sonet, aici situația este inversată, oceanul și-a schimbat tactica: nu mai năzuiește *direct* la cetatea seninului, cerul însuși fiind acela care se îndură a trimite stihiei primordiale o rază de stea, un *mesaj*. Dar ce se întâmplă cu mesagerul? Este el primit ca un oaspete de onoare în cleștarul undelor? Vai, nu! În locul unei recunoașteri reciproce, substanța îi va fi alterată, fiind transformat în perlă a adâncului și făcut prizonier. Marea rămâne perversă și „turbată". Raza stelei, lumină celestă care-i este dăruită, pentru a o lumina, permițându-i să-și contempla făpturile adâncului, este făcută captivă și *denaturată*, la propriu. Undele ei devin *mreje* înșelătoare. Poemul sugerând că așa se întâmplă cu orice idee emisă de o „frunte unsă cu mir"; vulgul o face de nerecunoscut, adaptând-o nivelului său de înțelegere. De aici tonul deznădăjduit al acestui sălbatic și mlăștinos peisaj psihic.

Dacă nu poate avea steaua, marea poate avea raza ei, înfășurată în mărgăritar. Și-i e îndestul să se cumințească. Tot așa, vulgul nu poate înțelege nemijlocit ideile înalte, abstracțiunile unei revelații, ci urzite în parabole pe care le va păstra (chiar dacă pândite de pietrificare) ca mărgăritare de înțelepciune. Dacă va ști să le prețuiască, va putea supraviețui vremurilor de restriște când luceferii dispar de pe boltă, depănându-și-le prin povestași de talent ridicați din rândurile ei. Iată de ce aceștia își vor începe băsnirile cu invocația preliminară „înșir'te mărgărite". Căci poveștile, tradițiile fac dintr-o turmă un popor civilizat. Însă când apa mării nu mai primește în sânul ei căldura soarelui, lumina unei stele pentru a le înapoia în icoană, rămâne numai cu amarul ei; când un grup nu mai recunoaște un conducător, nu-i mai reflectă nimbul, el devine *refractar*, se complace în traiul lui amărât. (Sensul tânguirii lui Petru Rareș din piesa lui Delavrancea). Poetul care s-ar naște în mijlocul lui are certitudinea elecțiunii sale divine: „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarele soarbe un nour de aur din marea de-amar", exclamă el (ms. 2254 18v.).

Cu această splendidă metaforă, dintr-o singură trăsătură de penel (și în mod evident rostită dintr-o suflare), Eminescu zugrăvește o apoteoză tot atât de exemplară ca și a eroilor antici metamorfozați în astre. Soarele spiritual nu numai că iluminează tainițele oceanului națiunii, dar în divina-i alchimie are puterea miraculoasă de a-i distila apa amară în vapori dauriți. Regăsim tema, turnată în versurile actului I, scena 5 a piesei ***Mira***:

Când ca un soare mândru, cu inima de jar,
Ce soarbe nori de aur din marea de amar,
El m-a-nălțat pe mine din mare, din popor
La rangur'le mărirei, la tronu-i lucitor.

(ms. 2254 70v.)

Strălucirea acestor nouri zenitali ia ochii omului de rând - când își aduce aminte să-și înalțe privirea către ei. Dar pe cerul amurgului - de zi sau de veac - nourii de aur se prefac în nori arămii, și atunci lumea îi recunoaște ca zmei și dragoni înfocați, plini de geniu. „O, geniu mândru", i se adresează fata de-mpărat „smăului" prefăcut în „steauă" (***Fata-n grădina de aur***). În ceas vesperal, Luceafărul devine mai vizibil decât Soarele și îi ia locul pe boltă: dragonul-șarpe de aramă se substituie în aparență luciferic, însă proniator în intențiile Dumnezeirii, care-i îngăduie să-și forjeze poporul la văpaia geniului său. Figura lui ambiguă se lasă valorizată atât ca Demiurg, cât și ca „Mirele universului-naturei", acea „frunte senină sau încinsă-n aur" care modelează /gândirea?/ a mii de oameni/…/ într-o uriașă volbură de foc" (cf. ms. 2254 18r., cu lecțiuni incerte).

După felul în care se înfățișează, ea poate fi steaua unui neam, îngerul lui de strajă, sau întunecatul semn al damnării înscris pe frunte, norocul sau blestemul lui.

Iată de ce ruga noastră adresată Celui Etern va fi cu totul alta decât a Smăului: Doamne, nu ne lua al nemuririi nimb, nourul de aur ce miruie fruntea lui Eminescu!

Surse bibliografice

Paul Davies, ***Universe in Reverse: Can Time Run Backwards?*** Apud G.E.Parker, H.M. Morris, ***Introducere în știința creației***, Ed.Anastasia, Buc., 2000, p.344.

Constantin Noica, ***Cuvânt împreună despre rostirea românească***, Ed.Humanitas, Buc.,1996, pp.91, 94.

Pentru citatele din Mihai Eminescu am folosit:

- ***Opere alese, I***, Editura pentru Literatură, Buc.,1964 (***Scrisoarea I***), p.138.
- ***Opere IV***, Teatru, Ed. Minerva, Buc.,1978 (ms. 2254 18 r. și v., 70v.), pp.403, 418, respectiv 77.
- ***Opere VI***, ***Proza literară***, Ed Minerva, Buc.,1982 (***Sărmanul Dionis, Geniu pustiu***), pp. 43, 159, 161.
- ***Opere IV***, ***Poezii postume***, Ed. Saeculum I.O., Buc.,1998 (***Când marea…***), p.19.
- Petru Creția, ***Constelația Luceafărului. Sonetele. Scrisorile***, Ed. Humanitas, Buc.,1994 (***Fata-n grădina de aur, Azi oceanu-ntărâtat, Adânca mare…***), pp.25, 141, 143.
- Revista ***Manuscriptum*** nr.1/1991 (***Odă pentru Napoleon, Marea nalță mii de valuri***).

Grafică de Petru Ignat

Noua idolatrie

Cristi PANTELIMON

Noi suntem o nouă specie a umanității, cei care, pentru prima dată în istorie, nu se mai tem de nici o faptă a lor. Nouă totul ne este permis, de la blasfemie la idolatrie, de la minciuna cea mai grea la fapta cea mai abominabilă, de la războaiele cele mai sângeroase la lepădarea zilnică de Dumnezeu. Umanitatea seamănă cu cazanul de smoală al iadului: aici se fierb la foc veșnic otrăvurile cu care ne hrănim ceas de ceas, fără măsură. Suntem prima generație istorică lipsită total de conștiință istorică. Ce înțelegem noi prin conștiință istorică? În nici un caz n-ar trebui să înțelegem, așa cum o fac filosofii, doar simpla reflectare de sine a faptului istoric, simpla oglindire în lumina conștiinței, sau, altfel spus, ruperea de solipsismul pragmatic al faptei oarbe. Nu. Prin conștiință istorică ar trebui să înțelegem depărtarea de prezent și înscrierea faptei în transcendentul pur. Reflectarea în transcendent, proiectarea faptelor noastre în infinitul ontologic, aceasta ar trebui să fie preocuparea noastră spirituală. Și aceasta dincolo de ajutorul numitei conștiințe, care este un simplu vehicul al dedublării faptei, al oglindirii ei. De multe ori, mai periculos decât fapta însăși. Să gândim, cu acribia lui Kant, că nici o faptă nu poate fi pură din punct de vedere moral, dacă nu este proiectată în puritatea voinței ultime de natură bună, în sine, în legea morală.

Despre noua idolatrie vrem să vorbim aici și, mai mult decât atât, despre incapacitatea gândirii noastre de a o recunoaște ca atare și de a o izola și condamna. Pentru că suntem prima generație a umanității total prizonieră faptei, nu mai avem puterea de a condamna nici o faptă. **Iubim faptele mai presus de orice, ne închinăm lor.** Aici este și marea noastră rană, marea noastră durere: **idolatrizarea faptei. Am ajuns să disprețuim în așa măsură oamenii contemplativi și să-i zeificăm pe cei "activi", nebăgând de seamă că, dintre cele două categorii, în mod sigur primii nu ne fac nici un rău, iar ceilalți nu ne fac nici un bine.** Iată cum omul nostru alege, ca un orb, ceea ce nu ar trebui să aleagă. **Alege absența binelui în loc de absența răului**, alege fapta întâmplătoare, de la o zi la alta, în locul gândirii pe termen lung, alege să-și piardă viața în rătăciri umilitoare decât să fie liniștit pe un singur drum.

Interzicerea faptei nu a fost în istorie doar rodul unor tabu-uri întâmplătoare. Antropologii cred că găsesc explicații pertinente atunci când judecă diferitele interdicții ca manifestări ale unor instincte sociale primare, ca structuri perene în care se dezvoltă viața socială și pe care societatea nu le poate încălca fără a se periclita pe sine. Tabu-ul are deci o explicație sociologică, coerentă, dar facilă și insuficientă, ca orice explicație de acest tip. Funcționalismul, structuralismul și alte paradigme sociologice au încercat toate înscrierea manifestărilor de acest ordin într-o clasă de fenomene ușor de înțeles, prin procedee științifice. Aici însă limitele științei sunt mai clare ca oriunde. **Căci nicăieri mai mult decât în viața socială știința nu este mai aproape de adevăr și în același timp mai tragic de îndepărtată.** Nicăieri ca în cazul societății nu este mai vizibilă marea disponibilitate de cunoaștere a omului, marea sa cutezanță și forță, dar și ratarea sa cea mai spectaculoasă. Există, desigur, mai multe etape, modalități și cauze ale ratării explicațiilor din științele sociale, dar nu este momentul să intrăm acum în detalii.

Să revenim. Interzicerea anumitor fapte nu se explică pornind de la natura aparte a acestora. Antropologii și sociologii cred că pot găsi explicații adecvate tratând despre diferența specifică a unor categorii de fapte, nu despre genul proxim. De exemplu, incestul nu le va atrage acestor oameni atenția pentru natura sa de faptă, ci pentru natura sa de incest, de faptă de un anumit tip, deosebită de alte fapte sociale. Este una dintre erorile științei despre om. În realitate, incestul ori alte variante de fapte sunt oprite **tocmai pentru natura lor de faptă.**

Societatea noastră tinde să devină, așa cum am mai amintit, singura societate din istorie care nu-și mai condamnă anumite fapte, dându-le tuturor drept de existență. Nu vom mai avea interdicții ca cele cunoscute până acum. Nu vom mai avea tabuuri, dimpotrivă, vom cultiva așa-numita **dezinhibare** a omului, nu vom mai opri manifestările animalice ale semenilor noștri, ci, dimpotrivă, ne vom bucura de "inspirația" lor de moment, pe care o vom considera demnă de urmat, **nu ne vom reține de la nimic, de teamă să nu ne apară una din miile de specii de frustrări de care e capabil omul modern, care pe toate le vrea și de nimic nu se poate lipsi.** În fine, ne vom închina faptei, oricum ar fi ea, orice înfățișare ar avea.

Tertullian spunea că **idolatria este răul cel mai mare de care suferă omenirea**. Idolatria înseamnă la el, cum știm, mai mult decât cultul curat păgân al idolilor. Înseamnă o atitudine față de viață și de întâmplările ei. Am putea spune, mergând pe această cale, că, în înțelegerea marelui scriitor creștin, nu numai lumea păgână e idolatră, ba, mai mult, **e posibil să ne imaginăm păgânismul în afara idolatriei, până la un punct și, invers, să vedem în unele manifestări ale lumii creștine forme mult mai grave de idolatrie**. Nu e lipsit de interes să procedăm la această amplificare a gândului lui Tertullian și să ne imaginăm, cunoscându-i ideile, că epocile păgâne anterioare celei în care a scris i s-ar fi părut mai puțin idolatre în fondul lor decât epoca creștină pe care o trăim noi astăzi. Știm că una dintre acuzele sale la adresa lumii romane era tocmai pierderea contactului cu zeii vechi, cu tradițiile bune de moralitate ale începuturilor Romei. *"Unde vă e credința; unde respectul datorat strămoșilor voștri? Prin costum, prin trai, prin rânduiala voastră, prin simțăminte, prin chiar vorbirea voastră însăși, v-ați îndepărtat de străbuni. Lăudați întruna pe cei de demult și totuși trăiți după vremurile cele noi. După cum se vede, în timp ce vă îndepărtați de bunele învățăminte strămoșești, voi păstrați și păziți numai acelea care nu ar trebui, iar pe cele ce ar trebui le treceți cu vederea."* (*Apologeticum*, VI, 8)

Idolatria la Tertullian este, din acest punct de vedere, similară până la un punct ideii de maturizare și decădere a unei civilizații, forma sa finală de manifestare, în genul "declinului occidentului", de care vorbește un Spengler. **Grandoare și decadență, corsi e ricorsi, creștere și descreștere, sunt fazele normale ale oricărei mari civilizații. Idolatria este varianta creștină a celui de-al doilea termen al fiecărui binom din cele de mai sus.** Așa încât, dacă "imperiul creștin" născut în vremea marelui scriitor antic (cât de bucuros era el că cei care ajung să cunoască mica sectă a creștinilor se convertesc pe dată, iar credința cea nouă scapă de un dușman și găsește în felul acesta un admirator!) a însemnat inițial o diminuare a tensiunii idolatre, acum asistăm, natural, la reapariția acestui mare păcat.

(Va urma)

Ultimii metri?

Paul GHIȚIU

Istoria. Nu înțeleg, de ce mai studiem istoria dacă nu ne pasă de ea? Dacă nu încercăm să o înțelegem, să tragem învățămintele și să le folosim. De pildă, tema imperiilor. Nici unul nu pare a învăța ceva din ceea ce au pățit cele din trecut. Și, slavă Domnului, istoria pe care o studiem este plină de istoriile lor nereușite.

Discutăm zilnic despre ce se întâmplă în lume: rece sau pătimaș, cu onestitate sau prefăcătorie, documentați sau urechiști, cu ideile altora, cu frânturi din ideile altora, cu mutanți ale ideilor altora sau, uneori, cu ale noastre. Mai ales problematica politică și geopolitică pare să stârnească un constant interes ridicat. Popoarele, națiunile și viitorul lor consumă fluvii de cuvinte spuse ori scrise.

Și e normal; perspectiva dispariției personalității sau chiar și a corpului marii familii din care fiecare face parte, înghițită de o alta, sau stinsă prin lipsa voinței de a mai fi, încruntă multe frunți, strânge înfiorate multe inimi, ridică sincere, sau demagogice, drepte sau nedrepte multe glasuri.

Iată poporul român: apărut târziu sub această denumire pentru că târziu și vremelnic a scăpat de interesul altora, vecini sau vecini ai vecinilor. Ieri ne pândea pierderea identității în mașina de tocat destine (personale și naționale) a comunismului, azi (mâine) sub mașina de călcat alimentată cu aburii hamburgherului și bulele de Coca-Cola. Sau putem dispărea și noi împreună cu toți ceilalți de pe Pământ. Celor care gândesc, care sunt informați și care înțeleg și dezastrul care ne paște le pare o grozăvie nemaipomenită. Celorlalți, nu, căci de-abia așteaptă să fie cumpărați, curățați, împachetați și vânduți la raionul de pitici de grădină.

Vechea Europă. A existat o *Veche Cultură și Civilizație Europeană*, care a început pe la 7000 î.e.n, într-un spațiu cuprins între bazinul danubian, sud-estul Italiei, insulele sudice din Mediterana și Marea Egee, Anatolia, bazinul pontic, Moldova și vestul Ucrainei. O civi-

lizație perfect închegată - cu o *structură economico-socială specifică, comportând trăsături, tehnici și forme de organizare proprii, gândire mitică și ansamblu de credințe și comportamente religioase și modalități de expresie plastico-decorative individualizate* – care s-a întins pe o perioadă de peste 4000 de ani. Datele arheologice, lingvistice și mitologice se unesc pentru a ne vorbi, zice cercetătorul american de origine lituaniană, Maria Gimbutas, *despre o societate matriarhală, teocratică, pașnică, iubitoare și creatoare de artă, care a precedat societățile indo-europenizate patriarhale de luptători (...) o cultură a unei societăți de agricultori* care o *precede cu câteva milenii pe cea sumeriană. În Vechea Europă nu existau fortificații elaborate și nici arme de luptă (...) femeile aveau rolul principal* dar *femeile și bărbații activau în mod egal întru binele comun (...)* semănau, culegeau, măcinau, făceau pâine, țeseau, ridicau case, topeau metale, dar erau și *constructori de temple, producători de ceramică admirabil pictată și de obiecte de cult, creatori de sculpturi și de figurine reprezentând divinități într-o mare varietate de tipuri, organizatori de și participanți la ritualuri sezoniere, funebre și de alte feluri,* și *au folosit o scriere sacră începând cu cel puțin sfârșitul mileniului al VI-lea î.e.n.,* scriere mai veche cu aproape 2000 de ani decât cea sumeriană considerată până nu de mult prima scriere.

Despre aceeași perioadă, profesorul Ion Ghinoiu, renumit etnolog, afirmă: *Pe ambele maluri ale fluviului s-a dezvoltat, cu 7000 de ani în urmă, pe fondul unei alte culturi dunărene, Schela Cladovei, un adevărat imperiu civilizator, cultura Criș-Starcevo.* Conform acestuia, și multor altor cercetători, cursul inferior al Dunării, cu bălțile, delta și marea au oferit, așa cum s-a întâmplat cu toate fluviile lumii, condiții excelente de supraviețuire. Mai mult, Carpații sunt definiți de antropogeografi, spune același cercetător, ca *munți deosebit de ospitalieri ai lanțului Alpino-Himalaian. Ei au oferit omului adăpost pe largile platforme de eroziune și în cele peste 300 de depresiuni și bazine depresionare, facilități de transport de-a lungul apelor și potecilor și drumurilor de culme, variate resurse ale solului (culesul din natură, păstoritul, agricultura pe platformele de eroziune și în terase, vizibile și astăzi) și ale subsolului.*

Maria Gimbutas arată că în jurul anilor 6700-6500 începe să fie folosită ceramica arsă la temperaturi înalte și lustruită atât în Vechea Europă cât și în Orientul Apropiat și foarte repede apare și ceramica pictată. *Evidența cronologică nu vorbește despre o prioritate a Orientului Apropiat, ci sugerează* ***extinderea unei idei,*** *mai degrabă decât migrații sau importuri în sud-estul Europei.*

Amploarea și complexitatea acestei culturi neolitice est-europene este atât de mare încât *sfârșitul mileniului al VII-lea este caracterizat de o dezvoltare explozivă a artelor și tehnologiilor*, iar pe la mijlocul mileniului VI î.e.n. *satele cu case rectangulare, apărate de șanțuri sau de ziduri puteau să aibă până la 1000 de locuitori.* În aceeași perioadă, *amplasamentele din vestul și nordul Europei, așa cum sunt cele de lîngă lacurile elvețiene, sunt niște simple cătunuri.*

Peste această civilizație a coborât, pe parcursul altor mii de ani (între 4000 și 2200 î.e.n.), civilizația războinică a indo-europenilor. Vechea Europă este înlocuită de Europa indo-europeană subiect mai târziu al altor valuri de invazii, sosite din aceeași mare arie de origine.

TIMPUL și timpul. Privind în urmă și adunând în câteva cuvinte: Vechea Europă a durat 4000 de ani. Atât de mult, spus atât de repede, dacă nu ești atent, prins cu *problemele zilei*, pare extrem de puțin: 2-3 secunde.

După 4000 de ani, o civilizație înfloritoare, pașnică, rafinată și bogată a dispărut prin infiltrarea apoi cucerirea sistematică de către o alta, războinică, având avantajul armelor, calului recent domesticit (recent, adică vreo mie de ani!), cu o dezvoltare culturală și artistică inferioară. Cercetătorii spun că Vechea Europă a intrat cu multe elemente, unele chiar nealterate, în viitoarele civilizații și că unele semne ale ei, se regăsesc și astăzi în obiceiuri sau literatura populară.

Dacă ești atent, atent de tot, și înțelegi ce înseamnă, față de viața ta, sau chiar față de cei aproape 700 de ani ai civilizației umaniste occidentale, cei 4000 de ani, simți cum materia istorică expandează. Apoi te îngrozești a doua oară: și totuși s-a dus.

Azi și mâine. Azi și mâine sunt boabe de nisip. Dar în lumea noastră ele pot fi mai mult, fiecare, decât 4000 de ani în care Vechea Europă a fost înlocuită de Europa antică. Azi, Europa și tot pământul, pot fi înlocuite în câteva ore.

România. România se află din nou pe drumul năvălirilor din est și sud-est și al fluxului invers, dar pe epuizare, de ideologie occidentală. Toți cei care trec pe aici acționează în numele unei internaționale: comunistă, democratică, mai nou americane.

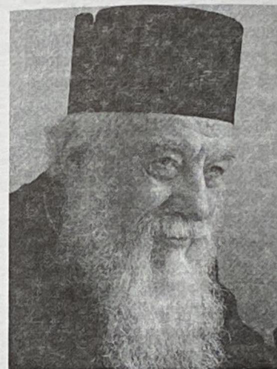
Între Tratatul de la Varșovia și NATO lumea continuă să se schimbe, iar cea de mâine ar putea fi mai hidoasă: armele sunt tot mai sofisticate, mai nimicitoare și mai la îndemâna tuturor, industriile, automobilele, avioanele, bombele modifică clima amenințând cu inundarea unor zone întinse de oceanele și mările în creștere și cu deșerturi în alte zone; virușii, bacteriile, microbii mutanți sau produși în laborator pot repeta oricând masacre de zeci sau sute de ori mai mari decât cele din trecutul ciumei, holerei, tifosului. Cei de azi continuă să ridice tot mai trufașă această lume împinși de la spate chiar de ea: odată pornită ea nu se mai poate opri decât în dezastru.

Viitorul va fi altfel decât ceea ce s-a întâmplat în ultimile câteva sute de ani și e posibil să fie foarte scurt. Istoria nu a folosit și pentru că ea a fost refuzată – umaniștii au promovat *tabula rasa.* Dacă e să fim realiști, secolul XX a fost un secol de tranziție: deși a părut asemănător celor trecute a părut și total nou. Amenințările noului secol au apărut, s-au dezvoltat și au fost puse în practică în el.

MORMÂNTUL FURAT

De ce a fost ars trupul lui Mircea Eliade?

Pr. Gheorghe CALCIU

Când am aterizat pe pământul american, nu cunoșteam nici un nume de român care să locuiască acolo, în afară de Arhiepiscopul Valerian, fie-i pomenirea de trei ori sfântă, despre care aflasem că se exilase în Portugalia. Nu știam cine era noul episcop. Dar Biserica din America s-a făcut simțită, prin prezența la aeroportul din New Youk a unei delegații de preoți din partea Episcopiei, care mi-a dăruit o cruce veche și frumoasă de argint, din secolul al XVII-lea, scrisă cu litere chirilice. Crucea îmi fusese trimisă de Maica Alexandra – Principesa Ileana a României, fondatoare și stareță a Sfintei Mănăstiri "Schimbarea la Față". Mă aștepta un număr mare de români cu steaguri. Aceasta primire mi-a mai alinat pătimirile. Mulți din cei care m-au întâmpinat erau foști deținuți politici care mă cunoșteau. Mi-aduc aminte de Grigore Caraza, om cu suflet năvalnic, care a rupt semnul ce marca până unde puteau ajunge cei care așteptau pe călători și s-a repezit de m-a luat în brațe. Atunci mi-am dat seama cât de mulți români ajunseseră în America și ce bine erau organizați - căci aflaseră că sosesc și veniseră să mă primească.

Am aflat apoi de mulți alții, care locuiau în diverse părți ale Americii. M-am bucurat să aflu că și Mircea Eliade își are reședința în Statele Unite, nu în Franța, cum crezusem. De atunci am dorit să-l întâlnesc, mai ales că știam că el fondase **Comitetul pentru Salvarea Părintelui Calciu** și voiam să-i mulțumesc. De fapt, această mulțumire era pretextul pentru a fi primit de el. Practic, nu știam cum să ajung la el, nu aveam curaj să mă mișc în imensitatea Americii. Eram speriat de toate, nu aveam mașină, nu știam să conduc și mă simțeam în toate foarte stingher.

Vizita la Eliade

În februarie 1986, am fost invitat la Mircea Eliade. Locuiam în Cleveland. În același oraș era un legionar bătrân, Victor Corbuțiu. Acesta m-a anunțat că frații doctori Ronnett vor veni cu mașina de la Chicago să mă ia pentru a-l vizita pe Eliade. Cred că măcar unul din cei doi doctori îl consulta din când în când pe Eliade. A mers și Corbuțiu cu noi. Eram foarte emoționat. Am fost primiți imediat.

Mircea Eliade era aproape dărâmat. Nu cu mult înainte, biroul său arsese și dezastrul acesta, cum îl numea el, îl afectase foarte mult. După câte înțelegeam, manuscrisele fuseseră salvate, dar erau diferite note, frânturi din gândirea lui, probabil, unele scrisori care arseseră parțial sau total. În orice caz, nu era chiar un dezastru. Prima parte a discuției s-a învârtit în jurul incendiului care se pornise de la cenușa pipei sale scuturate în coșul cu hârtii. Eliade ne-a arătat unele manuscrise cu marginile arse, cuprins de jale, așa cum o mamă ar arăta scutecele copilului ei mort. Purta niște mănuși de piele care îi lăsau numai vârfurile degetelor descoperite și când scria împingea creionul făcând litere ascuțite, pentru că anchiloza degetelor nu-i permitea să rotunjească literele. Era extraordinar de dependent de soția sa și aproape la orice decizie, oricât de mică pe care trebuia s-o ia, o consulta. În același timp, doamna Eliade îl supraveghea cu o dragoste posesivă și cu un devotament care nu se consumase în anii petrecuți împreună.

Discuția a revenit la mine. Eliade s-a mai încălzit puțin, considera că acționase bine înființând acel comitet pentru mine, dar mă întreba dacă nu cumva, din cauza aceasta, Securitatea și Ceaușescu fuseseră mai salbatici față de mine. L-am asigurat că, dimpotrivă, ori de câte ori o personalitate românească din Occident sau un oficial al unui stat din Vest se interesa de mine sau numai îmi pomenea numele, eventual vizita România, situația mea se îmbunătățea. În perioadele în care nimeni nu mai pomenea de mine, deveneau foarte cruzi. Acest lucru l-a bucurat, fiindcă unii dintre românii care-l vizitaseră îi spuseseră contrariul. Cu delicatețea lui, Eliade nu a pomenit nici un nume.

Încet-încet, conversația a devenit familiară, i-am povestit lui Eliade că se pornise o campanie de denigrare a lui Eminescu, începută de Moses Rosen și la care, direct sau indirect, se

raliaseră unii intelectuali care, convinşi sau oportunişti, negau valoarea poetului naţional. Eliade a rostit numele unor tineri intelectuali români care-l vizitaseră, printre aceştia Adrian Păunescu. Mulţi dintre românii din exil, apropiaţi lui Eliade, îl mustraseră, deoarece îl primise de mai multe ori pe Păunescu. I-am spus câteva lucruri despre Păunescu, fără a accentua prea mult ceea ce auzisem, fiindcă nu voiam să mă aşez în rândul celor care îi reproşaseră lui Eliade întâlnirea cu Păunescu.

Eliade avea o credinţă de ţăran

L-am rugat pe Mircea Eliade să scrie un articol despre Eminescu, nu unul apologetic, nici de apărare, ci unul aşa cum îl simţea el pe marele poet şi să-l publice în *Cuvântul Românesc*. Mi-a spus că a mai scris despre Eminescu – nu ştiam atunci exact ce –, dar eu am stăruit şi mi-a promis că o va face. Credeam în forţa cuvântului lui şi nici nu am avut vreo îndoială că va scrie articolul. Nici o clipă nu m-am gândit că moartea lui era atat de aproape. Simţeam în el o forţă spirituală şi chiar fizică, dar poate mă amăgeam.

Corbuţiu şi cu fraţii Ronnet au început să-şi depene amintirile din studenţie şi, cum era şi firesc, au ajuns la Mişcarea Legionară, la unele amintiri comune. Eliade s-a angajat şi el în discuţie. Am observat că amintirile lui se învârteau mai mult în jurul lui Nae Ionescu. Mai târziu, citind *Memoriile* lui, am constatat că niciodată nu s-a dezis de Nae Ionescu şi am înţeles de ce a vorbit mai mult despre el. În orice caz, erau multe amintiri pe care le avea cu cei trei în comun şi care îmi dezvăluiau o generaţie de luptă şi de ideal aproape legendară. Oameni de o înaltă calitate intelectuală, gata de sacrificiu, morali şi devotaţi. Atunci l-am auzit pentru prima dată pe Corbuţiu spunând că păcatul cel mai mare al elitelor legionare a fost încălcarea jurământului sărăciei de bună voie. Am fost şocat de afirmaţia lui, pentru că toţi legionarii pe care i-am întâlnit în închisoare, sau despre care am auzit, trăiseră doar în persecuţie, în lagăre, în închisori ori fuseseră ucişi. Mă întrebam: oare când au avut ei timp să se îmbogăţească sau, dacă s-au îmbogăţit, ori au moştenit vreo avere, când au avut timp să se bucure de ea?

La un moment dat, când atmosfera devenise foarte destinsă şi chiar amicală, l-am întrebat pe Mircea Eliade dacă intelectualismul lui în problemele religiei sau cunoaşterea adâncă a religiilor orientale i-au afectat în vreun fel ortodoxia, mărturisindu-i că aceasta era întrebarea care ne chinuia pe noi, noua generaţie care trăiam în duhul ortodox, fie că eram preoţi, monahi sau laici. Eliade m-a asigurat cu tărie că *nimic nu s-a mişcat în sufletul său din credinţa lui*, că el şi-a construit *o credinţă simplă, cât mai simplă, ca a unui ţăran român* şi că această temelie a rămas nezdruncinată în el.

A spus lucrul acesta cu simplitate şi foarte convingător. L-am crezut fără nici o urmă de îndoială. Ne-am despărţit liniştiţi. La plecare, Eliade mi-a promis un set complet al *Istoriei Religiilor*, care urma să apară în luna martie. Deoarece urma să plec în Europa, la nişte conferinţe, m-a invitat ca la întoarcere să-i fac o nouă vizită şi să-mi iau şi volumele promise.

Incinerarea istoricului religiilor

După două săptămâni, am primit de la doamna Eliade o scrisoare vehementă, în care mă acuza că i-am adus în casă nişte legionari, care l-au târât pe soţul ei într-o discuţie compromiţătoare; că el niciodată nu a fost legionar şi multe altele de acest fel. Încheia ameninţându-mă că mă dă în judecată. De fapt, nu am înţeles de ce se temea, din moment ce nu fuseserăm de faţă decât noi; nici un străin nu asistase.

I-am răspuns că nu eu i-am adus pe ei, ci ei pe mine şi că au făcut-o la cererea lui Mircea Eliade. Că eu nu-i cunoscusem pe fraţii Ronnett, nici nu ştiam de existenţa lor până în clipa în care mi i-a prezentat Corbuţiu, pe care îl cunoscusem la biserica din Cleveland; că amintirile pe care şi le-au împărtăşit nu erau legate de mine în nici un fel şi nu le cunoscusem până atunci. (Mă refeream la aminitirile lor personale, nu la cele de ordin mai general). Doamna nu mi-a răspuns, iar la întâlnirile noastre ulterioare, fie în America, fie în Europa a fost foarte prietenoasă.

Pe 23 Aprilie 1986, ziua Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, patronul meu cel purtător de biruinţă, am aflat de moartea lui Eliade şi, de necrezut, de incinerarea lui. M-am tulburat foarte tare în inima mea. De ce m-a minţit? De ce nu mi-a spus că avea de gând să se ardă. De ce mi-a spus că are o credinţă de ţăran, simplă, fără nici o urmă de orientalism? Un ţăran simplu nu se arde. Mi-aduc aminte că am scris atunci un articol în care i-am pus, postum pentru el, toate aceste întrebări cu oarecare brutalitate, acuzându-l.

În iunie m-am întors în America. Acum aveam obişnuinţa călătoriilor, puteam merge cu trenul, mă "descurcam" cu vocabularul redus englezesc pe care mi-l însuşisem. I-am făcut o vizită doamnei Eliade. Aveam mai multe lucruri să o întreb. Cea mai importantă întrebare era: "De ce l-aţi ars?"

Un prieten din Chicago mi-a dat o video-cameră, m-a învăţat cum s-o mânuiesc pentru a avea măcar acum pe peliculă o vizită la Eliade, fără Eliade. Am făcut cum am fost învăţat. Când am intrat pe strada lui Eliade am debitat toate banalităţile care se spun într-o astfel de peliculă: cum pe strada aceea venea istoricul religiilor la căminul său, cum intra pe poartă etc., toate locurile comune care seacă emoţia reală a unei asemenea vizite în care dramatismul cel mai mare era incinerarea lui. Doamna m-a primit cu bunăvoinţă, am trecut în fugă cu aparatul prin cele câteva camere, apoi am intrat în salon, care fusese amenajat de doamna Eliade ca un fel de cameră sfântă în care, pe un cămin special, se afla într-o firidă o fotografie a lui Eliade. De o parte şi de alta ardeau două lumânări; alte câteva obiecte care aparţinuseră celui dispărut. O atmosfera păgână, orientală: Eliade devenise un fel strămoş zeu, un soţ zeificat.

Doamna mi-a spus că acolo îşi face ea rugăciunea (probabil se ruga lui Mircea). Am întrebat-o: «De ce l-aţi ars, doamnă?» Mi-a răspuns că, de mai mulţi ani, când se plimbau seara,

treceau pe lângă o capelă foarte frumoasă, unde era un cenotaf şi aşa au hotărât ei ca primul care va muri să fie ars de supravieţuitor, iar al doilea să lase prin testament să fie ars. Atunci am crezut-o şi l-am acuzat pe Eliade pentru hotărîrea luată şi pentru că a evitat să-mi spună adevărul.

Am ajuns acasă la prietenul meu. A scos caseta pentru a o viziona. Nu se imprimase nimic pe casetă. Uitasem să scot capacul de pe obiectiv. Atunci am crezut ca Sf. Gheorghe nu mi-a permis înregistrarea ca o pedeapsă că nu am avut curajul, atunci când Eliade mi-a vorbit despre credinţa lui simplă de ţăran, să-i fi spus: *Domnule Profesor, nu aţi vrea să mergem puţin în camera alăturată să vorbim numai între noi?* Şi să-l fi spovedit. Acum cred altceva. Mă voi explica.

După ani de zile, după ce din protagoniştii acestui articol: Eliade şi soţia lui, dr. Alexandru Ronnet şi Corbuţiu au trecut la cele veşnice şi am rămas numai eu şi Mircea Ronnett, în martie 2003, am vizitat cimitirul din Paris şi am rejudecat toate cele întâmplate într-un mod diferit.

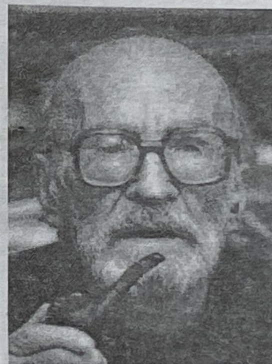
M-am întrebat de ce Eliade ne-a lipsit de mormântul său, la care să fi putut noi merge. Încet-încet şi-a făcut drum în mintea şi în inima mea gândul că poate nu era el cel atât de vinovat, cât cei din jurul său care l-au târât într-o aventură nefericită, profitând de boala şi de durerea doamnei Eliade. Apoi mi s-a strecurat îndoiala că acestea s-au făcut cu acceptul lui. Poate că a fost un fel de complot al unora din cei îndureraţi de moartea lui, care au crezut că vor capta astfel «energia» lui prin procedee orientale. Până atunci, spiritul lui Eliade nu mă tulburase în nici un fel. Era ca şi cum totul se încheiase între noi. Eu făcusem greşeala de a nu-l chema la spovedanie şi el mi-a ascuns intenţia de a se arde. Greşisem amândoi. După schimbarea direcţiei gândirii mele, a început să mă bântuie amintirea lui, să-l visez.

Un articol şi o fotografie

Atunci s-au petrecut două lucruri care mi-au arătat că, într-adevăr, între mine şi sufletul lui Mircea Eliade se stabilise o legătură prin voia lui Dumnezeu şi că drumul pe care mergeam eu în aprecierea întâmplării legate de arderea lui, era o bună cale. Cineva mi-a trimis un articol scris de Culianu, un discipol drag lui Mircea Eliade, după cum afirma Culianu şi cei care l-au cunoscut. Interesant este că Mircea Eliade, la întâlnirea noastră, deşi a vorbit de mai mulţi români, nu a pomenit niciodată numele lui Culianu.

Motivul arderii lui Eliade, fapt care pe noi, ortodocşii români, ne tulbură, va rămâne o taină pe care o vom şti după moartea noastră, când Dumnezeu ne va descoperi lucrurile neştiute.

Culianu şi-a scris articolul pe baza notărilor din jurnalul său personal. Îmi este greu să rezum articolul lui, de aceea, îl ataşez la articolul meu şi rog pe cititori să facă un efort să-l citească. Articolul este foarte bine scris, sentimentul de dragoste al autorului şi al celorlalţi este aproape apăsător. În articol este descrisă agonia şi moartea lui Eliade. Autorul insistă pe o anumită atmosferă cu puternică influenţă orientală, amintind de despărţirea lui Buda de ucenicii săi. Din această cauză, şi-a subintitulat articolul **Mahaparinirvana.**

Atmosferă de misticism oriental, cu unele aluzii la Iisus, amestecul sincretist al religiilor, credinţelor şi cultului, toate pledează pentru un aranjament determinat de jalea celor care se despărţeau de cel care fusese centrul vieţii lor intelectuale şi, într-un sens, spirituale.

Exact în aceeaşi perioadă am mai primit un semn de la Eliade. După 15 ani de la vizita la Eliade, Mircea Ronnet mi-a arătat câteva fotografii făcute cu ocazia acelei întrevederi, în care apăream şi eu şi profesorul. Nu ştiam nimic despre aceste fotografi, iar Ronett le descoperise întâmplător, căci uitase de ele. Unele dintre ele erau foarte semnificative pentru mine, care mi-am putut aminti exact momentele în care au fost făcute. Era un mesaj ilustrat de dincolo de mormânt, un semn care îmi întărea noua convingere în privinţa arderii lui Eliade. Era exact în zilele în care îmi colaţionam datele privind vizita despre care vorbesc şi îmi dădeam seama că nu mai aveam nici o fotografie a acestui eveniment. Fotografia cu el cu pipa în gură este una cunoscută de mulţi. Cea în care cu întind mâna peste masă spre istoricul religiilor surprinde momentul în care el ne arată un fascicol din ultima sa istorie, dactilografiat. Atunci a răspuns la întrebarea mea: *"Am o credinţă de ţăran simplu."*

Şi în prima, şi în a doua fotografie, faţa lui Eliade arată sinceritate şi nimic din ea nu exprimă o jenă care, dacă m-ar fi minţit, s-ar fi văzut. Privind fotografiile şi amintindu-mi la fel de fotografic clipele de atunci, m-am convins că Eliade nu m-a minţit. Figura lui este a unui om care nu a minţit niciodată. Niciodată cineva nu a afirmat despre el că ar fi capabil să spună un neadevăr. Devotamentul celor care au stat în jurul său în perioada agoniei - de pildă, decanul Gamwell a stat şapte ore în picioare pe culoarul spitalului - nu putea avea loc în inima unor oameni care ar fi avut îndoieli referitoare la cinstea lui Eliade. Nu pot invoca iarăşi, nici un complot conştient pentru a acţiona dincolo de afirmaţia ortodoxiei sale. Cred mai curând că cei care îl iubeau şi care nu aveau deloc «o credinţă simplă de ţăran», au uzat de mirajele orientalismului pentru a nu-i pierde «energia».

Concluzie: Eliade a fost ars fără voie

Am văzut filmul lui Paul Barbăneagră, în care autorul vorbeşte cu

profesorul Eliade pe străzile Parisului, îmbinând înțelepciunea unor intelectuali cu semnificațiile mistice ale capitalei Franței, în care, spre deosebire de alte opere de ficțiune ale profesorului, lumea nu mai apare ca un camuflaj, ci mai curând ca un conglomerat de simboluri, unele tainice până la a nu putea fi descifrate, altele mai la îndemâna noastră. Doi oameni care înțeleg misterele lumii și ale vieții, le acceptă și nu se sperie de ele.

Un ultim cuvânt: Culianu spune că au avut loc slujbe de pomenire a sufletului lui Eliade, aproape în toate bisericile ortodoxe românești din America. Acesta este un adevăr parțial. Sigur, toți preoții, în orice caz, foarte mulți, l-au pomenit pe Eliade, dar nu în slujbe speciale, ci în pomenirile obișnuite, pentru odihna sufletului său și pentru iertarea păcatelor sale și a faptului că s-a ars. Nimeni nu a pus la îndoială ideea că arderea lui s-a făcut cu asentimentul lui. Probabil, cei mai mulți au crezut că a cerut asta prin testament. Eu am fost primul care am aflat din gura doamnei Eliade că a fost vorba de o înțelegere între ei doi. Dacă slujitorii bisericii ar fi avut o cât de mică îndoială în privința arderii de bună voie, ar fi acționat ca pentru o moarte obișnuită, dubiul operând în favoarea lui.

La înmormântarea lui Mircea Eliade a participat și părintele Pavel Simion din Chicago, nu ca slujitor, ci ca un compatriot. A rostit și el o simplă rugăciune, dar nu a participat în nici un fel la înhumarea în care toate s-au amestecat ca într-un fel de religie Bahai.

Eu cred ca Eliade a fost ars fără consimțământul lui, dintr-un exces de dragoste rău înțeleasă a unora din discipolii săi, în care s-a lăsat atrasă și doamna Eliade. În consecință, mă rog pentru el ca pentru un om cu moarte și înmormântare normală și îl pomenesc la un loc cu toți cei care au crezut și au contribuit la cunoașterea și s-au constituit în lumini ale neamului nostru.

ULTIMELE CLIPE ALE LUI MIRCEA ELIADE

- Mahaparinirvana -

Ioan Petru CULIANU

După trei săptămâni de ședere la Chicago, seara de luni 14 aprilie este a doua pe care n-o petrec împreună cu Mircea și Christinel Eliade. Studenții de la *Disciples of the Divinity School House*, unde sunt găzduit, au lunea o cină în comun. Contrar așteptărilor mele, cina se termină la șapte. Aș mai avea timp să trec pe la ei, cu pretextul de a mânca împreună un cantalup. De o săptămână, Mircea Eliade are dureri atroce în coșul pieptului și e cuprins de o ciudată oboseală. În primele două săptămâni după venirea mea am lucrat amândoi cu spor la diverse lucruri - între altele la trierea materialelor salvate din incendiul care i-a devastat parte din biroul din Meadville Theological Seminary la 18 Decembrie, 1985. În fond, paguba materială a fost redusă: toate hârtiile importante au fost salvate. Au pierit cărți și scrisori numai. Pentru Mircea Eliade, însă, incendiul a avut o altă semnificație. Mi-a repetat de atâtea ori că lumea este un camuflaj, că e plină de semne care trebuie descifrate cu răbdarea unui ghicitor în pietre, încât cred că-l înțeleg. Se gândește oare la romanul *Lumina ce se stinge*, la focul care consumă biblioteca și pe savant cu ea? (*Jurnal,* 4 aprilie 1986, despre seara petrecută la Christinel și Mircea Eliade, împreună cu fiziciana Sanda Loga: *"M. E. citește foarte mult despre* ***Life after Life*** *- Viața după viața - și e convins că moartea e un "semn de lumină".* Repetă asta de mai multe ori. Chr. și S.L. numesc autorii a două cărți, care au adunat mărturiile unor oameni scăpați ca prin minune de la moarte. De fapt, de 30 și mai bine de ani, aceasta e una din marile teme ale literaturii sale. *Jurnal* 5 aprilie: *"Oare pe cine încearcă să convingă de cele de mai sus, pe noi, ori pe sine însuși? Pe amândoi, cred. Și poate că universul conține, printre altele, și acest vicleșug: că dacă cineva își construiește un "palat în ceruri" - orice fel de palat! - se va duce să locuiască acolo în eternitate. Poate că totuși paradisele există. Cât despre infern, nu sunt sigur: infernul ar putea fi doar uitare. Deși, un bun muncitor probabil că va reuși să-și clădească și un infern dincolo").* Duminică după prânz ne-am plimbat împreună ca să admirăm florile abia răsărite pe peluze. (Mircea Eliade admira peluzele americane și lărgimea străzilor: (*"Aici poți respira, nu e înghesuit ca în Europa".)* Mi-a părut iarăși cum îl știu de mai bine de zece ani, fremătând de curiozitate pentru orice, iradiind din toată ființa un amestec unic de bunătate, tensiune intelectuală, pace și seninătate. Nu a părut nici obosit, nici deprimat. În cadrul schimburilor active de cărți care au loc începând din seara venirii mele, îi promit să-i caut pentru a doua zi nuvela *Ligheia* de Tomasi di Lampedusa.

Împreună cu nu mai puțin celebrul filosof David Tracy, numit de curând Service Distinguished Professor, Christinel și Mircea Eliade sunt centrul serii. Pentru prima dată, în ultimele zile, el cinează fără dureri. Suntem cu toții optimiști, cu atât mai mult cu cât ultimele analize, făute în urmă cu vreo două săptămâni, au fost perfecte. Satisfăcut, mă întorc acasă cu gândul că marți vom relua lucrul și că, poate, Mircea Eliade va renunța la spaima de magnetofon și va începe să dicteze o nuvelă. Durerile care l-au chinuit până acum nu pot fi decât una din nenumăratele șicane ale artritei, aceeași care-l împiedică să scrie. Luni 14 aprilie, după ora 7 seara, studenții sunt angajați în lungi convorbiri telefonice, astfel încât linia nu e liberă vreme de o jumătate de oră. Telefonul la care Christinel răspunde de obicei, sună în gol. O invitație de ultimă oră? Puțin probabil. Telefonul este iarăși luat în primire de o studentă. Camera mea e invadată de sunete de clopot mai puternice ca de obicei. (Christinel mi-a explicat că la capela de alături există un carillon pe care tinerii exersează. Dar acestea sunt glasuri de clopote mari, care răsună adânc în clădire). Încerc să-mi alung gânduri sinistre. Fără îndoială, trebuie să existe o explicație simplă pentru absența lor de acasă; de exemplu, s-au dus la Quadrangle Club să cineze. Dar acolo se duc doar miercurea. Încă de două ori telefonez fără răspuns. După opt, telefonul meu intra în pană. Încerc până la zece să-l animez, dar fără rost.

Marți la ora nouă, de cum intru în birou, sunt informat de directoarea administrativă a facultății că mi-au găsit un apartament. Alerg să închiriez o mașină, la ora 11 când mă întorc să iau lucrurile, găsesc o notă în ușă: Christinel se află în spital, Mircea Eliade este în Intensive Care Unit în urma unui atac de congestie cerebrală. La 11:30, intru pe ușa rezervei D 505 de la etajul 5 al spitalului universitar Bernard Mitchel, unul dintre cele mai bune din lume. Cu mâna lui Christinel în mâna lui stângă, Mircea Eliade îi zâmbește, apoi îmi zâmbește cu aceeași căldură care este numai a sa. Ne înțelege perfect, dar nu poate vorbi: atacul i-a atins partea stângă a creierului, nu se știe cât de grav. Partea dreaptă a corpului îi este, probabil temporar, paralizată.

Christinel mă ia deoparte și îmi povestește că luni, în jurul orei șase, Mircea Eliade i-a cerut cartea lui Emil Cioran *Exercises d'admiration* și s-a așezat în fotoliul său preferat de catifea verzuie ca să citească. Zece minute mai târziu, stătea în fotoliu zâmbind nemișcat, cu cartea deschisă în brațe. Crezând că e vorba de o glumă, Christinel l-a chemat o dată, de două ori, fără răspuns. A alarmat imediat bunii prieteni, pe profesorul Lacoque și pe soția sa, iar salvarea l-a transportat la spital în nu mai mult de douăzeci de minute. Doctorii erau optimiști: desigur, următoarele zile aveau să fie hotărâtoare, dar congestia părea relativ ușoară. Șansele să se restabilească complet erau, în acea primă zi de 50%. Dovedind un devotament pe care aveam să-l în-

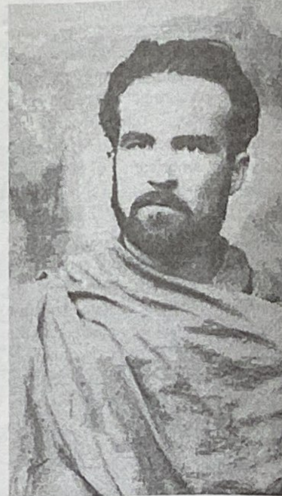

Grafică de Cristina Bârsan

țeleg în cele aproape opt zile de veghe la căpătâiul lui Mircea Eliade, lângă rezervă se aflau deja decanul facultății, profesorul Frank Gamwell, David Tracy, Wendy O'Flaherty, fiziciana Sanda Loga, mai târziu profesorul Jerry Brauer, profesorii Joseph Kitagawa și Eveline Kitagawa, Paul Ricoeur cu soția și mulți alții.

În tot acest timp, Mircea Eliade, e alert, își potrivește ochelarii ca să recunoască vizitatorii, zâmbește și, mai ales, îi propune soției sale un joc, care va fi și ultimul său gest înainte de a-și pierde definitiv cunoștința: îi arată verigheta, prinsă cu o sârmă verde ca să nu-i alunece de pe deget, îi strânge afectuos mâna, pune verigheta sa alături de a ei, încearcă să-i ducă mâna la buze ca să i-o sărute. În rezervă nu se varsă lacrimi. Christinel și le șterge afară, iar lângă el rostește fără încetare încurajări. Știu că mulți oameni sunt, ca și mine, profund legați de Mircea Eliade. Dar purtarea prietenilor săi americani este uimitoare: decanul Gamwell și David Tracy își vor anula fiecare o călătorie, petrecându-și ziua întreagă la spital. Iar măsura devotamentului lor avea să se vadă în zilele următoare. Profesorul Nathan Scott, un venerabil pastor anglican de culoare, fost coleg al lui Mircea Eliade, e anunțat de internarea acestuia și sfătuit să nu vină încă la Chicago. Mircea Eliade a lăsat dispoziție ca el să-i administreze extrema uncțiune, ca semn de înfrățire între rase și religii. Deocamdată încă Mircea Eliade pare în afara oricărei primejdii. Zilele următoare vor fi cruciale, dar suntem foarte optimiști. Christinel e hotărâtă să-l vegheze în fiecare clipă, iar el însuși, deși incapabil s-o spună, pare decis să se recupereze.

Relatarea tuturor acestor fapte și nume are, după cum cred, importanța ei în economia biografiei lui Mircea Eliade. Transparența dintru început (cine nu-și amintește de paginile din *Amintiri* vorbind de pătrunderea copilului într-o cameră plină de mister, pagini pe care Saul Below le-a citit în fața celor peste 1200 de oameni adunați la serviciul funerar?), existența lui Mircea Eliade trebuie

să-și găsească o cronică exacta până în ultimele clipe. Mai mult, nici un amănunt al acestor opt zile de veghe nu e lipsit de sens. O moarte nu seamănă cu alta, deși, probabil, există anumite modele cărora toate morțile li se conformează mai mult sau mai puțin. Moartea ciobanului din *Miorița* nu e la fel cu aceea a Doamnei Bovary, iar crucificarea lui Iisus nu seamănă cu sfârșitul lui Budha, cunoscut sub numele de *paranirvana*.

Jurnaliștii l-au numit deseori un mare solitar. Corectă în ce privește opera lui, judecata este cât se poate de nedreaptă cu referire la viața (și la felul morții) lui Mircea Eliade. A afectat direct sute de conștiințe, poate mii; și indirect sute de mii. Toate se întâlnesc acum într-un moment de solidaritate care îi transformă sfârșitul într-o ceremonie patetică, dar nu tragică. (Aveam să înțeleg acest lucru abia peste câteva zile. Însăși moartea lui semăna pace.)

Dintru început, devotamentul tuturor prietenilor a fost mișcător; pentru a da un singur exemplu: într-una din zile, decanul Gamwell a stat nu mai puțin de șapte ore în picioare, nemișcat, în coridorul spitalului, fără a-și manifesta în nici un fel prezența, de teama de a nu stingheri. Mulți s-au perindat în pelerinajul necurmat, sfidând toate regulile secției de reanimare (Intensive Care Unit), deseori spre disperarea personalului.

Optimismul nostru a durat trei zile, în care starea lui Mircea Eliade părea uneori să se îmbunătățească atât de mult, încât nu aveam îndoieli asupra însănătoșirii. Joi, la 7, 30 dimineața a răspuns perfect examenului neurologic, dar mai târziu și-a pierdut coordonarea, dând semne că nu mai era în formă de dinainte. Acesta nu mai era un motiv pentru a pierde speranța: doctorii explicaseră că o congestie produce întotdeuna edem cerebral; perioada cea mai dificilă pentru bolnav este retragerea edemului, care durează circa trei zile. Abia după aceea se poate constata mărimea daunelor, vindecarea completă nefiind nicidecum exclusă. Deși vineri la prânz Mircea Eliade nu mai deschidea ochii (funcțiile inimii, vizibile pe ecran, fiind însă excelente), totul părea să corespundă previziunilor medicale. Mi-am ținut seminarul între 1,30 și 4, 30, iar înainte de 5, m-am întors la spital fără nici un fel de presentimente, convins că lupta lui Mircea Eliade, cu ajutorul devotamentului nesfârșit al lui Christinel și cu sprijinul acelor prieteni minunați care-i vizitau neîntrerupt, avea să se încheie cu bine. Dimineața începusem să-i spun lui Mircea Eliade acea poveste pe care i-o promisesem în plimbarea care

avusese loc duminică, 13 aprilie, la ora două. Înainte de prânz, Christinel îi citise din propriile lui nuvele, pe care Mircea Eliade le recitise cu puține zile înainte. (A fost singura dată când am auzit de la el o apreciere pozitivă asupra propriei sale opere, mai ales asupra nuvelei *Ivan*, în care e vorba despre o moarte asupra căreia există "evidente mutual contradictorii". Mircea Eliade repeta formula cu satisfacție, remarcând că, în fond, nu se știa dacă personajul - un elev TR în război - a murit sau nu.)

Vineri, la ora 5, trăiesc probabil clipa cea mai zguduitoare după lungii ani în care existența lui Mircea Eliade fusese pentru mine o garanție a ordinii lumii: Christinel îmi comunică plângând că analizele aduseseră dovada unui cancer în curs de generalizare; că profesorul se afla în comă și că moartea sa era o chestiune de zile, poate de ore. De aici încolo a început Marea Veghe, în care s-a deslușit taina morții lui Mircea Eliade: a fost moartea unui Buddah, *mahaparinirvana*.

In intervalele cât a rămas singură cu el, Christinel i-a vorbit. (După ea, Mircea Eliade a continuat să-i zâmbească dincolo de noaptea cunoștinței care l-a învăluit definitiv vineri.) Nu știu ce i-a vorbit. Sunt un martor parțial, care i-a privit pe ceilalți, mai ales pe Christinel, cu admirație și compasiune, imaginând doar imensa ei durere. Dar pot relata cu certitudine numai anumite părți ale Marii Veghi, cele privitoare la relația mea cu Mircea Eliade, cu Christinel și cu ceilalți prieteni.

Vineri spre seară, rămas singur cu el, am continuat să-i povestesc nuvela *Ligheia*. Mitologia ei, cu profesorul La Ciura îndrăgostit de sirena Ligheia, supraviețuitoare a epocii elene în marea cea mai albastră a lumii, corespundea oarecum trecerii pe care Mircea Eliade se pregătea s-o facă.

Christinel a rămas toată noaptea și ziua după ea neclintită în rezerva 505, mână în mână cu Mircea Eliade. L-am vegheat și eu, năruit, sprijinindu-mă de perete. Îmi fusese relativ ușor să fiu optimist, atâta vreme cât exista speranță; acum totul căpăta o altă dimensiune, neașteptată: Mircea Eliade avea să dispară din orizontul ființelor certe. Numai gândul, răsărit la capătul acestei nopți, cum că ne aflam în paranirvana avea să-mi aducă pace: era timpul când discipolii și prietenii adunați din întreaga lume aveau să soarbă ultimele picături de viață din trupul care, până nu de mult, adăpostise un Mare Suflet.

Sâmbătă, 19 aprilie după amiaza, sosește Nathan Scott de departe. În fața câtorva prieteni strânși lângă Christinel în rezervă, îi administrează cu voce vibrantă extrema uncțiune și rostește, secundat de David Tracy și de Frank Gamwell, rugăciuni pentru eliberarea sufletului.

Inima lui Mircea Eliade funcționează încă normal. Îmi trebuie mult timp ca să înțeleg ce se întâmplă: profesorul le dă timp discipolilor să vină. Charles Long, unul din primii săi elevi, a ajuns la Chicago de departe; la fel Bruce Lincoln, unul dintre ultimii și cei mai dragi studenți, colegul meu de clasă din 1975. Telefonul din secția de reanimare sună din toate părțile lumii, călcând încă o dată toate regulile spitalului.

Marți dimineața, ies ca să fac câteva curse pentru Christinel, care n-a mai părăsit nici o clipă spitalul de vineri. La întoarcere, Wendy O'Flaherty mă cheamă înlăntrul rezervei: la orele 9,15 ale zilei de 22 aprilie, presiunea arteriala a lui Mircea Eliade a căzut, dar inima aceasta formidabilă, nu numai mare, ci și rezistentă, încă mai pâlpâie. Wendy știe că n-aș fi putut să-mi iert niciodată absența de lângă profesor în ultima clipa. Îmi spune că Mircea Eliade a avut și această ultimă bunătate: mi-a așteptat întoarcerea. Tot mai rare, bătăile pulsului se încheie la 9, 40. David Tracy și Frank Gamwell rostesc o ultimă rugăciune. *Paranirvana* a luat sfârșit.

Desigur, lumea nu va mai fi niciodată aceeași fără Mircea Eliade. Dar am înțeles, după o noapte de disperare, că în cele cinci zile ale veghii Mircea Eliade înfăptuise o minune. Prietenii și discipolii săi se întâlniseră în acest timp acolo, solidari cu Christinel și întărindu-i legăturile unul față de celălalt. În *mahaparinirvana*, timpul adunării înainte de marea trecere, există o mare înțelepciune. Și din nou îmi aminteam de vârsta de 24-25 de ani, când credeam că descifrez în zâmbetul lui Mircea Eliade cunoștința misterelor universului.

Poate că, într-adevăr, se petrecuseră lucruri tainice, privitoare la soția sa care-l veghease cu devotament eroic; la schimbarea de sentimente și gânduri între prietenii nedezlipiți de ea; la soarta și, poate, la misiunea lor. Timpul adunării fusese, poate, și un timp de probă.

Deși ochii mi se înnegurează din când în când; deși lumea va arăta cu totul altfel fără Mircea Eliade – totuși i-am acceptat moartea cu împăcare. Miercuri, la ora 14.00, a fost cremat pe Woodlawn Avenue colț cu strada 67, între două pasaje din înțelepciunea lui Iisus Sirach și Apocalipsa lui Ioan. David Tracy a citit o pagină din *Mitul Eternei Reîntoarceri*.

Slujbe pentru odihna sufletului au fost rostite în toate bisericile ortodoxe din America. Organizat din umbră de David Tracy, serviciul memorial care a avut loc în enorma Rockfeller Chapel din Hyde Park, campusul universității din Chicago, a fost, după mărturisirea unui bătrân profesor, cea mai frumoasă slujbă la care asistase vreodată. În locul elogiilor, Saul Bellow, Paul Ricouer, Wendy O'Flaherty și subsemnatul au citit fragmente din opera lui Mircea Eliade în cele trei limbi în care acesta a scris până la sfârșitul vieții: română, franceză și engleză. Charles Long a explicat esența Marii Veghi, care nu era numai rezultatul iradierii universale a celor peste cincizeci de cărți ale profesorului, ci și a necrezutei sale bunătăți. Nathan Scott (cineva a spus că ar putea deveni cel mai grandios arhiepiscop de Canterburyt) a încheiat cu o tânguire despre sufletul Dreptului care se afla în mâna Domnului.

Înțeleptul se afla în pace, căci Dumnezeu l-a încercat ca aurul în cuptor, îngână poporul adunat în biserică.

În fond, continui să-mi repet de ani de zile, dacă lumea aceasta este un fel de camuflaj, așa cum mi-ați spus de atâtea ori, Mircea Eliade, atunci sunt fericit că am trăit în aceeași taină în care ați trăit dumneavoastră.

Nuanțe de roz în Basarabia roșie

Viorel Patrichi

Constantin Tănase, redactor șef la revista *Timpul* din Chișinău, povestea o întâmplare hazlie din timpul campaniei electorale pentru alegerile locale din Basarabia. Un trecător "asudat rău, cu batista pe chelie", l-a întrebat cu cine să voteze pentru funcția de primar al Chișinăului, "că-s cam mulți candidați și nu-i cunosc". Ziaristul cu nume de mare comediograf l-a sfătuit de bine pe basarabeanul turmentat de arșiță: "Cel mai bun este Băsescu". "Șini-i aista, cî nu-l cunosc?" "Îi moriak (marinar) de-al nostru". "Apăi, dacă-i moriak de-al nostru, cu Băsescu am să votez".

Trogloditii și imboldul patriotic indus

Cam așa e starea de spirit și de interes civic în Basarabia. Altfel, nu prea diferită de cea de dincoace de Prut. Adică: basarabenii au ales ca președinte un general de miliție (Vladimir Voronin), care a condus represaliile contra demonstranților români din 1989-1990 de la Chișinău, când tancurile amenințau să strivească sub șenile femei și copii. Doina Cornea și ceilalți reprezentanți ai mișcării anticomuniste de la București, poreclite "Golaniada", ne-au îndemnat să votăm iar cu Ion Iliescu, chiar dacă minerii i-au fugărit pe mulți dintre ei prin Piața Universității, desigur, dintr-un imbold patriotic indus.

De aceea, nu mă mai miră că la Chișinău conduc cei mai troglodiți dintre comuniști (ruși, ucraineni, evrei și români get-beget), care mai pot visa la refacerea Uniunii Sovietice. Ei au cel puțin un argument într-o lozincă mobilizatoare: "Mergem înainte fiindcă înainte era mai bine!" Și basarabenii chiar trăiau mai bine decât noi înainte de 1990. De aceea, doctrina comunistă, pe care o credeam defunctă, i-a putut păcăli atât de ușor. În plus, unioniștii și regionaliștii de toate culorile nu au reușit să facă nimic pentru regenerarea economiei basarabene după căderea Uniunii Sovietice.

Tinerii fug, nostalgicii rămân

Dintr-o populație de patru milioane de locuitori, peste un milion de basarabeni au emigrat în toată Europa, în căutarea unui amărât loc de muncă. Aceștia sunt majoritatea tinerii, oameni de acțiune, prin care s-ar mai putea construi schimbarea acolo. Au rămas bătrânii, printre care se regăsesc ușor nostalgicii vremurilor sovietice. Mai mult, pe timpul URSS, orice basarabean putea lucra liber în Rusia sau în Kazahstan sau își putea vinde vinul, coniacul, carnea sau nucile în piețele din Moscova sau din Harkov. Acum, acest lucru nu mai este posibil. Câțiva ani, au venit cu produse de calitate la Iași, la Suceava, la Bacău, la Galați și la București, contribuind astfel la scăderea prețurilor de la noi. Acum, România își fortifică noul zid berlinez pe Prut și uită de rudele sărace de dincolo de Prut. Vom prefera brânza din Franța și pulpele din Ungaria, la prețuri comunitare, cu salarii de nivelul Asiei Centrale. Ce pot face românii de dincolo de Prut într-o asemenea conjunctură dramatică?

Slabă consolare

Rezultatele recentelor alegeri locale au totuși o nuanță de optimism slăbănog. Partidul Comuniștilor are 348 de primari, Alianța Social-Liberală "Moldova Noastră" - 175, primari independenți sunt 136, iar Partidul Democrat are 61 de primari. Menținerea comuniștilor pe primul loc nu trebuie să ne mai mire, după cum pulverizarea lor într-un viitor previzibil, așa cum s-a întâmplat cu agrarienii, nu ne va intriga. Dacă adunăm mandatele liberalilor, ale independenților și ale democraților, obținem cifra 372, deci mai multe mandate decât au comuniștii.

"Sub egida OSCE"

Semnul că fuge preșul de sub tălpile lui Voronin este rezultatul bătăliei pentru primăria din Chișinău. La al doilea tur de scrutin, au venit la urne 46,1% din cetățenii cu drept de vot. Serafim Urecheanu a obținut 53,9% din voturi și este pentru a treia oară primarul Capitalei. El a fost susținut de Alianța Social-Liberală "Moldova Noastră". Vasile Zgărdan, ministrul Transporturilor și Comunicațiilor, a candidat pentru comuniști și a luat 46,6% din voturi. Observatorii cred că Urecheanu l-a înfruntat de fapt pe Vladimir Voronin, care, deși președinte, l-a susținut frenetic și deschis pe Zgărdan.

Pentru Urecheanu va fi la fel de dulce noul mandat, ca pentru Băsescu la Primăria din București: Consiliul de la Chișinău este dominat de oamenii comuniștilor. Dacă Zgărdan ar fi devenit primar, Strada Eminescu ar fi ajuns "Komsomolskaia", iar Bulevardul Dacia ar fi fost "Mira". Așa dorea Voronin. În disprețul legii și Constituției, spoturile publicitare se fac în limba rusă, iar denumirile străzilor din Chișinău sunt cele de pe timpul lui Brejnev.

Oricum, comuniștii vor impune curând desființarea celor 12 județe din Basarabia, fiindcă amintesc de România reîntregită de dinainte de război, și vor reveni la cele 32 de raioane sovietice. Iar dincolo de Nistru, Igor Smirnov a propus organizarea unui referendum în Transnistria, sub egida OSCE, pentru a decide statutul regiunii. Smirnov a făcut propunerea în fața americanului William Hill, șeful misiunii OSCE la Chișinău, care nu a spus nimic. "Consultarea populară" se va face sub directa oblăduire a Armatei a 14-a, ultima armată de ocupație din Europa.

Românii din Carpații Nordici

Dumitru MANOLACHE

În decursul istoriei, din Bucovina și până în Moravia, de-a lungul Carpaților Nordici, dacii, apoi păstorii valahi au lăsat urme adânci în civilizație. În zilele noastre, ținuturile huțulilor, boikilor, lemkilor, goralilor, rusinilor sau ale valahilor din Moravia continuă să păstreze dovezi autentice ale civilizației strămoșilor noștri, cu toate că aceste populații sunt pe cale de a fi înghițite de lumea slavă, cu care conviețuiesc de generații în Munții Carpați, din cauza asimilării lingvistice, în primul rând. Cine sunt acești oameni liberi care își împart și acum înălțimile munților, străvechi seminții păstorești pentru care granițele, interesele politice ale statelor pe teritoriul cărora viețuiesc nu au reprezentat niciodată stavile de netrecut ?

Deosebiți de slavi

Asupra acestor populații din Carpații Nordici planează misterul originii lor. Căci ele se deosebesc prin fizionomie, prin trăsături sufletești, port, obiceiuri, tradiții sau arhitectură, de masa slavă în care viețuiesc.

Între locuitorii acestor munți, se deosebesc cinci grupuri principale: huțulii, boikii, lemkii, goralii și rusinii. Ei locuiesc, în principal, pe ramificațiile Munților Beschizi, în zone care astăzi se întind pe teritoriile Ucrainei, Poloniei și Slovaciei, precum și în părțile muntoase din nordul țării noastre. Aceste zone nu pot fi strict delimitate, constatându-se doar o densitate mai mare în unele locuri, sau chiar teritorii de locuire comună. Numele acestor populații sunt de fapt porecle pe care și le dau unii altora și, care, în timp, s-au transformat în supranume.

Huțulii și boikii

Huțul înseamnă "cel care se năpustește din munți către locuitorii din vale". Uneori termenul avea sensul de "om care ucide".

Ținutul huțul începe din Bucovina noastră, cuprinde părți din regiunea Cernăuți, între localitatea Putila și râul Ceremuș, ajunge apoi în Huțulșcina, din sudul regiunii Ivano Frankivsk, terminându-se la Dilove, localitate unde austriecii, la 1887, au făcut măsurători, stabilind că aici, pe malul Tisei, se află Centrul Geografic al Europei, pe care l-au marcat cu o bornă. Eroul lor național este haiducul Olexa Dovbuș, care a luptat împotriva asupritorilor poporului huțul.

Despre huțuli, Eminescu credea că sunt daci slavizați, "pe când români care-i pricep fără să le vor-

bească limba sunt daci romanizaţi".

Numele de "boik" vine de la polonezul "bâk", care înseamnă bou, aceşti oameni fiind în mod predilect crescători de vite.

Boikivşcina (Ţara boikilor) este cuprinsă în sud-vestul regiunii L'viv , în nord-vestul regiunii Ivano Frankivsk, întinzându-se şi în sud-estul Poloniei şi nord-estul Slovaciei.

Lemkii, goralii şi rusinii

De o parte şi de altă a frontierei polono-slovace, între localităţile Sanok-Nowy Sacz din Polonia şi Presov din Slovacia, se întinde Lemkivşcina, adică Ţara Lemkilor.

"Lemki" este numele pe care boikii l-au dat în derâdere unei părţi a acestor crescători de vite, care foloseau în locul adverbului ucrainean "liş" (doar, numai), adverbul slovac "lem".

Spre graniţa cu Cehia, se află Ţara goralilor. Numele de goral vine de la "gora" (gura), care înseamnă munte. Pentru oamenii de la şes, aceste populaţii sunt cu toţii munteni, adică locuitori ai munţilor.

Rusinii (rutenii) sunt o populaţie pe care o întâlnim în inima Europei Central- Răsăritene, cu o densitate mai mare în zonele Mukacevo şi Uzhorod, din Regiunea Ucraina Transcarpatică, situată la intersecţia frontierelor ucraineană, slovacă şi polonă. În afara teritoriului de baştină, rusinii trăiesc în nordul Serbiei, estul extrem al Croaţiei, în câteva sate maramureşene şi sucevene de la noi, precum şi în nord-estul Ungariei.

Pentru această populaţie se folosesc denumirile de ruşi carpatini, ruteni, rusini, ultima consacrată în secolul al XI-lea. Originea lor nu este elucidată. Cei mai mulţi cercetători îi consideră descendenţi ai slavilor răsăriteni din Statul Rus Kievean, dar există şi teoreticieni care îi consideră pe rusini urmaşi ai unei populaţii celtice slavizate, ai aquitanilor sau ai roxolanilor. Ei folosesc o limbă înrudită cu cea ucraineană, cu influenţe polone, slovace şi maghiare. Ei au fost creştinaţi în secolul ai IX-lea.

Peste 500 de aşezări întemeiate de valahi

Aceste populaţii se întâlnesc astăzi în acelaşi locuri pentru care istoria a consemnat colonizări ale păstorilor valahi, începute la o dată incertă (sec.X-XIII) şi care s-au încheiat către secolul al XVIII-lea. În Carpaţii Nordici, spre exemplu, au fost atestate istoric peste 500 de aşezări întemeiate de către urmaşii acestor păstori.

Slavizaţi, după un secol şi jumătate, totuşi, urmaşii foştilor valahi se disting prin particularităţile fizionomice şi sufleteşti remacate de cercetători încă din secolul al XIX-lea. Aceşti oameni ai munţilor sunt bine clădiţi, robuşti, au ochii limpezi, scânteietori, privirea inteligentă, faţa prelungă şi nasul rectiliniar, adesea acvilin. Părul blond deschis, dar şi negru. Le place curăţenia, sunt harnici, oneşti, consecvenţi şi foarte ospitalieri.

Augustyn Maciey, membru corespondent al Academiei Poloneze de Ştiinţe şi cercetător la Centrul Internaţional de Învăţământ Ecologic din Cracovia-Polonia, ne-a declarat că în această ţară sunt atât de multe sate întemeiate de români încât, astăzi, acest lucru nu mai este o curiozitate. Pe blazonul localităţii Ustrzyki Dolne, spre exemplu, se află, la loc de cinste, blazonul roşu, cu săgeată şi sabie, al primilor valahi ajunşi aici.

În regiunea moravă Valassko-zona Fridek Mistek -trăiesc valahi care se laudă şi astăzi cu originea lor, deşi autorităţile nu-i recunosc ca o etnie de origine română.

Marele arheolog Sulimirski susţine şi el, cu dovezi, că toate neamurile despre care am vorbit mai sus sunt urmaşii dacilor, nu slavilor, care au fost cei dintâi păstori în Carpaţi, ceea ce istoricii ucraineeni, spre exemplu, nici nu vor să audă.

Dreptul valah

Augusyn Maciey ne-a vorbit şi despre dreptul valah, care a funcţionat în aşezările întemeiate de românii ajunşi în zonele montane ale Poloniei de astăzi.

Emigrările valahilor către aceste zone au început pe la 1334, din Transilvania, când principele Vladislav de Oppelin, căsătorindu-se cu Elisabeta, fiica domnitorului Basarab Vodă al Ţării Româneşti, a avut patru fiice care au fost măritate cu nobili polonezi. Pe vremea acestui principe se întemeiază cele mai multe sate româneşti în Polonia. Locuitorilor satelor înfiinţate de ei li se recunoaşte un episcop propriu în persoana călugărului ortodox Chiril Românul.

Pe l-a sfârşitul veacului al XV-lea, documentele amintesc numele a încă cinci voievozi români refugiaţi în Polonia: Ştefan al Sapineţului, Nan şi Pascu ai Sanokului, Dinga din Stupinţa şi Giurgiu al Samborului.

Cei mai mulţi au plecat din Ardeal din cauza condiţiilor grele de aici, dar şi pentru faptul că românii erau luptători de elită, fideli polonezilor. La sosirea în Polonia, ei primeau titlul de cneaz, şapte "lanuri" de pământ (mensura valachias), iar oamenii de rând, câte30-40 de hectare, fiind scutiţi de dări (censuri), pentru 24 de ani, având dreptul să se mute oricând de pe o moşie pe alta, numai conform dreptului valah, jus valachicum.

În virtutea acestui drept, cnezii puteau ţine pe lanurile lor două crâşme, mori, prive, prisăci sau pescării, erau liberi să-şi vândă pământurile, să le dăruiască, pentru toate acestea fiind datori să meargă la război cu cal, arc şi săgeţi. Supuşii cneazului trebuiau să-i muncească acestuia şase zile pe an, să-i dea la sfârşitul anului cam o treime din censul cuvenit regilor Poloniei. De Crăciun şi de Paşti dădeau un prinos numit "colindă".

În Polonia, românii erau de neatins. Aveau dreptul de a se judeca singuri, cneazul şi scaunul de judecată al bătrânilor fiind singurele foruri juridice. În faţa oricăror acuzări, românii spuneau: "duceţi-mă la domnul meu, fiindcă eu posed dreptul valah !".

Urmaşii acestor români, deşi se disting, cum am mai arătat, de populaţia slavă care i-a asimilat, se consideră, firesc, buni cetăţeni ai actualelor state pe teritoriul cărora vieţuiesc.

IMPOSTURA şi refacerea Panteonului dacic

Viorel PATRICHI

După căderea comunismului, istoria naţională a devenit frecvent obiectul unor reconsiderări dramatice. Desigur, cele mai puternice confruntări de idei se referă la "adevărurile" secolului XX, dar, cum era şi firesc, nu scapă de ochii critici nici epocile vechi. Dacologia revine în forţă, stimulată, mai ales, de cercetările unor istorici contemporani străini. La fel ca în perioada interbelică, mulţi specialişti români refuză noile idei care combat "curentul latinist" al Şcolii Ardelene şi-i califică pe ceilalţi drept "protocronişti", termen care trebuie să fie "de ruşine". Excesele "latiniştilor" devin uneori hilare: cine mai aminteşte astăzi de civilizaţia dacică se opune integrării noastre în Uniunea Europeană şi în NATO! (În anii '50, cine amintea de istoria veche, de interesele naţionale devenea subit "duşman al poporului" sau "legionar". Tot "legionari" erau şi cei care, imediat după 1989, aveau "altă părere").

Unul dintre cei mai huliţi "dacişti" este Napoleon Săvescu, un medic român, stabilit la New York.

De peste zece ani, Napoleon Săvescu se străduieşte să aducă argumente care să dea consistenţă şi credibilitate teoriei potrivit căreia spaţiul Carpato-Danubiano-Pontic a fost izvor al civilizaţiei europene. În paralel, el aduce numeroase ajutoare (medicamente şi aparatură) pentru spitale mari din România. Pe banii lui, a ridicat monumente pentru Burebista la Orăştie şi pentru Nicolae Densuşianu la Densuş, a tradus şi a tipărit cărţi rare, ce se referă la spiritualitatea dacilor. În acest an, a dezvelit un monument la Tărtăria pentru celebrele tăbliţe din ceramică, despre care experţii străini afirmă că ar conţine un scris mai vechi decât alfabetul sumerian. Lui i se contestă însă dreptul de a răscoli colbul de pe trecutul dacic, deşi a obţinut titlul de doctor în istorie la Londra.

Taine ce trebuie revelate

Am văzut în ultimul timp, inclusiv în *România literară*, atacuri vehemente contra unor cercetări care nu urmăresc decât să ridice vălul de pe istoria noastră veche. Arheologi contemporani consacraţi - cum este prof.

dr. Vasile Boroneanț - afirmă că doar 2-3% din siturile dacice au fost studiate. De ce nu ar trebui continuate săpăturile? Care să fie motivul acestei opoziții? Cine trebuie să vină și să ne spună care popor a trecut pe-aici, "a dispărut" și ne-a lăsat o mitologie originală și sute de cuvinte pe care Dicționarul Explicativ le înregistrează ca "etimologii necunoscute" sau le trimite la... sanscrită sau la bulgară? Cine ar trebui să ne evalueze textele creatorilor anonimi, să ne dezvăluie valoarea lor excepțională? Taina acestei culturi trebuie revelată. Avem o tradiție coerentă, insuficient cunoscută, ale cărei elemente nu "zac împrăștiate ca oasele lui Lipan, în râpă, cu neputință de reconstruit într-un corp viu".

Nu cred în comploturi contra noastră, dar totuși cine are interesul să ne prezinte astfel tradiția, încât să pară o cultură minoră sau de împrumut? Impostură există peste tot, dar nu este un motiv să abandonăm cercetările. Avem datoria să adunăm ceea ce doar pare să fie risipit. Cărțile lui Romulus Vulcănescu pot fi un nou reper pentru dacologie.

"Specialiștii care râd prin colțuri"

Nu m-am specializat în paleografie, nu știu dacă tălmăcirea Vioricăi Enăchiuc pentru *Codex Rohonczy* este cea mai potrivită, dar a făcut o traducere a unui document important pentru cultura românilor. Alfabetul nu este nici grecesc, nici latin, nici ebraic (deși are unele elemente), nici slav. Nu merită măcar să ne întrebăm? Este meritul lui Napoleon Săvescu, un român plecat de mulți ani în Statele Unite, că a pus în circulație acest codex necunoscut publicului, deși se afla de mulți ani în arhiva Academiei. Nimeni nu a reușit să facă nimic.

O personalitate de excepție ca profesorul Nicolae Manolescu ar putea încerca să-i convingă pe lingviști să se ocupe de acest document. În revista pe care o conduce Nicolae Manolescu, un necunoscut îl atacă pe Ariton Vraciu, un filolog autentic, așa cum nu mai avem azi. Acei specialiști "care râd prin colțuri", ca babele la cumetrie, să vină și să ne lumineze. Este loc pentru toți: avem spații vaste, neexplorate, în istoria civilizației noastre. Îi poftim să ne alunge ignoranța, să ne prezinte contraargumente serioase.

Datoria de a face lumină le revine, întâi de toate, literaților, lingviștilor de înaltă ținută. Indiferent de ce meleaguri ne simțim atrași, dintr-un motiv sau altul, probitatea morală ne obligă să desluşim calitatea de necontestat a culturii locului în care neam născut și în care ne ducem existența. Altfel, îți trebuie un anumit grad de suficiență ca să combați cu probe goale de conținut realități majore.

Platoșa de ignoranță

Derizoriul vieții impuse de societatea consumistă îi determină pe majoritatea să trăiască doar clipa: nu le trebuie nici istorie, nici Tradiție, nici rădăcini. Un "job"!, o călătorie pe alte meridiane, o afacere și totul e "O.K." ! Ce ne mai lipsește? Să fim anacronici, protocroniști? Un strop de politică precară, un serviciu adus subculturii și promisiunea unui loc mai călduț...

Dacă tot ceea ce se susține la congresele de dacologie este complet eronat, de ce se deranjează unii "consacrați" să ia atitudine? S-au spus destule împotriva lui Eminescu, Eliade, Blaga sau Brâncuși. Cu cât e mai mare înverșunarea, cu atât mai mult devine suspectă. Sunt intenții care se înscriu în același program de anihilare, de negare a culturii unui vechi Centru Spiritual.

Lumea se schimbă în jurul nostru și străinii ne evaluează mai corect, decât o fac ai noștri. O idee lansată de cronicarii moldoveni, politizată justificat de Școala Ardeleană, se perpetuează până azi în manualele noastre. Este foarte greu să întoarcem această platoșă de ignoranță, dar trebuie să ne revendicăm originea pe care o avem. Inutil să mai amintesc de lecția pe care i-a dat-o Voltaire lui Dimitrie Cantemir, care se credea descendent de-al lui Timur Lenk.

Să vorbească străinii!

Robert D. Kaplan, un american foarte prețuit la Casa Albă și mult prea curtat la Palatul Victoria, spune că românii au "cea mai mare cultură populară din Europa". Iată o percepție veche și foarte actuală.

"Românii se consideră un popor latin, care vorbește o limbă latină, aruncat într-un ocean zbuciumat de slavi și uitat de restul lumii latine.

Pentru români, istoria începe în anul 101 d.Ch., când legiunile romane, conduse de împăratul Traian, au cucerit un teritoriu din sud-estul Europei, numit Dacia. Timp de 150 de ani, soldații romani au trăit cu femeile dace, producând, conform teoreticienilor istorici români, o rasă latină, care a rămas pură din punct de vedere rasial până în zilele noastre. În realitate, romanii au fost doar primul din numeroasele valuri de invadatori care au trecut prin zonă și s-au amestecat cu locuitorii acesteia. Printr-un raționament oarecum răutăcios, deși impresionant, istoricul american de origine maghiară John Lukacs a observat: «Propaganda oficială românească și istoriografia românească oficială pretind că românii sunt urmașii direcți ai legiunilor lui Traian, ceea ce ar fi ca și cum Ronald Reagan ar pretinde că este urmașul direct al lui Pocahontas. Și totuși, mulți români au o ironie de tip latin; seamănă curios de mult cu ironia de tip european a argentinienilor.»

(...) Adrian Poruciuc de la Universitatea Cuza din Iași, un expert în istoria și etnologia română, a observat că «o sută cincizeci de ani nu reprezintă decât o fărâmă de timp. Legiunile romane au stat în Bretania mai mult timp, decât au stat în România. Și totuși, ce urme rasiale și lingvistice au lăsat în Anglia? Aproape nici una. Dar uită-te la noi. De aceea cred că în rasa noastră există un element latin, în afară de cel adus de romani, un element pe care nu-l cunoaștem încă»".

Dacă japonezii ar avea o cetate ca Sarmisegetusa Regia din Orăștie, ar transforma-o în loc de pelerinaj. Străinii își pun multe întrebări referitoare la originea îndepărtată a românilor, la cultura lor veche, prelatină, fără egal în Europa, caută probe materiale. De ce nu am face-o și noi?

Romfest XXI Consiliul Director:

București
Secretar general,
ing. Nicu Butnaru,
e-mail: romfest@romfest.org
tel: 0723.504.807
tel/fax: 021.778.53.61

Șefi ai filialelor Romfest XXI

Bacău
Mihai Moisa
e-mail: bacau@romfest.org
tel: 0234. 511.609

Brașov
jr. Dragoș Gladcă
e-mail: brasov@romfest.org
tel: 0744.153.388

Galați
prof. drd. Cătălin Maghiar
e-mail: galati@romfest.org
tel: 0721.412.360

Iași
prof. drd. Mihail Albișteanu
e-mail: iasi@romfest.org
tel: 0740 132 215

Prahova
jr. Dan Nicodim
e-mail: prahova@romfest.org
tel: 0244.514.337

Timiș
dr. Nicolae Colțoiu
e-mail: timis@romfest.org
tel: 0744.526.671

Reprezentanți teritoriali ai Romfest XXI

Bihor
dr. Virgil Coltoiu
e-mail: bihor@romfest.org
tel: 0740.853.702

Cluj
jr. Florin Chiver
e-mail: cluj@romfest.org
tel: 0723.059.992

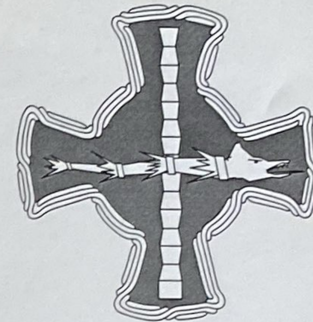
Neamț
Claudiu Ungureanu
e-mail: neamt@romfest.org
tel: 0745.771.897

Sibiu
Marius Săraru
e-mail: sibiu@romfest.org
tel: 0269.237.387

Vaslui
prof. Virgil Lupu
e-mail: vaslui@romfest.org
tel: 035.42.41.52

Semnul organizației

Asociația Romfest XXI are ca semn distinctiv o cruce închipuită dintr-o frînghie bizantină de culoare aurie, avînd în centru, pe un fond verde, o altă cruce trasată de coloana infinitului și steagul dacic. Crucea înseamnă *jertfă* întru Hristos, frînghia - *dreapta credință*, coloana fără sfîrșit - *devenirea pe verticală a neamului românesc*, iar drapelul dacic arată *originea românilor*. Auriul este *culoarea divinității*, iar verdele este simbolul *renașterii*.

Cum puteți să vă implicați

Iată cum pot să se implice cei care nutresc aceleași idei ca noi:

- Aderînd la asociația Romfest XXI.
- Donînd bani (lunar sau punctual), obiecte sau consumabile pentru revistă.
- Efectuînd expertize în domeniile circumscrise scopului nostru.
- Oferindu-se pentru a face alte servicii organizației.
- Contribuind la o cît mai largă difuzare a revistei ***Rost***.
- Punînd un banner al organizației pe site-ul lor pe Internet.
- Vorbind în cît mai multe cercuri despre scopul și acțiunile Romfest XXI.
- Participînd la dezbaterile din forumurile de pe pagina noastră pe Internet.

Rost:

cuvânt, rațiune, sens, ordine

În româna veche, *rost* a fost moștenit cu înțelesul de gură, păstrat astăzi doar în cîteva expresii de largă răspîndire și stînd la baza verbului *a rosti*. Pe această linie semnatică au mai apărut derivatele *rostire*, *rostitor* etc. Poate și sub influența grecescului logos, care înseamnă deopotrivă "cuvînt", "rațiune", "știință", dar și "vorbire", "gură", "exprimare", *rost* a evoluat și el spre înțelesul "rațiune", "sens", "tîlc", "noimă", "scop", cu care se folosește astăzi în mod curent. În sensul logic al tîlcuirilor de mai sus a apărut verbul *a rostui* ("a da sens", "a pune ordine"), cu derivata *rostuire*, *rostuitor* etc.

Creat prin *Rostirea* (Cuvîntul, Verbul) divină, omul este el însuși, spre deosebire de toate celelalte ființe din lumea văzută, făptură *rostitoare* (înzestrată cu grai, cu vorbire, deci și cu gîndire), dar și *rostuitoare* (care are sens superior și poate da sens lucrurilor).

Omul are un *rost* dat de Dumnezeu, dar uneori caută să-și facă singur alt *rost*, după mintea lui. În orice caz, starea cea mai rea a omului este aceea de a-și pierde *rostul* (orice *rost*), de a fi *fără rost* pe lume. Iar cel mai mare serviciu care poate fi făcut omului (individual sau comunitar) este de a-l ajuta să-și (re)găsească *rostul*. Tocmai acest obiectiv și l-a propus revista *Rost* la nivelul lumii românești.

rost

manifest românesc

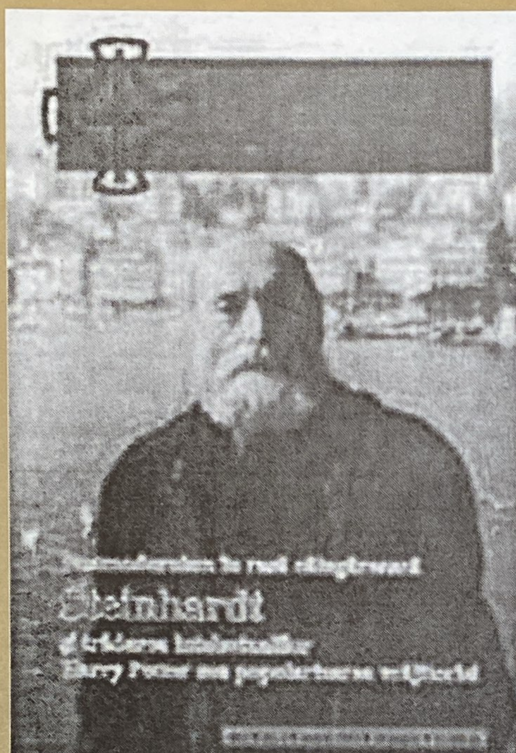
Abonamente

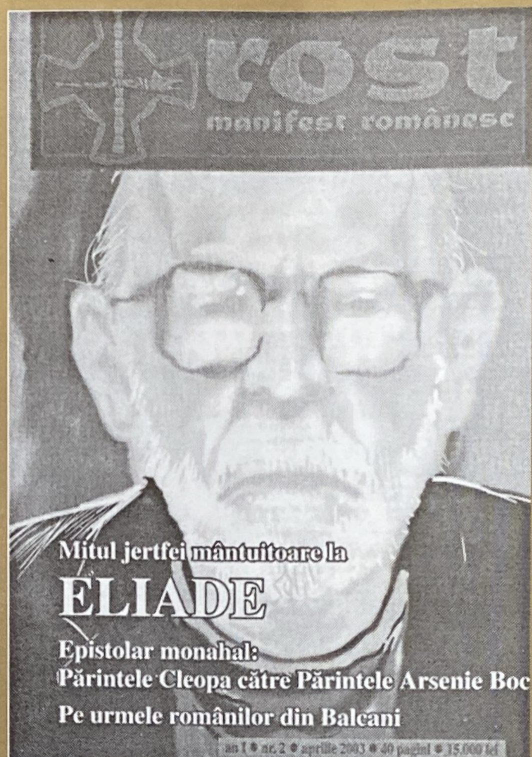
Abonamentele se fac trimițînd un mandat poștal (în care specificați citeț numele, adresa completă și perioada de abonament) pe numele Nicu Butnaru, Aleea Potaisa nr. 2, bl. M4, sc. A, ap. 32, sector 6, București.

Prețul unui abonament: ● 3 luni: 45.000 lei ● 6 luni: 90.000 lei ● 12 luni: 180.000 lei.

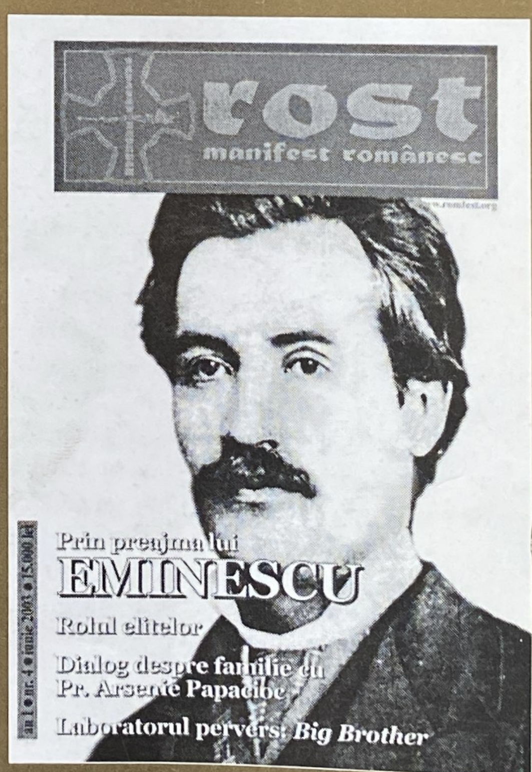
Pentru abonații din Europa abonamentul este de 22 Euro, iar pentru cei de pe celelalte continente, 52 USD pe an. Taxele poștale sunt incluse în preț.

Un *rost* pentru fiecare român

Cei care doresc să-şi completeze colecţia publicaţiei *Rost* pot trimite contravaloarea revistei, prin mandat poştal, pe adresa: Nicu Butnaru, Aleea Potaisa, nr. 2, bl. M4, sc. A, ap. 32, sector 6, Bucureşti. Pentru informaţii suplimentare sunaţi la tel: 0723.504.807 sau 0740.114.706